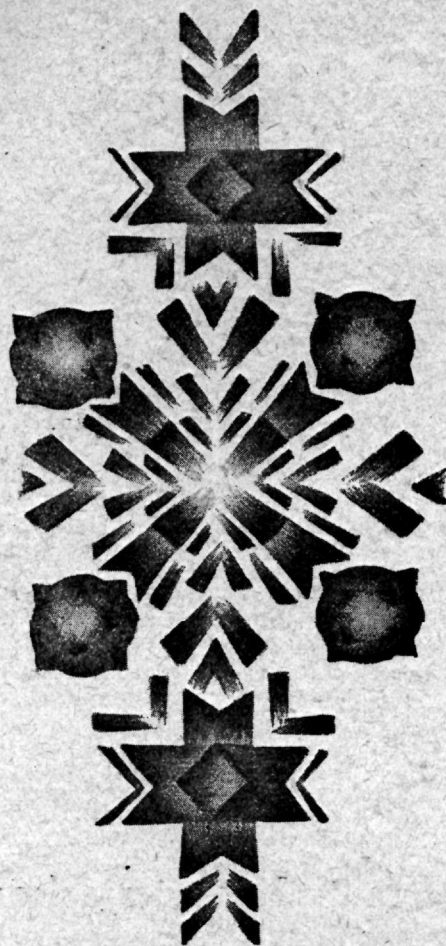

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

№ 11/12

22. MÄRTSIL

1930

Saavutus!

Lugupeetud tarvitajaskond!

Rõõmuga võime Teile teatada, et meie tehastes Tallinnas, Pirita teel 6-b, on nüüd käimas uus, moodne tööstusseade. Tubaka toimetab edasi ja ajab kohevile õhu-survemasin, kuna eriline imeja ta puhastab nii tolmu kui ka teistest, tervisele kahjulikkudest lisandustest ning pisielukatest.

See seade on esimene Eestis. Üldse osutub ta viimaseks tehniliseks ja teaduslikuks saavutuseks meieaegses tubakatööstuses.

Meie võime julgesti tõendada, et meie seni juba üldtunnustatud võistluseta head tubakasaadused on ülalmainitud moodsaima uuendusseade tõttu omaduselt veelgi paranenud ja erinevad oma suurepärase maitse läbi.

A.-S. „Laferme“, Tallinn.

Ülesandeid ohvitseride kogudele suveks.

Talv jõuab varsti lõpule. Tuleb kevade, tuleb suvi. Kevadel lõpeb ohvitseride kogude tegevuse talvine hooaeg. See on loengute, ballide ja piduõhtute korraldamise ajajärk. Harilikult toob suvi enesega kaasa puhkuse ohvitseride kogude tegevuses. Vähemalt on see senini nõnda olnud, kui maha arvame „kodude“ einelaua toiminguid.

Kuid ka suvel ei peaks ohvitseride kogude töö raugema. Ka suvel leidub ohvitseride kogudele küllalt tarvilikke ülesandeid, missugused pole sugugi vähema tähtsusega kui talvised ülesanded. Kuid kaunis suur kontrast on siiski nende vahel. Kuna talvine kogude toiming on surutud oma alalise garnisoni piirkonda, oma alalise „kodu“ ruumidesse, — nõuavad suvised ülesanded eemaldumist oma alalisest garnisonist, oma alalisest „kodust“.

Millised oleksid siis need suvised ülesanded meie ohvitseride kogudele?

Ma näeksin selleks praegu järgmisi toiminguid:

- 1) suvekodude organiseerimine,
- 2) huvireiside korraldamine kodumaale,
- 3) huvireiside korraldamine välismaale.

Suvekodude organiseerimine. Meie põhjamaa suvi on lühikene. Aeg, mil päikene paistab ja merevesi suplemiseks küllalt soe, on õige piiratud. Meie peame seda aega kavakindlalt ära kasutama oma väsinud närvide kosutamiseks ja töötahe ning tööjõu kogumiseks, eriti veel need, kellel alatasa tuleb töötada kinnistes ruumides.

Kui nüüd oleme suutnud oma puhkeaja nõnda reguleerida, et suvel soojal ajal paar nädalat kätte saame, paremal juhul isegi terve kuu, siis tõuseb kõigepealt kohe küsimus esile, et kuhu siis õige suvitama minna. Loomulikult tuleb tahe kuhugi mereranda minna, et merevee voo- gudes oma keha karastada. Aga siin sei-

same kohe takistuste ees, mis tingitud piiratud ajast, piiratud rahast ja sobivast kohast. Meie puhke-aeg on liig lühikene selleks, et üürida korterit kuski suvituskohas, mida harilikult üüritakse kogu suveks. Nädalate ja kuude peale saame elamise ruume vahetalitajate kaudu, mis meile kalliks läheb. Igasugustes pensionides elamine aga läheb meil täiesti üle jõu. Pealegi valitseb kaugelt suuremas jaos pensionides sarnane õhkkond, missugune meie ohvitseridele, kellel ikkagi teataval määral rahvastunnet olemas, täiesti väljakannatamata. Igalpool valitsemas aina võõras keel ja võõras meel.

Kuid meie võime ohvitseride suvitamise küsimust väga otstarbekohaselt lahendada sel teel, et meie ohvitserkonnale vastuvõetavas suvituskohas organiseeritakse „suvetikodud“ ohvitseridele ja nende perekondadele. Nende asutamine oleks päris lihtne. Üüritakse selleks sobiv suvemaja. Mööbeldakse see lihtsalt. Seatakse sisse üksikud toad elamiseks, ühine söögisaal söömiseks ja ühine võõrastetuba ning tarvilised kõrvalruumid. Eriliselt suuri kulusid see ei nõuaks. Ja võrdlemisi odava hinnaga võiksid meie ohvitserid omale suvel mõnusat puhkepaika leida. Peale materjaalsete hüvede aitaks sarnane ettevõtte veel õige tublisti kaasa meie ohvitserkonna liitumiseks ühiseks pereks, ja tema võiks ka tublisti mõjutada meie ohvitserkonna rahvustunde tõstmist. Arusaadav, et kõik oleneb sellest, kuidas asi on korraldatud. Peab välkselt peale hakkama, kuid siiski küllalt soliidilt, aga ilma riisikuta. Esimese sarnase sammu peaks astuma kas ohvitseride keskkogu või jälle kaitseväge- de staabi ohvitseride kogu, kui suurim ja asjast kõige rohkem huvitatud kogu. Teised kogud peaksid järk-järgult ainult kaasa tulema. Ka reserv-ohvitseridele ja nende perekondadele peaks võimaldatama teatavatel tingimistel suvekodude kasutamist.

Huvireiside korraldamine kodumaal. Suvine päikene kisub meid pühadel, pühapäevil ja teistel vabadel päevil välja loodusesse. Meie asukoha ligiduses leidub muidugi ilusaid kohti, kus võime jalutamas käia. Kuid ühes ja samas ümbruses alatasa viibida tüütab lõpuks ära. Otsime vaheldust. Kodumaal on palju looduse poolest ilusaid paiku, neid on huvitav vaadata ja tundma õppida. Pealegi nõuab meilt seda kohustus oma kodumaa vastu. Kuid üksikult neid kohti vaatamas ja tundma õppimas käia ei anna iialgi sarnaseid kasulikke tulemusi kui mitmekesi, s. o. gruppidenä ja asjatundjate juhatusel. Oleks väga soovitatav, kui meie ohvitseride kogud organiseeriks suve kestel sarnaseid huvireise kodumaa kaunimatesse kohtadesse. Neli-pühi, jaanipäev ja ka üksikud pühapäevad võiksid selleks kasutatud saada, tarbekorral võiks ka laupäevi võimalust mööda lisaks võtta. Siin võiks jällegi ohvitseride keskkogu või kaitsevägede staabi ohvitseride kogu esimesed vaod ajada, kuid sama hästi võivad ka teised ohvitseride kogud seda teha. Peaasi seisab siin kohtade valikus, grupi kokkuseadmises ja reisi korraldamises. Grupp ei tohi mitte suur olla, 10—15 liiget oleks küllaldane. Sõidu võimalused olgu läbikaalutud, asjatundjad juhivad leitud, kes kohapealseid olusid ja ümbrust hästi tunnevad, ning söögi ja öömaja võimalused ettenähtud. Sarnased huvireisid kodumaa kaunimatesse kohtadesse oleksid meie ohvitserkonnale, eriti nendele, kes kinnistes ruumides töötama peavad, suureks meelelahutuseks. Kuid nad aitaksid ka tunduvalt kaasa meie ohvitseride liitumiseks, kodumaa tundmaõppimiseks ja ühtlasi sellega ka meie ohvitseride rahvustunde kasvatamiseks. Nende reiside organiseerimise juures tuleb aga silmis pidada, et nende kulud liig suureks ei tõuseks, missugune asjaolu osavõtjaid eemale võib peletada, arvestades meie ohvitseride rahalise seisukorraga.

Huvireiside korraldamine välismaile. Reis välismaale tarvitab märksa rohkem aega ja raha kui seda nõuavad reisid kodumaal. Kuid siiski leidub meie ohvitserkonnas nii mitmedki, kes seda omale teatavatel tingimistel lubada võivad. Samuti nagu kodumaa hu-

viireisid, on ka huvireisid välismaadele palju otstarbekohasemad läbi viia gruppide koosseisus, kui reisida üksikult. Üksikult reisimine läheb kõigepealt palju kallimaks kui reisimine gruppide koosseisus, tema ei võimalda ka piiratud aja jooksul kõike seda näha, mis reisimine gruppide koosseisus asjatundjate juhatusel, ja üksinda viibimine võhivõõrastes oludes ja ümbruses ei ole kuigi mugav. Välismaadele huvireise on korraldanud õpetajate ühing ja teised kutseühingud oma liigetele ja korraldab õige sagedasti reisibüroo. Reisibüroo poolt korraldatavatest huvireisidest võtavad osa juhulikud ja üksteisele sagedasti täiesti tundmatad isikud mitmesugustest seltskonna kihtidest ja teenistuse aladelt. Ei või ütelda, et sarnane grupi koosseis just kõige mõnusam oleks. Pealegi ei käi sarnase reisigrupi soovid, mida võõrsil vaadata, just mitte alati meie ohvitserkonna soovidega kokku. Ja sellepärast oleks väga tarvilik, kui meie ohvitseride kogud organiseeriks soovijatele ohvitseridele ja nende perekondadele ka huvireise välismaile. Arusaadav, et siin algatuse oma peale peaks võtma ohvitseride keskkogu, kuid võiks ka väga hästi kaitsevägede staabi ohvitseride kogu seda teha. Algust võiks teha naaberriikidega, esimeses järjekorras Soomega. Soomlased on meie hõimlased ja asuvad otse meie külje all, kõigest neljatunniline mereteel lahutab meid nendest. Ei teeks suuremaid raskusi ilusal suveajal neile külla sõita. Samuti on hõlpus reis Lätimaale. Ka Skandinaavia riigid ei ole liig kaugel. Kuid kui leidub soovijaid, võib ka kaugemal asuvatesse riikidesse korraldada huvireise, nii näiteks Poola, Ungarisse, Itaaliasse, Saksamaale, Prantsusmaale jne.

Kõike on võimalik läbi viia hea tahte juures. Tarvis aina korraldavat kätt ja reaalset olukorra hinnangut.

Tõin siin esile ohvitseri kogu liikmena kolm pakitsevat soovi: suvekodud, huvireisid kodumaale ja huvireisid välismaile. Suvi tuleb varsti. Kas ei kaaluks ohvitseride kogude juhatused neid soovide. Ma paneksin seda eriti Kaitsevägede staabi ohvitseride kogu juhatusesele südametunnisega peale, kui meie suurema kogu juhatusesele ja kui kogu juhatusesele, kelle liikmed vahest loodud soovide läbiviimisest kõige rohkem on huvitatud.

J. J.

Poola marssal J. Pilsudski nimepäeva puhul.

19-dat märtsi — Marssal Pilsudski nimepäeva pühitsetakse Poolas kui rahvuslikku püha. Marssal Pilsudski teenete eriline suurus Isamaa ees on selles, et ta juba ammu enne Maailmasõda, kui lõhkihitatud Poola vaevles Vene, Austria ja Saksa-maa all, asus ennastohverdavale tööle Poola vabastamiseks. Tema lõi Poola leegionid; tema töö viljaks on Poola Sõjaväeline Organisatsioon, mis andis hulga salajasi võitlussalke juba Maailmasõja ajal. Marssal Pilsudskit austab Poola kui kõrget väejuhti, kes võitis 1920. a. sõja. Tema nähakse Poola ülesehitajat vundamendist katuseni. Tema on ka praeguse Poola kaitsejõu looja, organiseerija ja armastatud juht.

Poola seltskond, ta poliitilised vastased luure arvatud, austab ja imetleb Pilsudskis suurte vaimu-annetega, suure tahte ning teo jõuga ja kõrge moraalliga inimest. Pilsudski näeb tulevikku. Tal puudub omakasu püüd. Ta on romantik ning tal jätkub huumorit raskete silmapilkude ületamiseks. Algas Pilsudski revolutsioonäärina. Teda ei kohutanud karistuste raskus, mis ootasid revolutsioonääri ja milliseid ta sai tunda. „Iga isik alla kolmekümne aasta, kes tunneb vähegi olevat ühiskondlikku korda, kui pole revolutsionäär, on alaväärtslik“, arvab George Bernard Shaw. J. Pilsudski tegevus nooruses on tõenduseks ta kõrgest isikust, on tõenduseks, et ta on sünnilt rahvuskangelane. Kui antiikilma rahvuskangelased nii Pilsudski leidis sageli omalt rahvalt, sellelt rahvalt, kellega ta oli seotud ta enese sõnade järele „kõige sellega, mis annab rõõmu, kõikide mõtete ja tunnetega“ — mittetunustamist.

Poola rahvast off afafugu õpetanud teotsema ettevaatlikult: 1831. aastal Kosciusko õnnetu vastuhakkamine, ebaõnnestunud Poola vabastamise katsed 1863 — olid õppetundideks neile, kes kavatsesid väevõimuga päästa isamaad. Noort Pilsudskit ei kohutanud Poola vabadusvõitlejate ebaedu minevikus. Ta tundis eneses seda suurt Jumaliku sädet, mis muistseidki kangelasi viis kaudu suurimate ohtude kangelastegudele.

Poola leegionide loomise ja nendega rahvaste heitlusest osavõtu tarvidust on Pilsudski hiljem väljendanud järgmiselt: „Kõik maailmasõdis. Ma ei võinud lubada, et meie isamaa elaval kehal rahvad mõõkadega raiusid riikidele pilre ilma, et meie ise oleks võinud kaasa raiuda. Ma ei võinud jääda külmaks pealtvaatajaks kui saatuse kaalude-kaussidele rahvad heitsid mõõke... ma pidin sinna viskama ka vana kuulsa poola kõvermõõga, poola saabli... Peotäie meestega astusin heitlusesse“.

Nüüd on saanud juba äldtunnustatud tõeks, et meieaja sõda ei nõua ülemjuhatajalt niivõrra süvenemist sõjatehnika ja juhtimise üksikasjadesse, kuivõrra võimeid poliitilises mõtlemises, laima olukorra õiges hinded, ajavaimu taipamises ja seega oskuses luua ja kõrgel hoida võitlejate moraali.

Raskele olukorrale vaatamata, milles Pilsudski algas võitlust, ta oskas jääda vabaks ja iseseisvaks. Ta ei liitnud end ühegi 3-st riigist, kes valdasid Poola alasid, kuid ei jätanud kasutamata nende 3 riigi (Saksa, Austria, Poola) vastolusid ja

Marssal J. Pilsudski.

mängis need välja õigel ajal. Pilsudski hindab ülilõrgelt võitlejate moraali. Juba enne Maailmasõda väljendas Pilsudski mitmel korral: „Sõjaväe moraali põhineb kirglikel võidutahetel, usul oma jõusse ja oma relvade edusse. Tehnilised saavutised on surrogaadiks moraalile, — asetada moraalieisuada nadjalgi.“ Poola-Vene sõjas aastal 1920 näeme Pilsudskit rinnete ohtlikumail ja vastutusrikkastel kohtadel, näeme teda andmas käske alluvatele juhtidele, käske, mis täis tuld, täis võitlusihha, täis usku võidusse... Käske, mida kannab kõrge moraali.

Pilsudski tegevuses Vabas Poolas tuleb eriti märkida maid 1926, mil ta pidi Poola saatuse kaalu viskama oma moraalse autoriteedi, et astuda võitlusesse Poolat allaviivate jõududega. Ta võitis. See võit oli hiilgav. Tema oskas luua võiduks tarviliku jõu ja kasutada seda otstarbekohaselt siis, kasutab seda õieti nüüd ja võib mõnda, et ka tulevikus on võit alati Pilsudski pool. Pilsudski ise loomustab jõul püsiva võimu ja õigluse suhet järgmiselt: „Võim õiglusega ja vabadusega on barbaarsus ja vägivald, kuid õiglus ja vabadus jõuta on tühi fraas, on lastemäng“. Selles lühidas lauses, selles aforismis, on Pilsudski geniaalselt väljendanud Poola mineviku, oleviku ja tuleviku mõistmist. Olid ajad, mil oletati Poolas — väljaspool Poolat oletatakse veel tänapäevgi — et Pilsudski püüab diktatuuri poole. Pilsudski ei ole seda tahtnud ja

ei soovi. Oma vaadet selles on ta väljendanud järgmiselt: „ei taha, et Poolas õpitaks muretult kõik tööd ja vastutust laduma ühe inimese õlgadele, ilma et suurem hulk oleks töö juures ja täidaks igapäev viljakalt ülesandeid“. Ta

nõuab tööd kõikidelt. Valitsusele jäägu peamiseks funktsiooniks kodanikele töö leidmine ja selle otsarbekohane organiseerimine. Sarnast mõttelaadi, sarnast ideoloogiat võib omistada vaid tõelikele demokraadile, kelleks ka on Joseph Pilsudski. tn.

Kaadri ettevalmistusest Läti auto-tankide rügemendis.

I. Allohvitseride ettevalmistusest.

Allohvitseride ettevalmistus auto-tankide alal sünnib auto-tankide rügemendis õppekompaniis (instruktoru rota).

Peale noorte kursuste lõppu määratakse paremad lõpetajad-reamehed allohvitseride kursusele. Kursuse kestvus 20 õppenädalat. Õpilased on jaotatud gruppidesse eriala järele. Eriala gruppisid on kursusel 4: autojuhtide, suurtüki, raske ja kerge kuulipilduja grupid. Tankijuhid kuuluvad autojuhtide gruppi. Kursuse kava sisaldab aineid tehnilisel, üldhariduslisel ning sõjalise ettevalmistuse alal. Peatahelepanu on pööratud igas grupis vastava grupi erialale. Õppus on teoreetiline ja praktiline, eriti palju tunde on pühendatud praktikale. Kursuse kestvusel viibivad õpilased vähemalt 2 kuud laagris. Laagriperioodil võetakse õpilastega läbi õppe- ja lahinglaskmised püssidest, kuulipildujatest, püstolitest ning kahuritest. Laskeharjutustel pannakse pearõhk vastava grupi eriala relvadele, mille käsitamist õpilased täielikult peavad tundma. Samuti sünnivad laagriperioodil ka taktikalised õppused jalaväe koosseisus ning kaastegevusel teiste väeliikidega, kus õpilased toimivad jao juhtidena ning lahingmasinate koosseisus laskuritena ning lahingmasinate juhtidena. Kursuse lõpul korraldatakse õpilastele katsed. Katsetel saavutatud tagajärgede põhjal määratakse kursused lõpetanud kuulipilduja, suurtüki vakant allohvitseride ning autojuhtide ja kapralite kohtadele. Vakant kaprali ning allohvitseri kohtadele määratud võivad saada ülendatud vastavasse auastmesse kas otsekohe peale kursuste lõpetamist või peale teatud aja teenimist kompaniis vastaval ametikohal.

Õpilaste hulgast, kes allohvitseride kursuse hästi ja väga hästi lõpetanud ja omavad täieliku keskkooli või kõrgema hariduse, valitakse välja kandidaadid oh-

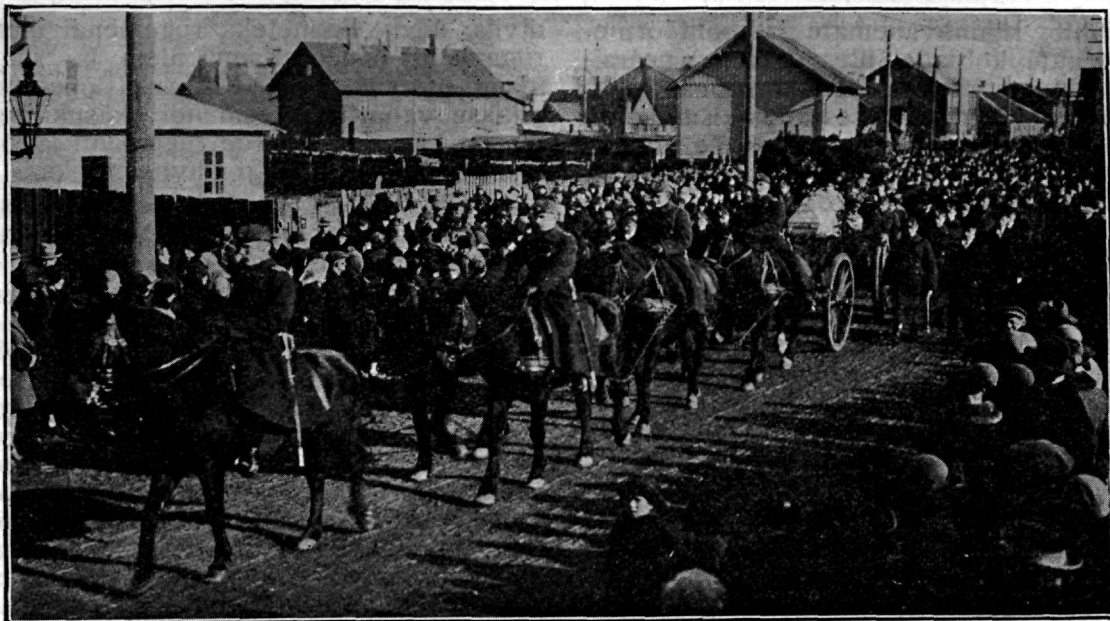
vitseri asetäitjate kursustele (Virsnieku vietnieku kursu). Nimetatud kandidaadid komandeeritakse ühes teiste allohvitseride kursuste lõpetanutega kompaniidesse üheks kuuks praktikale. Kuu möödudes komandeeritakse väljavalitud kandidaadid õppekompaniisse, kus nendest ohvitseri asetäitjate kursus moodustatakse.

Ohvitseri asetäitjate kursuse kestvusaeg on 21 õppenädalat. Ohvitseri asetäitjate kursuste eesmärgiks on: ettevalmistada põhjalikkude teadmistega allohvitseri auto-tankide alal, kes nii rahu kui ka sõja ajal tarbekorral võiksid edukalt täita ohvitseridest nooremate juhtide kohuseid.

Kursustel läbivõetavatest ainetest oleks nimetada: üldtaktika, eriala taktika, kuulipildujad ja käsirelvad, suurtüki asjandus, autoasjandus, tanki ja soomusauto asjandus, gaasiasjandus, sõjaväe administratsioon, topograafia, fortifikatsioon, sõjaväe pedagoogika, õiguseteadus, riviõppus. Õppus on teoreetiline ja praktiline. Eriline tähelepanu on pühendatud praktilisele küljele. Üldiselt näeb õppekava ette vähesel määral teoreetilisi tunde, suuremalt osalt on praktilised tunnid.

Õppetöö edukaks läbiviimiseks on rakendatud õppetegevusse peale õppekompanii ohvitserkonna rügemendi ohvitserkond pea tervikuna. See kergendab tööd ja võimaldab süveneda ainesse. Taktikalised ülesanded lahendatakse maastikul nii hästi puht jalaväe alal kui ka oma erialal koos teiste väeliikidega, kusjuures õpilased nooremate juhtide kohuseid täidavad. Taktikaliste ülesannete lahendamisel nõutakse õpilastelt täpsat käskude ja korralduste kirjutamist. Topograafia alal sooritavad õpilased iseseisvad tööd kaartide suurendamise ja maastiku ülesvõtete alal.

Autoasjanduse ja lahingmasinate materjal-osa alal sünnib teoreetiline õppus klassis rööbiti praktiliste töödega rüge-

Major H. Ibruse matused Tallinnas, 9. märtsil 1930.

Matused kujunesid suureks leinaparaadiks, millest osa võtsid riigivanem hra O. Strandman, kindral J. Laidoner, kaitsemin. hra O. Köster, kaitsevägede staabi ülem kindral J. Tõrvand ja palju teisi kõrgemaid sõjaväelasi.

mendi töökodades töökodade ülema ja rügemendi inseneri juhatusel. Õppesõit teostatakse vastavatel õppemasinatel.

Kursuse lõpul, enne noorte saabumist rügementi, korraldatakse õpilastele katsed. Katsed edukalt sooritanud õpilased määratakse noorte kompaniisse jaoülemate ning rühmavanemate asetäitjate kohtadele. Peab tähendama, et õpilased, kes määratud ohvitseri asetäitjate kursustele, ülendatakse kursuste algul kaprali või n.-allohvitseri auastmesse, vaatamata sellele kas on vastavaid vakant ametkohti rügemendis.

Noorte vastuvõtmine rügementi sünnib veebruari kuu lõpul, misjärel ka ohvitseri asetäitjate kursuse lõpetanutel on võimalus kahe suve jooksul viibida laagris: ühe suve allohvitseride kursuse õpilasena, teise suve jooksul kui ohvitseri asetäitjate kursuse lõpetanud jao või rühma vanema kohtadel — instruktoritena.

Tegevteenistuse lõpul ülendatakse ohvitseri asetäitjate kursused lõpetanud ohvitseri asetäitjateks. Selles auastmes lastakse nad reservi. Ohvitseri asetäitjateks ülendamine sünnib armee komanderi käsukirjaga. Sõja ajal võivad ohvitseri asetäitjad saada ülendatud n.-leitnandi auastmesse. Ohvitseri asetäitjateks võivad saada ka tegevas teenistuses olevad üle-

ajateenijad allohvitserid peale ohvitseri asetäitjate kursuse lõpetamist. Ohvitseri asetäitjate kursustele võetakse üleajateenijad allohvitserid vastu peale n.n. eelkursuse lõpetamist. Eelkursusel võetakse läbi üldhariduslised õppeained keskkooli kava ulatusel. Seesugused kursused korraldatakse samuti rügemendi juures, ning kursusest osavõtjad üleajateenijad allohvitserid võtavad neist osa oma otsekooste ametikohuste täitmise vabastamata. Töö sellel kursusel kestab harilikult ka enne hariliku õppuse algust, lõuna vaheajal, või õppuse lõpul. Loenguid peavad kursustel rügemendi ohvitserid. Kursuste kestvusaeg ei ole täpsalt kindlaks määratud, vaid oleneb sellest, millise aja jooksul jõutakse kavas ettenähtud ained õpilastega läbi võtta. Samuti ei korraldata neid kursusi igal aastal, vaid tarviduse järele. Kursuste kestvusaja määrab kindlaks osaliselt ka õpilaste üldharidusline tasapind. Kui kavas ettenähtud ained on õpilastega läbi võetud, määratakse katsed. Katsed sooritanud üleajateenijad allohvitserid komandeeritakse ühes allohvitseride kursuse lõpetanud kesk ning kõrgema haridusega ajateenijatega ohvitseri asetäitjate kursustele, kus nad viibivad ühel alusel ajateenijate õpilastega.

Praegusel ajal on rügemendis velt-

veeblike, rühmavanemate ja montöörme-
haanikute kohtadel üleajateenijad peami-
selt ohvitseri asetäitjate auastmes.

Ka leidub rahuaegses koosseisus kohti,
mis on ettenähtud kv. ametnikele või oh-
vitseri asetäitjatele, nagu näit.: relvur oh-
vitseri, laduülemate jne. kohad.

Jalaväes korraldatakse ohvitseri ase-
täitjate kursused diviiside juures, kuna
eriväeliikides need väeosade juures kor-
raldatakse. Kogemused on näidanud, et
ohvitseri asetäitjad edukalt suudavad täita
nende peale pandud kohuseid rahu ajal
väljaõppe alal ning loodetavasti saavad
nad ka parimaiks abilisteks olema ohvit-
seridele sõja ajal nooremate juhtidena.

II. Ohvitseride ettevalmistusest.

Varemail aegil, mil Läti Sõjakooli juu-
res tegutses tehniline klass, võeti auto-
tankide rügemendi teenistusse tehnilise
klassi lõpetajad otsekohe peale Sõjakooli
lõpetamist. Praegusel ajal, mil Sõjakoo-
lil on ainult jalaväe ja suurtüki klass, kom-
plekteeritakse auto-tankide rügemendi oh-
vitseridega erialusel.

Ohvitserilt, kes soovib astuda teenis-
tusse auto-tankide rügemendi, nõutakse:
a) rahuaegne sõjakooli haridus, b) peale
sõjakooli lõpetamist peab teeninud olema
ohvitserina vähemalt üks aasta, 3) ates-
tatsioon vähemalt hea. Kandidaatide hul-
gast valib tarvilise arvu ohvitseri välja
tehnilise diviisi ülem koos rügemendi üle-
maga. Eesõigus pääseda teenistusse auto-
tankide rügemendi on nendel, kellel parem
atestatsioon, suurem üldharidus, ning ter-
visliselt tugevam. Vastuvõetud kandi-
daadid komandeeritakse rügemendi juure
vastavatele kursustele. Kursuste kest-
vusaeg on kuus kuud. Õpetus kursustel
on teoreetiline ja praktiline. Praktiline
õppus rügemendi töökodades masinate
juures rügemendi inseneri ja töökodade
ülema juhatusel. Kursustel käsitatakse
ainult puht erialasse puutuvaid küsimusi.
Kursuste lõpul korraldatakse teoreetilised
ja praktilised katsed. Ohvitser, kes kur-
sused lõpetanud, peab täielikult tundma
kõigi rügemendis olevate masinate mater-
jaal-osa ja nende juhtimise tehnikat maks-
vate reeglite järele; peab iseseisvalt os-
kama ja suutma kõrvaldada vähemaid vi-
gastusi masinate juures. Samuti peab ta
täielikult tundma rügemendis tarvitusel
olevate relvade materjaal-osa ja nende
käsitamise tehnikat.

Kursuste lõpul korraldatakse katsed
komisjoni poolt, mille eesistujaks tehnilise

diviisi ülem, liikmeteks rügemendi ülem,
rügemendi õppeosakonna ülem ja rüge-
mendi autoinsener. Kursused lõpetanud
viiakse vabariigi presidendi käsukirjaga
teenistusse auto-tankide rügemendi ja loe-
takse tehnilise väeliigi ohvitserideks.

Alalise kaadri ohvitseride teadmiste
täiendamine ning värskendamine sünnib
ohvitseride õppustega.

Tehniliste-praktiliste oskuste värsken-
damisel on igal ohvitseril ettenähtud 2
tundi autosõitu kuu jooksul ja 8 tundi sõi-
tu mootorrattal aasta jooksul. Õppusest
vabad ohvitserid on kohustatud viibima
töökodades, kus nad täidavad mitmesugu-
seid töid lahing- ning sõidumasinade re-
mondi alal rügemendi inseneri ning tööko-
dade ülema juhatusel all. Selleks, et või-
maldada ohvitseridele tutvumeda teedega
ja läbipääsemise võimalustega, oli käes-
oleval aastal jaanuari kuus korraldatud
tutvumisretked Läti Liivimaa ossa,
Sengalliasse ja Latgalliasse. Aastaaeg
oli valitud sarnane, mil teed olid täiesti
põhjatunud ja äärmiselt viletsas seisukor-
ras (käesoleva aasta jaanuari kuu keskel,
enne külma tulekut). Sõideti välja kind-
laksmääratud marsruti järele kergevee
autodel „Ford“ kahes gruppis à 3 ohvit-
seri. Teekonna pikkus I grupil Liivimaa
ossa oli umbes 950 km. Selle teekonna
katmine nõudis 10 päeva. II-se grupi
teekonna pikkus Latgalliasse ning Sem-
galliasse, oli umbes 1200 km, mis kaeti
13 päeva jooksul. Ohvitserid sõitsid väl-
ja autojuhita, mis andis praktika autojuh-
timiseks ja vähemateks remonttöödeks
sõidu kestvusel.

Alalise kaadri ettevalmistuse alal rü-
gemendis on rügemendi ülemale lähemaks
abiliseks õppeosakonna ülem, vanem oh-
vitser, kes kokku seab vastavad õppeka-
vad, need rügulile kinnitamiseks esitab
ning rügulilt saadud juhtnõuude põhjal ül-
dist väljaõpet rügemendis kooskõlastab ja
juhhib.

Mõne sõnaga tahaksin nimetada ka
tehniliste väeosade ohvitseride kõrgema
tehnilise hariduse omandamise võimalust.

1922. a. soomusasjanduse juhataja (Bu-
nošanas Pärvalde P-ks) kindral R u š k e-
v i t š i initsiatiivil asutati tehnilise diviisi
juures sõjaväe tehnilised kursused tehni-
liste väeosade ohvitseride tehnilise hari-
duse täiendamiseks. Kursuste kestvuse
tähtaeg oli kindlaks määratud 3—4 aasta
peale. Õpetus oli ülikooli juures, kusjuu-
res õpilased vabakuulajateks loeti. Kur-
sustel olid avatud järgmised osakonnad:

ehituse osakond, mehaanika osakond ja keemia osakond. Peale hariliku loengute ülikoolis peeti loenguid ka sõjateaduslikes ainetes.

1924. a. kursused viidi üle soomusajanduse juhataja alluvusse ning samal ajal pikendati kursuste kestvusaega täieliku ülikooli kursuse lõpetamiseni. Õpilased loeti täieõiguslisteks üliõpilasteks.

Hiljem ühendati nimetatud kursused akadeemiliste kursustega nime all **kõrgemad sõjalised kursused**. Kõrgemad sõjalised kursused jagunesid kahte ossa: akadeemilised kursused ja kõrgemad tehnilised kursused. Sellest ajast peale alluvad kõrgemad tehnilised kursused kõrgema sõjaliste kursuste juhatajale, kuid tegelik õppetöö sünnib ülikooli juures vastavates teaduskondades. Iga semestri lõpul on õpilased kohustatud esitama kõrgema sõjaliste kursuste juhatajale andmed antud katsete ja praktiliste tööde kohta. Suve vaheajal, mil õppetöö ülikoolis seisab, komandeeritakse õpilased kas väeosadesse, vabrikutesse ehk töökodadesse praktika peale või antakse vas-

tavalt erialale teatud praktilised tööd lahendada suve jooksul. Rööbiti ülikooli tööga on õpilased kohustatud lahendama vastavalt erialale tööd sõjateaduslikes küsimustes. Ülikooli lõpetamisel omavad õpilased inseneri kutse ja vastava lõputöö esitamisel sõjateaduslisel alal sõjaväe inseneri kutse.

Lõpetamise puhul saavad õpilased 3-aastase vanuse, eesõiguse tehnilistele kohtadele ja kõrgema haridusega ohvitseride palga. Kursustele vastuvõtmine sünnib võistluskatsetega.

Katsed on matemaatikas, füüsikas, läti keeles, vene keeles ja ühes Lääne-Euroopa keeles. Vastuvõtmine kursustele on tarviduse järele. Viimane vastuvõtmine oli 1929. a.

Nagu asjaomastest ringkondadest kuulda, on teoksil nimetatud kursuste reorganiseerimine, kuid milline see saab olema, pole praegu veel teada.

Läti auto-tankide rügemendist on nimetatud kursused lõpetanud 2 ohvitseri ja praegu õpivad seal 2 ohvitseri.

M. M.

Admiral Nebogatov'i kohtuprotsess.¹⁾

G. Leets.

Sissejuhatus.

Kontr-admiral Nebogatovi soomuslaevade salga²⁾ allaandmine jaapani laevastikule 15. mail 1905. a. Jaapani meres oli suureks sündmuseks mitte ainult Vene meresõja ajaloo, — ta oli haruldaseks sündmuseks (kogu maailma rahvaste meresõja ajaloo).

Ühelt poolt tõesti sündinud lugu — nelja soomuslaeva allaandmine ilma lahinguta, teiselt poolt — seadus, mis sarnast tegu keelab ja karistab, ja igivanad väljapääsmata seisukorras olevaid sõjalaevu end ise hävitama, et mitte vaenlase kätte sattuda. Kuidas võis aset leida 15. mai sündmus, kes on süüdlane, missugune karistus ootab süüdlasi — need olid küsimused, mis huvitasid omal

ajal paljusid nii Venemaal kui ka väljaspool Venemaa piire.

Sündmusele järgnes kohtuprotsess. See protsess oli masstaabi poolest jällegi suursündmuseks juriidilises ilmas. Ta äratas ääretut huvi. Protsessi võimalikke tulemusi arutati erikirjanduses kui ka ajakirjanduses. Protsessilt oodati põrutavaid paljastusi. Oodati süüdlaste fixeerimist mitte üksi Nebogatovi ja temale alluvates isilkuis, — oodati kogu tolleaegse korra ja isilkute hukkamõistmist, kelle ohutusel ja korraldusel käsutati sõtta Venemaa häbiks need vanad ja poolkõlbmatud laevad. Kõilkide lootusi kohtuprotsess siiski ei täitnud — ta arutas seaduse tähe järele sündmust ennast ja otsekohesid süüdlasi ning jättis kõrvale kaused süüdlased, kelle südametunnistusel võis tegelikult lasuda lõviosa süüst Tsusiima sündmuste eest.

Sündmuse kirjeldus.

Sündmuste käik oli kokkuvõetult järgmine:

Vene—Jaapani sõjas omas erilise täht-

¹⁾ Ettekanne sõjakriminaalõiguse alal Kõrgemas Sõjakoolis 5. veebruaril 1930.

²⁾ 3-as soomuslaevade salk (3. bronenosnõi otrjad) vene II-es Vaikse ookeani eskaadris, kelle juhatajaks oli vice-admiral Rožestvensky.

suse vastaspoolte laevastikkude tegevus. Jaapanlastele oli mere valitsemine sõjateatri piirkonnas elu küsimuseks, — Jaapan võis toimetada vägesi ja sõjamoona Mandšuuriasse — teiste sõnadega, võis sõdida ja võidule loota ainult siis, kui tema, Jaapani, laevastik on peremees merel. Venemaa võis võidule pääseda ainult jaapani laevastiku hävitamise järele, millele pidi paratamatult seltsima Jaapani kommunikatsiooniteede hävitamine, vägede ja sõjamoona juurdevoolu lõppemine saartelt mandrile ja mandril isoleeritud jaapani väliarmee kapituleerimine venelaste ees. Mõlemad riigid seepärast hindasid õieti oma laevastiku tähtsust ja püüdsid kõikide abinõudega Jaapani mere valitsemist oma kätte kiskuda.

Sõda algab jaapani torpeedolaevade ootamata ataagiga vene 1-se vaikseookeani laevastikule ööl 26./27. jaanuaril 1904. a. Port-Arturi reidil, mille tagajärjel langeb rivist välja kolm tugevamat vene sõjalaeva (soomuslaevad „Tsesarevitš“ ja „Retvizan“ ja ristleja „Pallada“) ja ülekaal merel läheb pikemaks ajaks jaapanlaste kätte. Oma edaspidise tegevusega äärmiselt aktiivne jaapani laevastik püüab teha kõik, et nõrgestada passiivselt tegutsevaid vene merejõude. Vene laevastik kaotab rida laevu oma enese miniväljadel, osa laevu jaapani laevade tules; jaapani laevastik kaotab samuti kaks soomuslaeva ja kaks ristlejat. Vene laevastik ei suuda täita oma ülesannet — talkistada jaapani vägede transporteerimist mandrile. Kui vene laevastiku baasi — Port-Arturi kindlust — hakkab ähvardama langemine jaapani maaväe kätte, püüab vene 1-ne vaikseookeani eskaader läbimurda Vladivostokki. Merelahingus 28. juulil 1904. a. see läbimurrekatse nurjub, kusjuures osa vene sõjalaevu pääseb neutraalvetesse ja interneerub seal, kuna suurem osa laevastikust pöörab Port-Arturi tagasi.

Jaanuarikuu algul 1905. a. langeb Port-Arturi kindlus ja vene 1-ne eskaader lastakse venelaste eneste poolt Port-Arturi reidil merepõhja. Sellega mere valitsemine sõjateatri piirkonnas läheb lõpulikult jaapanlaste kätte.

Ent venelased ei tahta leppida oma mõju kaotamisega Kauge-Ida vetes. Veel enne Port-Arturi kindluse langemist kogutakse Baltimere sõjalaevad — nende seas suur protsent vanu, õganenuid — ja saadetakse vice-admiral R o ž e s t v e n s-

ky juhatusel all 2-se vaikseookeani eskaadri nime all Kaugesse-Itta, eesmärgiga teotseda koos 1-se eskaadriga jaapani laevastiku vastu.

2. ja 3. oktoobril 1904. a. suurem osa 2-st eskaadrist asub Liibavist teele. 2. veebruaril 1905. a. liigub samast järele kontr-admiral N e b o g a t o v i salk, kelle koosseisu kuulusid vanad soomuslaevad (suurem osa oli rannakaitse soomuslaevad). 26. aprillil 1905. a. Nebogatovi salk peale kurnavat teekonda ühineb Jndo-Hiina vetes 2-se eskaadriga. 1. mail liigub 2-ne eskaader edasi — nüüd juba eesmärgiga pääseda Vladivostokki, sest eskaadri ole teada Port-Arturi langemine ja 1-se eskaadri hukkumine.

Pika teekonna kestel (laevade peamass liikus ümber Aafrika) eskaader tegi ainult kaks manövreerimisharjutust ja kolm laskeharjutust. Sealjuures selgus kokkuklapitud meeskonna ja juhtide nõrk taktikaline ettevalmistus ja saamatus manövreerimises. Lasketagajärjed olid halvad; selle peale vaatamata piirduti ainult mõne laskeharjutusega, sest harjutuste peale ei tahetud raisata laskemoona. Kehvas seisukorras olid laevade vanad kaugusmõõtjad ja teised optilised riistad, kuna enne väljasõitu saadud uusi optilisi vahendeid ei osatud korrapäraselt külge passida.

Samal ajal lahinguis juba karastatud jaapani laevastik kasutas vaba aega 1. augustist 1904. a. kuni maikuuini 1905. a. oma laevastiku täiendamiseks: toimetati taktikalisi õppusi ja laskeharjutusi, laevade suurtükitorud vahetati uute vastu ümber, laskemoona komplektid täiendati hulga väga tugevate fugaasmürskudega. Eriti kõrgel seisil jaapani suurtükimeeskondade laskeosavus.

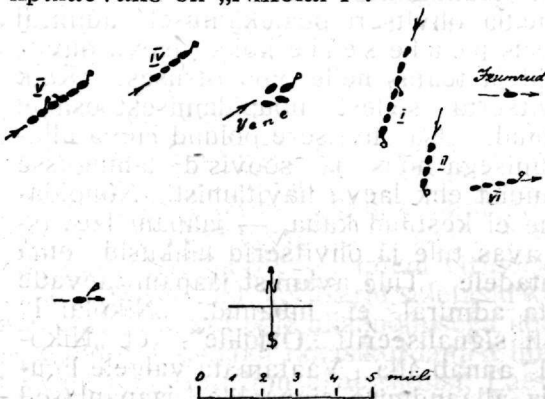
14. mail 1905. a. keskpäeval vene 2-ne eskaader kohtas Korea mandri ja Jaapani saarte vahel, Tsusiima saare juures (v. skeem nr. 1), jaapani laevastikuga. Järgnenud lahingus venelased saavad rängasti lüüa — neil hukub 8 soomuslaeva (67%), 5 ristlejat (55%), 5 torpeedolaeva (55%), 3 transporti (50%); osa kiirema käiguga väiksemaid laevu pääseb lahingu lõppedes ööpimeduse katte all minema ja jõuab hiljem neutraalsadamaisse ja Vladivostokki; eskaadri juhataja vice-admiral R o ž e s t v e n s k y saab raskesti haavata. Sealjuures jaapanlased ei kaotanud ühtegi laeva.

Skeem nr 1.

Merilahingud 14. ja 15. mail 1905. a.

15. mai hommikul jätkab liikumist Vladivostoki suunas kontr-admiral Nebogatovi soomuslaevade salk koosseisus: soomuslaevad „Nikolai I“ (mereväe-kapten Smirnov) ja „Orjol“ (raskesti haavatud mereväe-kapten Jungi asemel täidab laeva komanderi kohuseid kapten-leitnant Švede), rannakaitse soomuslaevad „Apraksin“ (mereväe-kapten Lišin) ja „Senjavin“ (mereväe-kapten Grigorjev), ristleja „Jzumrud“ soomuslaeva „Nikolai I“ kõrval (v. skeem nr. 2). Admiral Nebogatovi lipulaevaks oli „Nikolai I“.

Skeem nr 2.

Admiral Nebogatovi soomuslaevade salga asetused 15. mail allaandmise momendil.

Laevade seisukord eelmise päeva lahingu järele oli järgmine:

1. Lipulaev „Nikolai I“ — olles eskaadri sabas, sai eelmisel päeval vähe kannatada. Tema pihta sattus umbes 10 mürsku. Laeval töötasid kõik kahurid, väljaarvatud üks 12" kahur. Laskemoona oli laeva peal vähe.
2. Soomuslaev „Orjol“ sai rängasti vigastada. Tema pihta sattus: 12" mürske — 43, 8" mürske — 7, 6" mürske — 20 ja hullk väiksemaid, kokku 142 pihtamist. Laeva sisemus oli kirjeldamata seisukorras. Laeva komander sai raskesti haavata. Laeval oli surnuid 2 ohvitseri ja 22 madrust, haavatuid 11 ohvitseri ja 64 madrust. Laeval töötasid ainult kaks 12" ja neli 6" kahurit.
3. Rannakaitse soomuslaev „Apraksin“ liikus eelmisel päeval „Nikolai I“ taga ja sai samuti väikseid vigastusi. Tema pihta sattus ainult 2 suurekalibrilist mürsku. Kaotused isiklikus koosseisus — surnutena 2 madrust ja haavatutena 10 madrust. Laeva kahurid ei saanud kannatada.
4. Rannakaitse soomuslaev „Senjavin“ liikus eelmisel päeval eskaadri sabas „Apraksini“ taga ja ei saanud ühtegi pihtamist.

15. mail kell 0630 jaapani laevastik leidis Nebogatovi soomuslaevade salga üles ja kell 1015 lähenes temale 12.000 meetrini. Kell 1034 jaapani laevad avasid 8000 meetri pealt tule, koondades selle peamiselt lipulaeva „Nikolai I“ pihta. „Nikolai I“ ei vastanud. Jaapani laevastik (27 suurt laeva + hullk hävitajaid ja torpeedopaate), kasutades oma sõidukiirust (18 sõlme venelaste 10 sõlme vastu) piiras Nebogatovi salga sisse. Ilma tule avamata Nebogatov lasi kell 1038 alla admirali ja alatri lipud, tõstis masti signaali „annan alla“ ja teatas ühtlasi teistele oma laevadele: „sissepiiratud suures ülekaalus olevast vaenlasest olen sunnitud alla andma“. Mõne minuti pärast „Nikolai I“ tõmbas masti Jaapani lipu. Teised soomuslaevad talitasid analoogiliselt. Ainult ristleja „Jzumrud“ kasutades oma kiiret käiku murdis Jaapani laevadest läbi ja pääsis õnnelikult minema.

Samal päeval kella 1500 paiku kaks vene torpeedolaeva „Groznõi“ ja „Bedovõi“ (viimasel asus raskesti haavatud es-

kaadri juht admiral Rožestvensky oma staabiülemaga mereväe-kapten Clapier-de-Colong'iga³⁾ kohtasid Dažaleti saare läheduses kahe jaapani torpeedolaevaga „Sazanami“ ja „Kagero“. Mereväe-kapten Clapier-de-Colongi käsul torpeedolaev „Bedovõi“ tõmbas masti ilma vastu-panu avaldamata punaseristi lipu ja andis end „Sazanamile“ alla. Samal ajal torpeedolaev „Groznoi“ pääsis „Kagero“ jälitamise peale vaatamata täie käiguga minema ja tuli järgmisel hommikul Vladivostokki, põletades kateldes söe lõppemise järele laeval olevaid puuesemeid.

Admiral Nebogatovi soomuslaevade salgala allaandmise motiivid selguvad Nebogatovi telegraafilisest ettekandest keisrile:

„Tokio, 24. mail 1905. a.

Tema Keiserlikule Majesteedile.

Truuallamlikult kannan ette, et 15. mail, peale eelmise päeva rasket lahingut, soomuslaevad „Nikolai I“, „Orjol“, „Senjavin“, „Apraksin“ ja ristleja „Izumrud“, olles teel Vladivostokki, piirati 27 jaapani suurema sõjalaeva ja hulga torpeedolaevade poolt sisse. Et meil võitlusvõimalus puudus ja et mitte asjata kaotada üle 2400 inimhinge, olime sunnitud, väljaarvatud kiire käigu tõttu pääsenud „Izumrud“, kapituläärima tingimusil, et ohvitseridele jäetakse relvad ja nad vabastatakse ausõna peale, milleks on saadud Tema Majesteedi Jaapani keisri lahke luba.

Kontr-admiral Nebogatov.“

Nii lühidalt sündmuse käik, millest tekkis Vene-Jaapani sõja lõppemise järele n. n. admiral Nebogatovi kohtuprotsess.

*

Protsessi käik. (Kokkuvõte.)

22. novembril 1906. a. astus kokku Kroonlinnas (Krjukovi kasarmutes Merisõjakohtu Erikõsoolek (Osoboje Pristutstvie Vojenno-Morskogo Suda) koosseisus: esimees — Merisõjakohtu liige kindralleitnant Babitsin, liikmed — vice-admiralid Sidensner ja Zelenõi, kontr-admiralid Molas ja Nevinski, kolonel-leitnant Eikar ja tagavaraliikmed kindral-majorid Špindler ja Arens. Kell 1100 avati kohtuistung kontr-admiral Nebogatovi käsutuse all olnud nelja soomuslaeva allaandmise asjus vaenlasele ilma lahinguta 15. mail 1905. a. Süüdistab kindral-major Vogak.

Süüdistusakti järele sündis admiral Nebogatovi soomuslaevade salka kuulunud laevade allaandmine järgmiselt:

1. Lipulaev „Nikolai I“. Jaapani laevastiku ilmumisel admiral Nebogatov andis lipulaevalt „Nikolai I“ käsu lahingualarmiks. Vaatamata eelmise päeva lahingu raskustele, uneta ööle ja suurele väsimusele läksid ohvitserid ja meeskonnad heas meeleolus kohtadele ja valmistusid lahinguks. Allaandmise mõtet polnud kellelgi. Jaapani laevastik piiras vene laevad sisse. Venelased imestasid jaapani laevade eeskujulikku välimust, — neil polnud märgata jälgegi 14. mai lahingust. Kõikidele paistis olukord olema väljapääsmatu. Oodati käskusi ja oldi valmis täitma oma viimast kohust. Laeri suurtükid ja sihtid.

Allaandmise mõte tekkis „Nikolai I“ komanderil mereväe-kapten Smirnovil juba ööl 14./15. mail, kus ta palus leitnant Stepanovi öelda admiralile, et kokkupuutumisel vaenlasega ei maksaks lahingusse astuda, vaid tuleks allaanda. Stepanov ei annud neid sõnu admiralile edasi. 15. mail kella 0900 paiku Smirnov tegi sama ettepaneku admiralile staabiülemale kaptenleitnant Krossile ja viimane teatas admiralile Smirnovi arvamisest. Varsti admiral Nebogatov kutsus mereväe-kapten Smirnovi oma juurde ja viimane nähtavasti suutiski admiralile veenda allaandmise vajaduses.

Admiral tegi oma staabi liikmetele teatavaks laevade väljapääsmata seisukorra ja käskis tõmmata masti valge lipu ühes allaandmise signaaliga. „Nikolai I“ vanema ohvitseri pealekõimisel admiral kutsus peale selle kokku laeva ohvitserid ja teatas neile oma otsusest. Kõik ohvitserid sellest nõupidamisest osa ei võtnud. Osa ohvitseride polnud laeva allaandmisega nõus ja soovisid lahingusse astumist ehk laeva hävitamist. Nõupidamine ei kestnud kaua, — jaapani laevastik avas tule ja ohvitserid lahkusid oma kohtadele. Tule avamist jaapani laevade pihta admiral ei lubanud. „Nikolai I“ pealt signaliseeriti „Orjolile“, et „Nikolai I“ annab alla. Vaatamata valgele lipule ja allaandmise signaalile jaapanlased jätkasid tulistamist ja „Nikolai I“ saab 10 minuti kestvusel 6 pihtamist. Selle järele käskis admiral tõsta masti Jaapani lippu.

Allaandmise sõnum tekitas ärevust ja rahulolematust „Nikolai I“ meeskonnas ja

³⁾ Elab praegu Eestis — Jõhvi alevis.

paljudes ohvitserides. Taheti laeva hävitada, mida tegemast takistasid allaandmise otsustajad. Admiral kogus laeva meeskonna kokku ja pidas sellele kõne; ütles, et tema otsustas allaanda selleks, et päästa üle 2000 noore elu.

Jaapani laevastiku juhi admiral Togo küsimusele, missugustel tingimustel vene eskaader alla annab, vastas Nebogatov, et tema ei saa mingisuguseid tingimusi ette panna, palub aga jätta ohvitseridele ja meeskonnale nende varanduse ja lubada ausõna peale Venemaale lahkuda.

2. Soomuslaev „Orjol“. Lipulaevalt tulnud allaandmise signaalist oli laeva komanderi k. t. kapten-leitnant Švede rabatud. Tema juures viibiv leitnant Salkellari soovitas laeva põhja lasta, kuid Švede käskis signaal tagasi korrata ja ilma ohvitseride arvamist küsimata tõstis masti valge lipu. Laeval löödi alarmi lõpp. Allaandmise teade mõjus meeskonnale masendavalt; allaandmist keegi ei soovinud: osa tahtis alata lahingut, osa soovis laeva põhjalaskmist. Kapten-leitnant Švede tegi korralduse laeva põhjalaskmiseks, kuid varsti loobus sellest kavatsusest, seletades, et tema peab alistuma admiralile käsule. Laeval tõmmati masti Jaapani lipp.

3. Rannakaitse soomuslaev „Apraksin“. Laeva komander mereväe-kapten Lišin arvas admiralile signaali endale sundusliku olevat ja käskis selle tagasi korrata. „Allaandmine on teotuseks meile ja Venemaale, — ütles tema, — kuid kui admiral andis alla, annab ta ka meid alla.“ Masti tõmmatakse Jaapani lipp, suurtükid pööratakse jaapani laevade pealt ära ja laaditakse tühjaks. Laeva ohvitserid ja meeskond allaandmist ei pooldanud, küll aga soovisid laeva hävitamist. Ohvitseride nõupidamist laeval ei olnud.

4. Rannakaitse soomuslaev „Senjavin“. „Senjavini“ ohvitseridele ja meeskonnale oli allaandmise signaal sama ootamata kui teiste laevadelegi. Laeva komanderi mereväe-kapteni Grigorjevi läheduses olivad ohvitserid seletasid komanderialle, et nad pole allaandmisega nõus ja keeldusid signaali tagasi kordamist lipulaevale ning ahtrilipu allalaskmist. Laeva komander tegi vastavad korraldused isiklikult ja käskis signalistile tõsta masti Jaapani lipp. Ohvitseride arvamist laeva allaandmise puhul ei küsitud. Ohvitserid ja meeskond olid laeva allaandmise vastu ja pooldasid laeva hävitamist.

Eeltoodu põhjal süüdistati kontr-admiral Nebogatovi ja mereväe-kaptenisi Smirnovi, Lišini, Grigorjevi ja kapten-leitnant Švedet selles, et esimene olles eskaadri juht ja Smirnov, Lišin, Grigorjev ja Švede olles soomuslaevade „Nikolai I“, „Apraksin“, „Senjavin“ ja „Orjol“ komanderid, sissepiiratud 15. mail 1905. a. Jaapani meres jaapani laevastikust, lasid ilma lahinguta lipud alla ja ei täitnud sellega oma kohuseid vastavalt antud vandetöötusele, talitades sõjaväelise au- ja Meriväe määrustiku reeglite vastaselt.

Kaebealustele nõuti prokuröri poolt N. N. S. art. 279-da II lõike järele surmanuhtlust⁴⁾.

Admiral Nebogatovi laevade allaandmise juures prokurör ei leidnud ühtegi neist tundemärkidest, millised on ülesloetud Meriväe määrustiku art.-is 354 ja lubavad laeva vaenlasele alla anda⁵⁾. See art. 354 kõlas, nimelt, järgmiselt:

„Lahingus annab laevakomander eeskuju mehisuses ja jätkab lahingut kuni viimase võimaluseni. Asjata verevalamise ärahoidmiseks on temale lubatud kõikide ohvitseride ühisel nõusolekul laeva allaanda järgmistel juhtudel:

- 1) kui laev saab sedavõrt läbilastud, et veejooksust ei saada enam jagu ja laev hakkab ilmselt vee alla vajuma;
- 2) kui kõik laengud ja mürsud on lõppenud, suurtükid purustatud ja üldse kõik kaitseviisid äraproovitud ja osutunud tagajärjetuiks, ehk meeskonnas on niivõrt suured kaotused, et vastupanu osutub täiesti võimatuks;
- 3) tulekahju korral, millist ei saa kustutada laeva abinõudega; — ja kõikidel ülesloetud juhtudel ainult siis, kui ei leidu ühtki võimalust hävitada laeva ja otsida meeskonna päästmist kaldal ehk päästepaatidega.“

Prokuröri arvamise järele laevakomanderid ei tohtinud täita admiralile alla-

⁴⁾ M. N. S. art. 279: „Kes, juhatahes laevastikku, eskaadrit, laevade salka või laeva, laseb vaenlase ees lipu alla, ehk paneb relvad maha, ehk kapituleerib, ilma et oleks täitnud oma kohused vandetöötuse järele ning sõjaväelise au nõuete kohaselt ja Meriväe määrustiku reeglite järele, seda karistatakse: — teenistusest väljaheitmisega ühes auastmete äravõtmisega; kui loetletu on sündinud ilma lahinguta või ilma vastupanuta — surmanuhtlusega.“ (M. N. S. 1866. a.)

⁵⁾ Meriväe määrustik, 1901. a. väljaanne.

andmise käsku, sest see käsk oli kuritahtlik ja seadusevastane (oli vastolus Meriväe määrustiku art. 354-ga). Laevade koondise allaandmist Meriväe määrustiku üldse ette ei näe.

Kaebealused, väljaarvatud admiral Nebogatov, enmast süüdi ei tunnistanud, seletades et allaandmine oli tingitud väljapääsmata seisukorrast:

admiral Nebogatov — laevad olid vanad, suurtükid halvas seisukorras, laskemoona oli vähe; ei tahtnud asjata ohverdada surmale üle 2400 inimhinge; laevade allaandmine on sündinud tema käsul ja ükski tema on süüdi käsutuses olnud soomuslaevade salga allaandmises ja ainult tema üksinda peab kandma vastutust;

mereväe-kaptenid Smirnov, Lišin, Grigorjev, Švede — ilma et oleks lugenud omale eriti kohustavaks admiraliga allaandmise signaali otsustati alla anda väljapääsmata seisukorra tõttu; suurtükid olid osalt vigastatud eelmise päeva lahingus, osalt rikkis; laskemoona oli vähe; laevasoomus oli paljude kohtades lahti; mõned laevaruumid olid täitunud veega; päästeabinõusi oli vähe. Ohvitseride nõupidamist ei peetud ajapuudusel. „Orjol“ oli eelmisel päeval lahingus eriti tugevasti kannatanud.

Kaitsjate kõned.

(Kokkuvõtte.)

Kaitsjad nõudsid kaebealuste õigeks-mõistmist motiividel, mis on grupeeritud kokkuvõetult järgmiselt:

1. Allaandmine on seadusega põhimõttelikult lubatud, — see selgub Meriväe määrustiku art. 354 ja N. N. S. art. 276, 279 ja 281 mõistest (tol ajal maksivad väljaanded).
2. Admiral Nebogatovi laevad olid väljapääsmata seisukorras, olles sissepiiratud kogu Jaapani laevastikust. Neil puudus võimalus jaapani laevadele vastuhakata. Ja seda järgmistel põhjustel:

— vanemad laevad olid halvas seisukorras juba Baltimerest lahkumisel; rännak Kaugesse-ltta kujunes vanadele soomuslaevadele mingi vealuksiks sõiduks, — vesi tungis alatasa laevaruumidesse ja meeskonnal tuli töötada ööd-päevad pumpade juu-

res; 15-da mai hommikulks olid soomuslaevad otse haledas seisukorras — põrunud pikast teekonnast ja tormidest, vigastatud oma enda laskmisest 14. mai lahingus; rebenenud soomusega; vigastatud tornidega;

— suurtükid olid osaliselt vananenud tüüpi, optilised abinõud olid korrast ära (üks kaugusmõõtja näitas ühe ja sellesama märgini 42, teine 28 kabeltaud⁹⁾);

— laskemoon oli nõrk, — paljud granaadid ei lõhkenud, jaapani 12" fuugaasgranaatides oli 43 kg meliniiti (šimooza), kuna vene jämedaseintega samakaliibrilistes granaatides vaid ainult 6 kg püroksiliini;

— jaapani 12" kahurid ulatasid vabalt 80—90 kabeltauni (maksimaalne tõstenurk = 18°), kuna vene 12" kahurid ei suutnud tulistada üle 65 kuni 70 kabeltau (maksimaalne tõstenurk = 13°);

— meeskond ei osanud suurtükkidest korralikult lasta, eriti suurteil distantidel; rännaku ajal eskaader toimetas kord Džibuti juures laskeharjutust 15 kabeltau pealt kilpide pihta ja ei saanud ühtegi pihtamist, sealjuures laskjateks olid vanemad ja vilunumad kuna nooremad vaatasid pealt; 14-da mai lahingus „Apraksin“ ja „Senjavin“ tulistasid palju, kuid tagajärge sellel polnud mingisugust, — jäi kurdiiks vaid oma konduktor Smirnov¹⁰⁾);

— laevad olid vastasest nõrgemini soomustatud (venelastel oli soomustamata 60% parda pinnast, jaapanlastel aga ainult kuni 39% parda-pinnast);

— jaapani laevastiku suur sõidukiirus (18 sõlme venelaste 10 sõlme vastu) paraliseeris vene laevade manövreerimise võimaluse.

3. Soomuslaevade komandera ei saa süüdistada oma laevade allaandmises, sest

⁹⁾ Kabeltau = 600 jalga.

¹⁰⁾ Jaapanlased iseloomustavad laskmist 14-da mai lahingu algamisel järgmiselt: „Vaenlane (venelased) sõdis kogu jõust ja saatis meie pihta mürskude pilved ilma sihtimata, sest mürsud kukkusid kõrvale ehk andsid suuri eellangeid ja tagalangeid. Ükski meie laevadest ei saanud tõsiselt vigastada. Samal ajal meie komandorid ilmutasid imekspandava laskeosavuse: pea iga mürsk tabas märki. Vaenlase laevad kannatasid väga meie tabava tule all.“ (Nippon-Kai Tai-Kai-Sen, lhk. 9—10.)

nad toimisid eskaadri juhi käsul, kel-
lele allusid teenistuslikus korras Meri-
väe määrustiku art. 57 järele.⁹⁾

Admirali allaandmise käsku ei saa
tunnistada kuritahtlikuks ja laevako-
manderile mitte sunduslikuks, sest:

- allaandmine on leidnud seaduses
põhimõtteliselt tunnustamist (Meri-
väe määr. art. 354 ja M. N. S. art.
279 ja 281), kuna kuritahtliku mõis-
te alla käivad niisugused üleastu-
mised, missugusi seadus ei luba ku-
nagi ei ühelgi tingimusel;
 - admiralist eemal olevad laevako-
manderid ei võinud teada admiral
allaandmise motiive, mis võisid alla-
andmist seaduslikult põhjustada
(teoreetiliselt).
4. Allaandmise juures peab silmaspidama
kaht momenti — algatamise momenti
ja alistumise momenti.

Algatus tuli admiral Nebogatovilt.
Tema jõudis otsusele, et 2500 hinge
päästmiseks tuleb anda allaandmise
käsk. Oli vaja palju eneseohverdamist
ja energiat, et anda seesugune käsk;
kohtus tunnistas admiral ükski ennast
süüdi allaandmises ja tahab üksinda
kanda vastutust kõikide eest.

Teine moment — laevakomanderide
alistumine admiral käsule. Kõikide
silmad olid pööratud admiral lipulae-
vale — kõik ootasid tuleavamise ehk
laevade hävitamise käsku. Allaand-
mise käsk oli suureks üllatuseks kõiki-
dele. Kuid käsk täidetakse: lahinglipp
laskub lipulaeval — laskub järjekorras
ka teistel laevadel; jaapani lipp tõuseb
lipulaeval — tõuseb järjekorras kõiki-
del teistel laevadel. Oleks lipulaeval
tõusnud signaal „hävitada laevad“ —
see käsk oleks leidnud sama täpsat
täitmist kõikide laevade poolt.

5. Meriväe määr. art. 354 ei saa antud ju-
hul käsitada, sest see kõneleb üksiku
laeva allaandmisest, kuna käesoleval
juhtumil on tegemist soomuslaevade
salga allaandmisega salga juhi käsul.
On tegemist hoopis teise objektiga (ük-
siku laeva asemel — laevade salk) ja
ka teise subjektiga (laevakomanderi
asemel — salga juht).

Ohvitseride nõupidamist Meriväe
määr. art. 354 järele polnud vaja kok-
kukutsuda, sest allaandmine sündis ad-

mirali käsul ja laevajuhid pidid oma
ülema käsku lahinguolukorras vastu-
vaidlematult täitma. Ohvitseride nõu-
pidamine oli vajalik üksiku laeva alla-
andmise otsustamiseks.

6. Prokuröri poolt toodud M. N. S. art.
279-da II lõiku ei saa antud juhul käsi-
tada, sest see art. kõneleb allaandmi-
sest ilma lahinguta ja vastupanuta. Siin
on siiski tegemist lahinguga, mis kestis
kuni eelmise päeva õhtuni, laevad
kandsid allaandmise momendil lahing-
gujälge, laevadel olid kaotused mees-
konnas.

Vastupanuvõimalusi Jaapani lae-
vastikule laevadel ei olnud, — see sai
tõestatud eespool (p. 1).

Nii kaitsjate väited.

Samas kohtuinstantsis arutati 21.—26.
juunil 1906. a. torpeedopaadi „Bedovõi“
allaandmist ilma vastupanuta jaapanlas-
tele 15. mail 1905. a.

Kaebealustena esinesid:

- 1) eskaadri juht vice-admiral Rožest-
vensky,
- 2) tema staabiülem mereväe-kaoten
Clapier-de-Colongue,
- 3) torpeedolaeva „Bedovõi“ juht kap-
ten-leitnant Baranov,
- 4) admiralist staabist leitnant Leontjev.

Vice-admiral Rožestvensky
mõisteti kohtulikult õigeaks, sest tema oli
„Bedovõi“ allaandmise momendil raskesti
haavatuna meelemõistusetu olekus ja ala-
andmisest osa ei võtnud.

Mereväe-kaoten Clapier-de-
Colongue süüdistati selles, et tema
mitte tahtes põhjustada uut hädaohtu ad-
mirali elule, otsustas vaenlase torpeedo-
laevadega lahingusse mitte astuda, alla-
anda „Bedovõi“ vaenlasele ja kallutas ala-
andmisele „Bedovõi“ komanderi kap-
ten-leitnant Baranovi.

Kapten-leitnant Baranovi
süüdistati selles, et tema olles 15. mail tor-
peedolaeva „Bedovõi“ komanderiks, hei-
tis nõusse mereväe-kaoten Clapier-de-Co-
longue'iga ja ei takistanud viimast and-
mast korraldusi torpeedolaeva allaandmi-
seks, punaseristi ja valge lippude tõstmiseks
mast, tuleavamise keelamiseks jaapani
torpeedolaeva „Sazanami“ pihta ja
laeva allaandmiseks vaenlasele ilma oh-
vitseridelt nõusolekut küsimata.

⁹⁾ Meriväe määr. art. 57: „Üksiku eskaadri ehk
salga juhile alluvad täiel määral kõik isikud, kes
teenivad eskaadril ehk salgal.“

Leitnant Leontjevi — selles, et olles 15. mail 1905. a. admiral Rožestvensky staabis lipu-ohvitseriks, heitis nõusse mereväe-kapten Clapier-de-Colongue'iga ja kapten-leitnant Baranoviga torpeedolaeva „Bedovõi“ allaandmiseks ilma lahinguta vaenlasele, ja kui „Bedovõi“le lähenesid jaapani torpeedolaevad „Sazanami“ ja „Kagero“ — aitas teostada „Bedovõi“ allaandmist sellega, et kihutas meeskonna suurtükkide juurest minema ja selgitas meeskonnale laeva allaandmise vajadust admiralil elu päästmiseks.

Kohtuotsus.

(Kokkuvõtte.)

Admiral Nebogatovi soomuslaevade salga allaandmise asjus:

Kaebealused, väljaarvatud soomuslaeva „Orjol“ komanderi k. t. kapten-leitnant Švede, tunnistati kohtu poolt neile ette pandud süüdistuses süüdi olevat ja mõisteti:

kontr-admiral Nebogatov, mereväe-kaptenid Smirnov, Lišin ja Grigorjev — surma;

kapten-leitnant Švede — kohtulikult õigeks, sest soomuslaev „Orjol“ oli 14-da mai lahingu järele tugevasti kannatada saanud, omas pardal palju surnuid ja haavatuid ning ei saanud võidelda. Arvesse võttes süüdimõistetute kiiduväärt teenistust minevikus, raskusi pikas rännakus ning füüsilisi ja moraalseid vapustusi 14. mai lahingus, — kohus otsustas pöörata merisõjaministri kaudu keisri poole palvega asendada süüdimõistetuile surmanuhtlus 10 a. kindlusevangistusega, teenistusest väljaheitmisega ning aukraadide ja aumärkide äravõtmisega.

Palve leidis keisri poolt täitmist.

Torpeedolaeva „Bedovõi“ allaandmise asjus:

Kohus leidis kapten-leitnant Baranovi suhtes, et torpeedolaeva „Bedovõi“ allaandmine ilma lahinguta jõuliselt võrdsele vastasele ei sündinud mitte tingimuses, millised Meriväe määr. art. 354 järele lubavad komanderile laeva allaanda; vastuoksa — torpeedolaev „Bedovõi“ oli täiel määral lahinguvõimeline ja võis enast kaitsta. See süütegu on ettenähtud M. N. S. art. 279 II lõikes.

Kohus leidis, et mereväe-kapten Clapier-de-Colongue ja kapten-leitnant Baranov andsid torpeedolaeva „Bedovõi“

vaenlasele alla omavahelise kokkuleppe järele ja neid peab lugema selles kuriteos: esimest — kuriteo algatajaks, teist — osaliseks kuriteos. Seepärast Nuhtluseadue art. 119 alusel on mõlemad vastutavad M. N. S. art. 279 II lõigu järele.

Kohus mõistis:

mereväe-kapten Clapier-de-Colongue ja kapten-leitnant Baranovi torpeedolaeva „Bedovõi“ ilma lahinguta vaenlasele allaandmise eest ja leitnant Leontjevi kaasaitamise eest samale kuriteole — teenistusest väljaheitmisele ühes aukraadide ja aumärkide äravõtmisega ja surma mahalaskmise läbi.

Arvestades süüdimõistetute süüdkergendavate asjaoludega, otsustas kohus merisõjaministri kaudu paluda keisrit asendada süüdimõistetuile kohtu poolt mõistetud karistus 10 a. kindlusevangistusega, teenistusest väljaheitmisega ning aukraadide ja aumärkide äravõtmisega.

Kuid arvesse võttes erilisi olusi, milles süüdimõistetud viibisid allaandmise päeval (rännaku raskused, füüsilised ja moraalsed vapustused 14. mai lahingu järele) kohus otsustas paluda merisõjaministri kaudu keisrit määrata:

meriväe-kapten Clapier-de-Colonguele — teenistusest väljaheitmise ilma aukraadide äravõtmiseta;

kapten-leitnant Baranovile — teenistusest väljaheitmise ühes aukraadide, aumärkide ja mõnesuguste isiklike õiguste äravõtmisega;

leitnant Leontjevile — erustamise ühes mõnesuguste õiguste kitsendamisega teenistuse alal.

Kohtu esitis leidis keisri kinnitamist.

Nii lõppes admiral Nebogatovi kohtu protsess.

Kas admiral Nebogatovi protsess võis lõppeda kaebealuste õigeksmõistmisega?

Ühe sõjalaeva, eriti aga sõjalaevade koondise allaandmist vaenlasele ilma lahinguta, loetakse kõikide riikide meriväes raskemaks kuriteoks ja suurimaks häbiks. Meriväe traditsioonid ei luba sõjalaeva allaandmist vaenlasele ei ühelgi juhul. Iga sõjalaeva sattumine vaenlase kätte tähendab mitte üksnes oma kaotust, — ta suurendab vastaspoole aktiivset jõudu: seepärast laevakomander ei saa millalgi vaenlasele allaanda, kodumaa ootab temalt absoluutset ohvrit.

Kui ühe sõjalaeva allaandmine on me-

riväe traditsioonidega keelatud ja vana vene seadusega oli lubatud ainult piiratud erijuhtudel (vana Meriväe määrustiku art. 354), siis seda vähem võis lubatud olla laevade koondise allaandmine, millist tegu Meriväe määrustik üldse ei näinud ettegi ja missugune võib sageli lõppeda sõja kaotamisega vastaspoole kasuks ja lugemata hädadega kaotajale riigile.

Pealegi nägime, et admiral Nebogatovi soomuslaevade salga allaandmise juures polnud ühtegi Meriväe määr. art. 354-ga ülesloetud tingimust, mis seaduslikult õigustaks isegi üksiku sõjalaeva allaandmist.

Admiral Nebogatovi väide, — teda sundis allaandma meeskondade hukkumise võimalus, — ei ole kaaluv: meeskond oleks merest päästetud rõngana lähedal olevaist jaapani laevadest.

Admiral Nebogatovil polnud mingit lootust võidule, temal isegi puudus igasugune võimalus jaapani laevastikust kõrvalhoida, — kuid admiral Nebogatovil oli täieline võimalus omad laevad põhja lasta, ilma et selle juures võis karta erilisi kaotusi meeskonnas. Antud olukorras oleks see minu arvamise järele olnud ainuke õige tee.

Arvan seepärast, et admiral Nebogatovi kohtuprotsessis ei võinud olla õigeksmõistvat otsust kaebelustele. Kahtlen isegi, kas mõnes teises riigis (näit. Jaapan, Inglismaa) kaebelused oleks niisugusel korral pääsnud surmanuhtlusest.

Admiral Nebogatovi pretendent põhjustas vene M. S. K. muutmist, — hilisematest väljaannetest on väljajäetud kõik artiklid, mis räägivad allaandmisest ja allaandmise võimalusist. M. N. S. art. 279 ja 281 on väljajäetud ja Meriväe määrustiku art. 354 omas uues redaktsioonis järgmise kategoorilise kuju: „Laevakomander on kohustatud hävitama laeva, kui laev on kaotanud igasuguse võimaluse lahingu jätkamiseks ja laeva ähvardab oht sattuda vaenlase kätte“ (muudatus 23. jaan. 1912. a.).

Merisõdade ajalugu teab palju juhtumeid, kus väljapääsmata seisukorda sattunud sõjalaevade komanderid hävitasid omad laevad, et nad mitte ei satuks vaenlase kätte, ja teab õige vähe juhuseid, kus toimiti vastupidiselt. XX sajandi sõjaajaloos teame mõnegi näite, kus analoogilises olukorras teotseti heroiliselt:

1. Sama 14-da mai 1905. a. merelahingus Tsusiima juures hävitasid end ise jaapanlaste suurtükkitulest vigastatud vene 2 soomuslaeva, 4 ristlejat, 2 torpeedolaeva ja 1 transport.
2. Maailmasõjas, 8. detsembril 1914. a. kaotades Inglise laevastiku ülivõimule lahingu Falklandi saarte juures, hävitasid end ise inglise suurtükkitulest purustatud saksa ristlejad „Gneisenau“, „Leipzig“ ja „Nürnberg“.
3. 14. märtsil 1915. a. saksa kerge-ristleja „Dresden“, olles ankrus Chile neutraalvetes Cumberlandi lahes, atakeeriti inglise soomusristleja ja kerge-ristleja poolt. Lahingu järele lasi „Dresden“ end õhku, ühtlasi päästes lahti laeva kingstonid.
4. Aprillis 1915. a. tungis Dardanellidest läbi inglise allveelaev „AE2“. Masinate ettetulnud rikkete tõttu ta oli sunnitud tõusma veepinnale turgi sõjalaevade läheduses, sai nendelt pihta mõned mürsud ja nähes, et seisukord on lootuseta hävitas enese. Meeskond hüppas vette.

Allikate nimestik:

1. M. Smirnov — Sraženie v Koreiskom prolive 14. i 15. maja 1905. goda (Morskoi Sbornik nr. 4 — 1913).
2. N. Beklemišev — O Russko—Japonskoi voine na more. 1907.
3. V. Semenov — Rasplata. Triloogia. 1912.
4. Jaapani Mereväe Kindralstaabi väljaanne — Opisaanie vojenno-oh deistvii na more v 37—38 gg Meidzi (venek. tõlge). IV köide. 1910.
5. Nippon-Kai Tai-Kai-Sen (Tsusiima lahing) — V. Semenovi tõlge jaapani keelest. 1912.
6. H. Salza — Meresõjakunsti ajalugu. I ja II köide. 1926—1927.
7. Der Krieg zur See 1914—1918. Kreuzer-krieg, Bd 1. Marine-Archiv. 1927.
8. Morskoi Sbornik nr. 2 ja 7 — 1906.
9. M. Barabanov — Formulõ obvinitelnõh punktov. 1914.
10. Sbornik Rešenii Glavnago Vojenno-Morskogo Suda 1906—1912 gg. 1915.
11. Morskoi Ustav (kniga X Sv. Mor. Post.). Izdanie 1901. goda.
12. Morskoi Ustav (kniga X Sv. Mor. Post.). Izdanie 1914. goda.
13. Vojenno-Morskoi Ustav o nakazaaniah (kn. XVI Sv. Mor. Post.). Izdanie 1866. goda.
14. Vojenno-Morskoi Ustav o nakazaaniah (kn. XVI Sv. Mor. Post.). Izdanie 1915. goda.
15. A. Možeiko — Sudebnõja reetši M. Kazarina 1900—1913.

RKKA (punaväe) soomusvägede lahingmäärustik.

I osa 1. raamat — tankid.

Seni kasutati punaväes ajutisi soomusvägede määrustikke. Suurem osa neist sarnanesid prantsuse ja inglise määrustikudele. Need ajutised määrustikud polnud küllaldaselt vene oludele vastavad. Möödunud aastal anti välja uus soomusvägede lahingmäärustik (Boevoij ustav bronevõh sil. R.K.K.A.). Vastavalt soomusvägede eriliikidele jaguneb määrustik raamatuteks, osadeks jne.

Möödunud aasta lõpul ilmus üks osa sellest määrustikust, nimelt I osa, 1. raamat, tankide ala.

Ilmunud määrustiku osa annab enam-vähem selge pildi Vene tankvägedest, sellepärast peaks pakkuma tema lühike ülevaade teatud huvi ka meie juhtidele. Oma sisu poolest jaguneb ta kahte jakku:

1. jagu — Teenistus tankide juures ja
2. jagu — Rivid ja korrad.

I jagu. I peatükk.

§ 1. määrab kindlaks tankide meeskonnad numbri ja ameti järgi. Vastavalt sellele tegutseb suure tanki peal 10 meest, keskmise peal 5 ja väikese peal 2 meest, tankide ülemad nende hulka arvatud.

Meeste ametitest on näha, et suureks tankiks nimetatakse inglise tanki M. V., keskmiseks tankiks inglise tanki meedium A ja väikeseks tankiks tanki „Renault Russky“, mis sarnaneb prantsuse „Renault“ tankile.

Tanke M V on venelastel 60—70 ümber. Peale nende on venelastel veel oma konstrueeritud rasked tankid, millede arv teadmata, kuid suur ta ei või olla. Vene tanki tüübid on praegu veel katse perioodis. Keskmiste tankide, meedium A, arv ei ületa 10—15. Väikeste tankide arv kõigub 600—700 vahel. Väikeste tankide hulka kuuluvad ka „g a s i k i n d l a“ ja „k a r a k a t i t s a“ tüübilised tankid. Viimaste arv on ka teadmata, kuid suur ei või ta olla, sest need tankid figureerivad ainult katsete üksusena. Ajakirjandusest hangitud usaldust väärivate andmete järele on kõrgemaks tankide koondiseks rügement, mis koosneb:

- 1) Rüg. juhatuses (rügül, abi. komisar, keem. asjanduse juhatus).

2) Rügemendi staabist, mille juures luure rühm ja sidekomando.

3) Komandandi kompanii.

4) Ühest rasketankide, ühest kerge-tankide pataljonist ja ühest õppepataljonist.

5) Majanduse jaoskonnast.

6) Tehnika jaoskonnast.

7) Politilisest jaoskonnast.

8) Sanitaariaoskonnast ja

9) Rügemendi klubist.

Rasketankide pataljon koosneb 3 kompaniist, iga kompanii kolmest rühmast* à 2 tanki. Peale selle on kompaniis 1 kompanii ülema tank*), seega kompaniis 7 tanki, pataljonis 21.

Kergetankide pataljoni moodustavad kolm kompaniid, à kolm rühma à 3 tanki plus kompanii ülemate tankid. Seega pataljonis 30 tanki. Õppepataljon moodustab enesest rügemendi kooli, mis koosneb ühest tanki juhtide ja mehaanikute kompaniist, ühest luurajate kompaniist ja ühest suurtüki ja kuulipildurite kompaniist.

Pataljonis on kerged ja rasked tankid, kokku 12 tanki. Kokku rügemendis 63—72 tanki ja umbes 950—1100 meest. Arvud olenevad rasketankide pataljoni koosseisust. Inimeste arvust on näha, et iga lahingmasina peale tuleb keskmiselt 15,3 meest. See on inimmass, mida ainult Venemaa omale lubada võib (tegelikult lahingusse sõidavad kergetankiga 2 ja rasketankiga 10 meest).

§ 2.—7. on täpsalt iga mehe kohused määratud kindlaks enne lahingut, lahingu ajal ja peale lahingut. Töö on meeste vahel otstarbekohaselt jaotatud, mis võimaldab tankidel edukalt tegutseda igas olukorras, eeldusega, et on olemas vastav väljaõpe. Samad §§ määravad kindlaks ka meeskonna omavahelised suhted, alluvuse jne. Eriti on allakriipsutatud ettekannete kord tanki ülemale. Tanki ülem on vastutav alaliselt oma tanki tegevuse ja seisukorra eest.

§§ 7—9 käsitavad tankide ravitsemist. Igale mehele meeskonnast on ette diiktööriid tema kohused ja tegevus. Tööde

*) Mõnes rügemendis sarnaneb rasketankide kompanii kergetankide kompaniile.

lõpul peab tankiülem isiklikult masina seisukorra kontrollima ja tagajärgedest rühma ülemale ette kandma.

§§ 9—11 määravad kindlaks meeskonna tegevuse mootori käimalaskmisel, mis sünnib vastavalt tankiülemale käsklustele.

§§ 11—13 annavad juhtnõõrid tanki luukide kinni panemiseks ja lahti tegemiseks. Meeskond teotseb vastavate käskluste järele. Võib olla on sarnased peensused venelastele ehk tarvilikud.

II p e a t ü k k.

§§ 12—23 käsitlevad tegevust relvade ja tule juhtimist, mis kõik sünnib ainult käskluste järgi. Laskuritele ei luba määrustik mingisugust iseseisvust. Tule juhtimine on täiesti tankiülemale käes, kes seda toimib pikkade käskluste abil.

Võitluses, kus märgid ilmuvad ainult mõneks hetkeks, kus nende vaatlus ja silmaspidamine on äärmiselt raskendatud, vaevalt suudab tankiülem määrustiku nõudeid täita, seda rohkem, et rasketanki peal käsklusi meeskond müra tõttu halvasti kuuleb.

Rasketank võib korruga tulistada kuus märki. Kui nüüd iga märgi tulistamiseks tankiülem annab käsklused, siis ei suuda ta vist ühtegi märki korruga tulistada. Ta ei suuda isegi tule koondamise puhul kõikide relvade tuld juhtida. Tuld võib koondada korruga kolme märgi pihta, kusjuures veel tagumine kuulipilduja iseseisvalt võib tegutseda, seega siis ka tule koondamise puhul võib tank korruga 4 märki tulistada. Nähtavasti ei suuda tankiülem ka tulekoondisi korruga määrustikus nõutavate käskluste abil juhtida. Kui veel arvestada sellega, et tankiülemale tuleb lahingus ka tanki liikumist juhtida, siis muutub tema seisukord veel raskemaks. Laskuritel peaks vist küll vabamad käed olema.

§ 15. on küll öeldud, et kui ootamata ilmub märk, nagu vastase tank, või tanki vastane suurtükk, võib laskur avada tule iseseisvalt, kuid p e a b e n n e s e d a tankiülemale ette kandma märgi a s u k o h a s t j a i s e l o o m u s t.

Kas sarnast tule avamist võib iseseisvaks toiminguks nimetada, on rohkem kui küsitav.

III p e a t ü k k.

§§ 23—30 käsitlevad määrustik tanki tegevuse juhtimist seest- ja väljaspoolt tanki. Need juhtimise põhimõtted üldjoontes sarnanevad meie omadele, mõningate lahikuminekutega, peaaesjalikult käsklustes.

Venelastel tanki juhtimine sünnib pikkade ja keeruliste käsklustega, mis antakse hääle-, signaalide- ja leppemärkide abil. § 24 reeglina nõuab, et juht kõik tanki ülemale käsklused kordaks. Mis sellega taotletakse, jääb arusaamatuks. (Vist taotletakse sedasama, mida meie sise-määrustiku § 14-ga. Toim.)

Kergetanki peal, kus juht tanki ülemale häält vabalt kuuleb, pole käskluse kordamisest mingisugust kasu, vaid ta ainult segab tankijuhhi tööd. Meie tankiülem annab juhile käsklused edasi teatud liigutuste abil, et mitte segada enese ja juhi tööd, venelastel aga muutub käskluste edasiandmine vastastikuseks asjatuks karjumiseks.

Rasketanki peal annab tankiülem juhile käsklused edasi ruupori abil, sest teisi ei ulatu hääle juhini. Mis mõte on sarnases olukorras sundida juhti kordama neid käsklusi. Nii kui nii seda keegi tanki müra tõttu ei kuule.

Viimane § 29 selles peatükis kriipsutab alla ettekannete vajadust meeskonna poolt tankiülemale, andes selleks vormid. Nähtavasti on seltsimehed väga maiaid igasuguste, tihti otstarbetute ettekannete vastuvõtmise peale.

II j a g u. IV p e a t ü k k.

§§ 30—34 on defineeritud rivid, korrad jne. Definatsioonid oma iseloomu poolest on lühikesed, selged ja arusaadavad.

V p e a t ü k k.

Selles peatükis, §§ 34—53, näeb määrustik ette tankide rühmaülemale kohused, rühma tegevuse, juhtimise ja rivid.

Tankide rühm, mis koosneb kolmest tankist, on jagamatu üksus. Tankid rühmas nummereeritakse 1—3, kusjuures rühmaülemale tank loetakse esimeseks.

Rühmaülem on kohustatud enne igasugust rühma tegevusse saatmist isiklikult kontrollima rühma materjalosa, laskemoona ja põlev-määrdeained. Lahingus juhib rühmaülem oma rühma tegevust, kuid tuiistamistest ja tule juhtimisest ei räägi määrustik sõnagi. Vastavalt määrustiku nõuetele on rühma ülem kohustatud pidevat sidet pidama rühma tankidega, kompanii ülemaga ja kui eraldi nõutakse, siis ka jalaväe ülemaga. Rühmade omavahelisest sidepidamisest ei ole midagi öeldud, olgugi, et see on väga tähtis.

Peale lahingut on rühmaülem kohustatud koondama oma rühma koonduspunkti, kus isiklikult tankid üle peab vaadata ja tagajärjedest kompaniiülemale ette kandma. Rühma tegevust juhib rühmaülem käskude, käskluste, signaalide ja leppemärkide abil. Lahingus kergete tankide juhtimine sünnib peamiselt lippude abil. (Rasketel tankide tegevust juhitakse semafooridega). Kollase lipuga antakse käsklused, punane lipp tähendab tanki avariid.

Kui rühmaülem lubab tankidel iseseisvalt tegutseda, tõstab ta korraga punase ja kollase lipu omal tankil.

Nähtavasti peitub siin käsklus: „Spaisaisja kto možet...“*)

Liikumiseks väljaspool vastase mõju on ettenähtud rännak-kolonn, kus tankid liiguvad üksteise järele 20 m distantsidega.

Kui tankide rühmale on juure antud auto-transport, võib rännakul see transport liikuda kas ühes tankidega, või eraldi isegi teist teed mööda.

Kolonna peatustel distantsid, kui tankide nii ka autode vahel määrab kindlaks rühmaülem, kuid nad ei tohi vähemad olla kui 5 m tankide ja 3 m autode vahel. Pikematel seisakutel väljaspool vastase mõju asetatakse tankid joonele 10-meetriliste intervallidega. Lahingus liiguvad tankid joonel, kerged 50—100 m ja rasked 100—150-meetriliste intervallidega. Üleminek ühest rivist teise sünnib käskluste abil. Nende käskluste täitmise viisid on määrustikus ette nähtud.

VI p e a t ü k k.

Tankide kompanii rivid ja korrad. (§§ 53—62).

Tankide kompanii koosneb kolmest rühmast à 3 tanki plus kompüli tank, kokku 10 tanki. Kompaniil on alaliselt oma auto-transport, mis kuulub tema koosseisu. Määrustik lubab tankide kasutamist lahingus kas kompaniid tervikuna, või üksikute rühmade kaupa. Kui kompanii lahingus tegutseb koos, juhib kompüli isiklikult tema tegevust, olles ühtlasi oma tanki ülemaks.

Kui rühmad tegutsevad eraldi, on kompaniiülem selle väeosa ülema juures, kelle käsutusse kompanii on antud. Tema kohuseks on valvata, et tankide rühmade kasutamine sünniks vastavalt olukorrale.

Määrustik paneb laialdased kohustused

kompanii ülema peale. Ta on kohustatud valvama, et kompanii materjalosa oleks korras, kuidas toimetada teede luuret, kuidas korraldada rännakut jne., ühe sõnaga määrustik näeb ette tankide kompaniiülema kohused enne lahingut kaunis detailselt, kuid kohustest lahingus ei räägi sõnagi.

Lahingus, kui kompanii tegutseb koos, juhib kompüli rühmade tegevust samasugustel alustel, nagu rühma ülem oma rühma.

Pikematel peatustel kompanii tankid asetatakse joonele intervallidega 10 m tankide ja 15 m rühmade vahel. Kompaniiülema tank — ees, rivi keskkohal 15 m kaugusel. On lubatud tankid asetada ka rühmade kaupa. Saransel juhusel on intervallid tankide vahel 10 m ja distantsid rühmade vahel 15 m. Kompüli tank 1 rühma ees 15 m kaugusel. Rännakuteks on ette nähtud rännak-kolonn. Selles kolonnis tankid liiguvad üksteise järele. Distantsid tankide vahel 20 m ja rühmade vahel 30 meetrit.

Kompaniiülema tank liigub kolonna ees 30 meetri kaugusel.

Kompanii tegutsemiseks on lubatud mitmesugused kombinatsioonid rühmade rividest. Need võivad olla a) kõik kolm rühma joonel, b) kaks rühma esijoonel, kolmas (keskmine) teisel joonel distantsiga 200—400 m, c) rühmad üksteise järele 200—400 m distantsidega. Intervallid rühmade vahel kergetel tankidel 100 kuni 400 m, rasketel 150—600 m.

Kompaniiülema tank võib lahingu ajal seal liikuda, kust avaneb parem vaatlus tankide tegevusest.

Määrustikul on kolm lisa; lisa nr. 1 käsitleb tankide transporteerimist raudteedel ja veoautodel.

Lisa esimene peatükk annab juhtnõu-rid, kuidas raudtee platvormid ettevalmistada tankide transporteerimiseks, kuidas tanke peale ja maha laadida jne. Täpsalt on ettenähtud ka iga mehe kohused nende toimingute juures.

II peatükk käsitleb tankide peale ja maha laadimist veoautodelt, andes selleks juhtnõu-rid.

Tankide transporteerimiseks on ette nähtud 5—6-tonnilised veoautod.

Lisa nr. 2 on kindlaks määratud tankide märkimine rügemendis.

Pataljonide märkimiseks on ettenähtud värviline sõõr, mille läbimõõt 30 cm ja rehvi laius 5 cm. Sõõri rehvi esimesel pa-

*) Päästku end, kel veel võimalik.

taljonil punane, teisel valge ja kolmandal kollane. Sõõrid on värvitud tankide mõlematele külgedele. Kompaniide numbrid märgitakse valge värviliste araabia numbritega, mis asetatakse sõõri sisse, ülespoole horisontaal joont. Rühmade numbrid märgitakse valge värviliste araabia numbritega sõõris allpool horisontaal joont. Tankid rühmades märgitakse numbritega 1, 2, 3, mis värvitakse tanki küljele sõõri diameetri suuruses 10 cm paremale (vasakule) sõõrist.

Lisa nr. 3 tankide rivistusi paraadidel ja ülevaatusel.

Kokkuvõetult, need küsimused, mis käsitamist leiavad määrustikus, on põhjalikult läbi töötatud. Eriti peensusteni on ettenähtud meeskonna kohused, mis paistab ülearusena olevat, sest sellega on meeskonnalt võetud võimalus iseseisvalt tegutsemiseks. Võib olla, et vene oludele see ehk sobib.

Tule juhtimiseks annab määrustik tankiülema terve rea keerulisi käsklusi, mille tõttu vaevalt on võimalik korralik tule juhtimine, eriti rasketanki peal. Tankiülem on üle koormatud tule juhtimise

nõuetega, kuna laskuritele ei anna määrustik mingisugust tulistamise vabadust. Vaevalt võib seda otstarbekohaseks lugeda.

Rühmaülemale tule juhtimiseks ei anna määrustik mingisuguseid näpunäiteid, ega esita temale sellel alal nõudeid. Ometigi on ju rühmaülem see, kes juhib rühma tegevust tervikuna, seega siis ka tuld, mis on tähtsamaks teguriks rühma löögis.

Nagu tähendatud, ei pane määrustik rühmaülema peale tule juhtimise suhtes mingisuguseid kohustusi, kuid selle asemel koormab teda üleliigselt kohustustega materjaalosa suhtes. Ta on kohustatud nii enne kui ka peale lahingut isiklikult igat tanki ülevaatama, kontrollima relvad, laskemoona, põlev-määrdeained jne.

Nagu juba tähendasin, on need küsimused, mis määrustikus käsitamist leiavad, liig üksikasjaliselt lahendatud, kuna paljud tõsisemad asjad on määrustikust välja jäetud.

Üldiselt on määrustik katkeline ja ei lahenda kaugeliki tankide tegevust ja nende kasutamise küsimust lahingus.

J. L.

Mehhaniseeritud jõud.

Meil on olnud võimalus tutvuneda õige mitmesuguste ja sagedasti üksteisele vastukäivate andmetega mehhaniseeritud jõududest. Ühed arvavad, et tulevikusõjas on esikohal mehhaniseeritud jõud, teised väidavad just vastupidist. Suurem osa Kesk-Euroopa riike on asunud mehhaniseeritud jõudude suhtes äraootavale seisukohale, pidades kalliks ja riigi eelarvet koormavaks (prantslased) mehhaniseeritud jõudude katsestamisega ühendusesolevate kulude kandmist rahuajal.

Katseid, millede tulemustest on olnud kõnelust sõjakirjanduses, on tehtud mehhaniseeritud jõududega peaausjalikult Inglismaal ja siis P.-Ameerika Ühendriikides. Analüüsides katsete tulemusi, kättesaadavate andmete najal, paistab, et mehhaniseeritud jõududes ollakse teatud viisil petunud. Muidugi ei saa katsete kõiki tulemusi võtta absoluutsetena, kuna katsed on kestnud alles õige lühidat aega.

Et võimaldada tutvuneda meie asjast huvitatuile tehtud katsete tulemuste tuu-

maga, mehhaniseeritud jõudude kasutamisel mitmesuguses lahingolukorras, toon siin inglise kindral R. J. Collins'i arvamise¹⁾. Viimane juhtis kahe aasta jooksul Inglise katsestatavaid mehhaniseeritud jõude ja on seetõttu kompetentsemad ohvitserid, kes suudab erapooletult hinnata mehhaniseeritud jõudude seisukorda praegu ja väljavaateid nende kasutamiseks tulevikus.

Kindral Collins klassifitseerib temalt katsestatatud soomusjõudude positiivseid ja negatiivseid omadusi järgmiselt:

Positiivsed omadused.

Võivad iseseisvalt tegeleda suuremal osal Euroopas leiduvatel maastikkudel, väljaarvatud metsad, mäed ja sood.

Negatiivsed omadused.

Nad on väga kallid, kuid siiski vist odavamad kui jalaväe vormatsioonid.

¹⁾ Royal Tank Corps Journal. 1929. a. juunikuu number.

Omavad liikuvuse, mis minimaalselt ületab kahekordselt jalaväe vormatsioonide liikuvuse.

Võivad kauem vastu panna väsimusele kui jalaväe osad.

Nad avaldavad vaenlasele suurt moraalselt mõju.

Nad piiravad vastase jalaväe liikumist kuni selle täieliku paralüüsimiseni.

Soomusjõud on vähem kättesaadavamad õhujõudude kallaletungile kui jalavägi.

Nad on peaaegu kättesaamatud gaasi kallaletungile.

Et saada neilt seda, mida võimaldavad nende tehnilised omadused, on vajalik hästi väljaõpetatud ametmeeste olemasolu.

Nende liikuvusel on piirid, mis olenevad nende materiaalosast ja nende kaitse korraldamise probleemist.

Nad on ärarippuvad maastiku iseloomust rohkem, kui seda arvati enne katsete tegemist.

Nad ei või asetada hobuseid kõigis viimastele pealepandavais ülesannetes.

Nende soomustamise küsimus kujutab enesest väga delikaatset probleemi.

Kuna liikuva suurtüki tulemõju on olnud alati vähem paigalpäisiva suurtüki tulest, siis on arusaadav soomusjõude varitsev hädahoht, eriti kui arvestada edusammudega, milliseid on ette näha tankivastaste relvade konstruktioonis.

Lõpuks, kuigi soomusjõud ei nõua enda teenimiseks suurearvulist teenijaskonda, vajavad nad siiski teatud arvu „jalamehi“. (Siin on nähtavasti mõeldud seljataguse teenistuse alal tegutsevaid sõdureid. R. Tck.).

Nii on lühidalt kindral Collins'i arvamine soomusjõudude omadustest, kuid seejuures jätab ta targu nimetamata, mis-sugused on väljavaated soomusjõudude kasutamiseks tulevikusõjas. Ta tähendab ainult, et „väljavaated“ olevat väga raske praegu defineerida. Meie oleme lugupeetud kindraliga selles küsimuses täiesti ühel arvamisel. Üks on siiski selge, et praegusel kujul Inglismaal katses-tatavad mehhaniseeritud jõud on suurepärased relvad kasutamiseks asumaades (kus maastiku iseloom seda võimaldab; näiteks maastik Marokkos ei olevat prantslaste arvates kuigi soodus mehhaniseeritud jõududele tegutsemiseks) nõrgalt relvastatud pärismaalaste instinktide vaos hoidmiseks. Euroopa sõjateatril, arvestades tankivastaste relvade konstruktiivsete ja tegevusmõju võima-

liku arenemisega, ei näi mehhaniseeritud jõududel olevat hiilgavat tulevikku.

Kuna mehhaniseeritud jõudude tegevus on väga suurel määral ärarippuv maastiku iseloomust, ei suuda nad iseseisvalt saavutada strateegilisi eesmärgi. Mehhaniseeritud jõudude praeguse arenemisastme juures ei saa enesele ettekujutada, et mingisugune kombineeritud (soomusautod, kerged tankid + mehhaniseeritud suurtükiväeosad) mehhaniseeritud üksus võiks täita näiteks strateegilise ratsaväe ülesandeid.

Samuti raske on end panna veenduma, et ainult mehhaniseeritud üksused suudaksid vallutada ja kaes hoida mingisugust maa-ala, kui seejuures teised väeliigid (kui vaadelda mehhaniseeritud jõude eriväeliigina) neile kaasa ei aitaks.

Need minu ülaltoodud arvamisid ei näi olevat kooskõlas mehhaniseerimise esivõitleja inglise kolonel J. F. C. Fuller'i arvamisega²⁾. Et viimase vaated on väga huvitavad ka meile, siis peatun nende juures lühidalt, kuid mitte muutes autori kategoorilist stiili:

I. Mehhaniseerimine ja sõja printsiibid. Mehhaniseeritud sõjavägi võib tegutseda kõigi praegumaks-vate sõjaprintsiipide kohaselt mittemehhaniseeritud sõjaväe vastu, misjuures mehhaniseerimine osutub ühele poolele suureks paremuseks. Kui käsutuses olev sõjavägi on ainult osaliselt mehhaniseeritud, siis tuleb tegutseda jõudude kokkuhoiu printsiibi kohaselt. Kui mõlemad pooled omavad täielikult mehhaniseeritud sõjaväed, tuleb tegutseda praegumaks-vate printsiipide kohaselt, ilma et seejuures poolte tegevus kannataks.

II. Strateegilised probleemid. Tänu mehhaniseerimisele, maa-pealne sõda sarnaneb ikka rohkem ja rohkem meresõjale. Mehhaniseeritud üksused ei ole enam ärarippuvad teedest ja ühendusepidamine seljatagusega muutub hõlpsamaks. Et paralüüsida tulevikus sõjaväe liikuvust, on vajalik uut sorti kindluste loomine ja ehitamine maa-ala-del, kus seda liikuvust ei tõkesta maastiku iseloom.

Tööstus omab suure tähtsuse sõjavägede mehhaniseerimisel, mille järelalusena kasvab ka merede vabaduse tähtsus.

Arvestades Suur-Britannia sõjaväe poliitilise iseloomuga, peab sarnane sõja-

²⁾ Army quarterly, oktoober 1929.

vägi koosnema tugevast mehhaniseeritud löögimassist ja okupeerimiseks määratud mehhaniseeritud osade transpordi üksustest. Siit järgnevad ka vastavad suunad väljaõppeks. Mehhaniseerimine ei ole kohane sundusliku sõjaväeteenistusega sõjavägedes.

Mehhaniseeritud üksused, tegutsedes oma suure liikuvuse tõttu laiadel rindel, raskendavad juhtimise teostamist ja nõuavad laiaulatuslist traaditelegraafi ära kasutamist. Tarvis on ka muu seas rohkem tugineda nooremate ohvitseride algatusvõimele.

III. Taktikalised probleemid.

a) Üldalused. Strateegia avaldab alati mõju taktikale ja kui mehhaniseeritud üksused võivad liikuda ka väljaspool teid, siis on vajalik liinitaktikat asetada grupitaktikaga, mille tagajärjel aga seljatagune muutub kättesaadavamaks ootamata kallaletungidele.

Mehhaniseeritud üksustel tuleb tõsiselt arvestada maastiku iseloomuga ja kindlustada tihe side jalaväega. Ümberpaigutamist tuleb teostada hüpetega.

Tanke võib kasutada üksi vaid kallaletungil seljatagusele, mis ei ole kaitstud suurtükiväe tulega. Sarnane kallaletung on teostatav ainult suitsukattel, hommiku vara või öösel. Tankid peavad olema kaitstud autodel asuva suurtükiväe tulega.

Jalaväge võib üksi kasutada vaid mägedes ja metsades ja saab selleks erilise väljaõppe. (Minu sõrendus. R. Tok.) Jalaväe peamiseks kaitserelvaks saab olema mäesuurtükk.

b) Organisatsioon. Mehhaniseeritud sõjavägi tuleb organiseerida moodsa laevastiku eeskujul. Ta peab omama: suurtest üksustest, võrreldavad soomuslaevadega, koosnevad peajõud; jõud luure teostamiseks, võrreldavad kerge ristlejatega ja destroyeritega, ja jõud tagaajamiseks — võrreldavad lahingristlejatega³⁾.

Rännakuil peab mingisugune segaüksus, niipalju kui see võimalik, kasutama olemasolevat teedevõrku, misjuures tarbekorral peavad jalaliikuvad üksused alati valmis olema teed andma mehhaniseeritud üksustele.

c) Administratsioon. Võttes tarvitusele gruppide organisatsiooni, va-

na dekode kaitsmise süsteem kuulub muutmisele ja ilmub vajadus eriliste liikuvate üksuste loomiseks — kommunikatsiooni liinide kaitseks.

Kuna põletis- ja määrdeained omavad suure tähtsuse, tuleb vallutada kõik vaenlase territooriumil asuvad vastavad tagavarad.

d) Luure. Luure jaguneb strateegiliseks ja taktikaliseks. Esimene langeb lennuväe ülesandeks — vaenlase otsimiseks, ja teine — ratsaväe ülesandeks, kes peab tagama julgeoleku. Soomusauto võib täita mõlemad ülesanded oma suure liikuvuse tõttu, patrulleerides kõigil teedel.

On vajalik kokkuseada uued kaardid, mis võimaldavad mehhaniseeritud üksuste juhtidele hinnata täpsalt maastiku iseloomu ja oma üksuse liikumise võimalusi.

Soomusautosi peab kasutama vaenlase luureks, misjuures kerged tankid püüavad aktiivselt takistada vaenlase luureosade tegevust. Side tuleb tagada traaditelegraafiga ja soomusautode kasutamisega. Teadaannete kokkuseadmisel ja edasiandmisel on otstarbekohane kasutada kokkuleppekeelt.

e) Kaitse. Oletades, et soomusautod ja tankid võivad toimeta suure tegevusraadiusega reisisid, peavad seljatagused teenistused olema varustatud soliidse kaitse süsteemiga ja paigutatud võimalikult tankidevastaseks kaitseks ettenähtud abinõudega varustatud raioonidesse.

Eelpostid peavad olema varustatud tankidevastaste relvadega ja omakord kaitstud mehhaniseeritud üksustega, milledest eelpool tegutseb lennuvägi.

Rännakul peavad mehhaniseeritud üksused liikuma vähemalt osade kaupa, et kujutada endast väiksemat märki vaenlase lennuväele ja tema mehhaniseeritud üksustele. Tiibade kaitseks kasutada soomusautosid ja kergeid tanke.

Kuna varustamine põletisainetega omab põhipaneva tähtsuse, suureneb ka järeleväe kaitse tähtsus.

Kallaletungil on tähtis relvade kasutamine kooskõlas maastiku iseloomuga. Kallaletung organiseeritakse ja algab kaitse lähtealuselt⁴⁾.

Mehhaniseeritud jõudude kaitse lennuväe vastu tagatakse õhuvalitsemisega. Soomusautode ja õhukaitse suurtükiväe vahel peab olema tihe koostöö.

³⁾ Croiseurs de bataille.

⁴⁾ Base défensive.

Ülaltoodud arvamine on kaunis omapärane ja seejuures väga kategooriline.

Võimalik, et autori ennustused kunagi täituvad. Praeguse „mehhaniseeritud jõudude“ materiaalosa juures on väga küsitav soomusjõudude vastupidavus pikajalajalisel tegutsemisel murdmaastikul.

Samuti ei ole sugugi lihtne lahendada soomusjõudude tegevusraadiuse suuren-

damise probleemi, sest siin kerkib üles otsekohe varustamise küsimus põletis- ja määrdeainetega, tagavaraosade kaasasvedamine jne. Muidugi teoreetiliselt võib ka soomusautodega toimetada strateegilist luuret, kuid praktilisi kogemusi on sellel alal vist ka kolonel Fuller'il õige vähe.

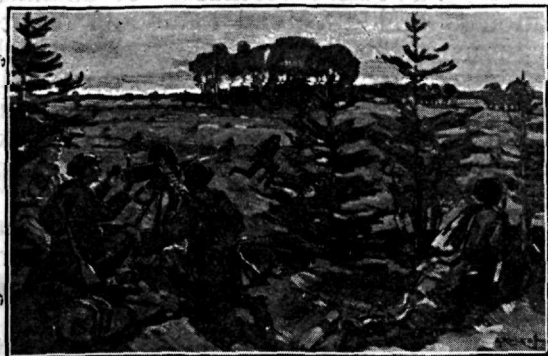
R. Tck.

Vabadussõja-maalide puhul.

J. Pert.

Hiljuti oli pandud välja kultuurkapitali valitsuse ruumes sõjamaale neilt kunstnikkelt, kes võtsid osa ekskursioonist Lätti möödunud suvel, et tutvuneda Vabadussõja lahinguväljadega.

Ekskursioonil on olnud tagajärgi. Näitusele oli välja pandud kolmekümne teose ümber. Kunstnikud on heatahteliselt reageerinud kaitseministeeriumi kiiduväärsele algatusele: Vabadussõja momentide jäädvustamisele kujutava kunsti kaudu.

Hommikune pealetung.

A. Kulkoff.

Kuid et see alles algatatud, ei tohiks kohe soovida esmajärgulisi tagajärgi. Sest näiteks ka bataille-maal maalidel, kus sel alal toodetud häid tagajärgi, on enne pidanud läbi tegema pika arengu.

Bataille-maal on maalikunsti eriharu, mis alles XVII a. s. eraldus omaette. Seda pole meil seni eriti viljelatud. Kuid nüüd on algus tehtud. Ja loodame, et selle areng pidevalt võib kesta ja toota hiljem või varem tagajärgi, nagu sel alal on suurrahvastel.

Lubatagu siinkohal esitatud maalide puhul teha üldmärkusi.

Enne kõike bataille-maal allub maali üldistele kompositsioonilistele nõuetele; ta peab olema maailm, sündmus, elu omaette tervikuna. Tunduks, et kunstnikke on mõjutada lasknud endid soovist tabada reporterlikult ja anda edasi neid maa-kohti ning kokkupuurgete episoodide, mis teostusid sõjas. Kuid selline vaade sõjale ei oleks küllalt õige. Kogu front moodustas lahingu. Selle ühes osas tungiti edasi, teises tõmbuti tagasi jne. Vaenlasega kokkupuuted siin ja seal moodustasid vaid lüüsid suures kompositsioonilises sõjakäigu arengus.

Sõda on suurte jõudude liikumine. Lahing on vastupidiste jõudude osade kokkupuude. On siis vahest loomulik, et sõjamaal peaks sisaldama, sümboliseerima ka detailides sõja varjatud dünaamikat.

Objektiivselt ainult maastiku ja silmapilgul nähtavate sõdivate vaenuliste jõudude fikseerimine, kopeerimine veel ei anna edasi sõda.

Ka tunduks, et kunstnikkudel, kes ise nähtavasti pole võtnud osa sõjast, on raske tabada sõda nii nagu see oli või on.

Rünnak.

A. Siivard.

Kuid võimatuna see ometigi olla ei tohiks. Teame ju suuri sõjamaalijaid, kes sõjas ise kunagi pole olnud: Aélacroix, David, C. Vernet. Ideaalne muidugi oli venelase Verestšagini maalimisviis: ta käis kasas lahinguis, tormijooksudes tegi skitsesid, elas sõjaliinil — ja Vene-Jaapani sõjas sõitis põhjagi ühes merelahingus.

Kunstnikkudel nähtavasti pole olnud ka täielist selgust sõjariistadest ja nende tarvitamisest. Kuid manöövrid, häired, laskeharjutused võilksid siin anda häidki õppe-, tutvunemis- ja skitseerimisvõimalusi, näiteks kuulipildujast laskmist, kahuri granaadi lõhkemisest, ratsasalkade ajamisest, kahuri vedamisest jne. Kuuldavasti ongi kunstnikud kasutanud osalt neid võimalusi.

Ka võilks muretsetud olla selgust mõõkade, täälkide jne. tarvitamisest: kas neid on tarvitatud ja kuidas neid tarvitatakse.

Kui moodsas sõjas veel ratsaväega võiks rünnata, siis ainult väikeste üksustena ja ootamatutes kokkupõrgetes. Või kui julge vaenlase lennuk laskunud madalamale normaalsest lennukõrgusest, koguni nii madalale, et teda jalaväe tulega võib tabada (1000 m), võib olla kolm peajuhtu: lendur kas hävitab paanikasse sattunud jalaväeosa; või teda ennast hävitatakse jalameeste tulega, või — jalaväeüksus päästab end moondamise või peitmisega. Pildis üks neist momentidest kuidagi peaks esinema, kui see muidugi ainult reportaaž pole, kus lenduril sõjariistad rikis ja all jalamehed ei soovi vaenlast tulistada...

Episood kahuri vallutamisesest. A. Kulkoff.

Loomulikult võivad anda eeskujuga meie sõjamaalijatele bataille-kunstnikud. Kuid siin tuleb olla ettevaatlik. Moodsas sõjas esineb väga palju erinevaid detaile. Moodsa sõja lahinguväljad on tühjad. Tihedad ahelikud ja ründavad kolonnid puuduvad. Kõik mis lahinguväljal näha — see kohe hävitatakse. Tuli valitseb lahinguvälja. Kõik see maksab teatud ulatuses ka Vabadussõja puhul.

Kokkuvõttes: lahingumaal alana on kujutava kunsti üks haru, kus kunstnikult nõutakse suurigi eeldusi ja eelteadmisi. Vähemalt ei tohiks sõjamaal riivata võõrastavalt neid, kes õppinud tundma sõda kas teoreetiliselt või praktiliselt. Eelpool on esitatud üksikuid mõtteid, mis tärkasid meie Vabadussõja maale vaadates.

Edusamme zeniit-kahurväe arengus.*)

Juba Maaõhku sõja algpäevist hakati ühes sõjalennuasjanduse võimsa arenemisega abinõusid otsima otstarbekohase õhukaitse organiseerimiseks. Oma iseloomu poolest jaguneb õhukaitse kahte liiki — aktiivseks ja passiivseks. Aktiivset õhukaitset teostavad oma hävitajad lennukid, ning temal on domineeriv tähtsus õhukaitstes. Teisejärgu tähtsusega on passiivne õhukaitse, resp. zeniitkahurvägi, mida tarvitatakse suuremate linnade, raudteesõlmede ja tähtsate strateegiliste punktide, ning väekoondiste kaitsmiseks õhupealetungi vastu. Jättes prae-

gu kõrvale harutused aktiivse ja passiivse õhukaitse omavahelisest suhtumisest, vaatleme missuguseid tagajärgi on viimasel ajal saavutatud zeniitkahurväe tehnilise arenemise alal.

Kõrgelt (üle 1000 m) lendavate lennukite tulistamiseks tarvitatakse praegu suurriikides peaaesjalikult 120 ja 100 mm kaliibrit endiste 37, 75 ja 88 mm-ste asemel, mis osutusid liig nõrgajõulisteks. Ameerika Ühendriikides tarvitusele võetud 105 mm poolautomaat kahuril on alg-

*) Allikana on kasutatud U.S.N. Inst. Proceed 1928.

kiirus umbes 880 m/s, äärmine laskekõrgus umbes 10.000 m, horisontaal laskeulatust — 18.000 m. Laskekiirus — 15 lasku minutis. Laskemoon — 33-naelased distantsgranaadid. Elektrilised tulejuhtimisabinõud võimaldavad maksimaalset andmete kohaletoimetamise kiirust tulejuhtimis-keskpunktist kahurite sihteriistadele.

Madalalt (alla 1000 m) lendavate lennukite tulistamine kahuritest on raskendatud märgi liig suure nurgakiiruse tõttu, mispärast iga zeniitpatarei juures on ka tarviline arv raskeid kuulipildujaid spetsiaal alustega ja sihingutega.

On palju kaalutletud küsimust, kui võrt reaalselt abi võib pakkuda moodne zeniitkahurvägi vaenlase pealetungiva suurearvulise lennujõu tagasilöömiseks. Selle peale ei ole kerge vastata, sest ehk küll peale sõda on kahtlemata sel alal palju katseid tehtud — hoitakse neid müdugi saladuses. Niipalju võib siiski mainida, et Maailmasõja viimasel aastal loetakse 30 prots. kõigist hävitatud lennukitest zeniitkahurväe arvele. Praegusel silmapilgul on zeniitpatareide võime kahtlemata palju suurem. Tuleb arvata, et päeval pealetungivate eskadrillidega suudavad moodsad zeniitpatareid küllalt edukalt võidelda, oma hävitajale soodsaid pealetungi võimalusi kindlustada, vaenlase rivikorra segamini lüües, ning paremal juhul, võib olla isegi ilma oma hävitajate abita suuremaid pommirünnakuid nurja ajada.

Hoopis raskemad on zeniitpatareidele õise tegevuse tingimused, sest ka kõige võimsamatele helgiheitjatele on äärmiselt raske kinni püüda ja jälgida nii väikest ja kiirelt liikuvat märki kui lennuk. See küsimus on väga suure tähtsusega, sest Maailmasõja kogemused näitavad, et suuremad pommitamisrünnakud võetakse ette harilikult ikka ööpimeduse kaitse ja katte all. Oodatava vaenlase õhupealetungi kindlakstegemisel on aga helgiheitja abi väga kahtlane. Seepärast hakati juba Maailmasõja päevil otsima abinõusid õhupealetungi kindlaks tegemiseks meie teise tähtsa tundmismeel — kuulmise abil. Rahuldavaid tagajärgi ei olnud raske saavutada, sest lennuki mootori pöörin, õhu vihise mine jne. annavad küllalt võimsaid ja kaugele ulatavaid akustilisi laineid. Nende püüdmiseks konstrueeriti kuuldetorud; ning nende abil oli võimalik õhusviibiva vaenlase olemasolu ning umbkaudu isegi pealetungi suuna kindlaks teha. Kuid

saadud andmed olid ikkagi võrdlemisi ebatäpsad, ning ei annud võimalust vaenlase ilmumisel teda kohe helgiheitjate kiirtega kinni püüda. Nii jäigi akustilise aparaadi idee surnud punkti, ning ainult viimasel ajal hakatakse jälle uusi katseid tegema sel alal, sest moodsa lennuki suure kiiruse juures on väga tähtis tema asupaika kindlaks määrata võimalikult kaugemalt, et ta ei jõuaks oma pommitamistööd ära teha enne, kui teda üldse helgiheitjad kinni püüavad. Võtame näiteks tugevajõulist 60" (150 cm) helgiheitjat: tema maksimaalne valgustusulatus on kõige parematel tingimustel 10—12 km. Moodne lennuk keskmise 180 km/t. kiirusega lendab selle maa ära 4 minutiga. See on niivõrt lühike aeg, et kui peaks hakkama alles peale lennuki kinni püüdmist helgiheitja kiirtega patarei meeskonda alarmeerima, kahureid laadima, sihteriistadele lähteandmeid seadma ja sihtima, jõuaks lennuk kergesti oma pommitamisülesande täita, enne kui patarei suudaks üldse teha esimest paukugi. Sellest on küllalt selge, et patarei peab tingimata laskevõime olemasolema veel enne, kui lennuk helgiheitjate valgustusulatusse jõuab. Selleks peavad väga täpsad akustilised vahendid olema. P.-Ameerika Ühendriikides näib see küsimus olevat lahendatud võrdlemisi hästi. Ühendriikide ametlikus mereväe ajakirjas: „U. S. Naval Institute Proceedings“ leidub huvitavaid andmeid uue akustilise aparaadi, n. n. „Binauros Aircraft Detectori“ kohta.

Mainitud aparaat on konstrueeritud n. n. „kahekõrva tundmuse“ (binaural sense) põhimõttel. Teatavasti on kõla akustiliste lainete vibratsiooni efekt. Nende levinemise kiirus on umbes 330 m/sek. Need lained, jõudes meie kõrvani, panevad vibreerima trummnaha, ning sisemise kõrva ja vastava ühendava närvi kaudu saavad registreeritud kuulmise keskkohtas, meie peajas. Kummagi kõrva trummnahad on kuulmise keskkohtas 6—7 cm kaugel. Kui mingisugune akustiline efekt tekib otse meie ees, siis jõuavad akustilised lained kumbagisse kõrva täpsalt ühel ajal; kui aga kõla tuleb näiteks paremalt, siis jõuab akustiline laine vasakusse kõrva sekundi väikese murdosa võrra hiljem kui paremasse. Meie kuulmise keskkoht peajas on aga niivõrt täpne, et registreerib otsekohe seda väikest hiljaksjäämist ja meie reageerime selle

peale pea pööramisega kõla suunas. On selge, et kui kumbki kõrv oleks eraldatud üksteisest suurema vahega, oleks ka „kahetõrva tundmus“ teravnenud. Seda põhimõtet ongi ärakasutatud mainitud akustilise aparaadi juures.

Kaks suurt paralleelset neljakandilise püramiidi-kujulist toru on ühise telje peale kinnitatud, ning on üksteisest eraldatud kõrvade vahel 20 korda suurema kaugusega. Teine samasuguste torude paar on asetatud perpendikulaarselt esimesele. Terve süsteem on asetatud vertikaal positamendile ja annab käepideme abil pöörata vertikaal ja horisontaal suunas. Postament on kinnitatud neljarattaga kaarikule. Torud töötavad paaris. Esimene torude paar töötab horisontaal suunas ja tema ülesandeks on lennuki asimuudi kindlakstegemine. Teine paar töötab vertikaal suunas ja tema ülesandeks on lennuki kõrgusenurga kindlakstegemine. Igal paaril on oma kuulaja peatelefoniga, kusjuures iga kõrv on ühendatud eraldi vastava toruga.

Kuulajad pööravad käepidemete abil aparaati niikaua, kuni kõla vibratsioonid mõlemis kõrvas on ühesugused. Seega on aparaat täpsalt suunitud lennuki peale. Vastava elektrilise seadise abil antakse

saadud suuna ja kõrgusenurgad otsekohe tulejuhtimise keskpunkti; helgiheitjad ja kahurid pööravad automaatselt aparaadi järgi.

Katseid mainitud aparaadiga tehti hiljuti Filadelfia arsenalis poligoonil. Kaheksa lennukit pidid öösel patareile lähene-ma. Lennukite lähenemise suund tehti kindlaks juba 27 km tagant. Kui lennukid lähenesid helgiheitjate valgustusulatusele (12 km) avati helgiheitjad ning 8 lennukist 7 olid otsekohe valgustatud. Tulistamist oli võimalik alustada mõne sekundi jooksul peale helgiheitjate avamist.

Sellest näeme, et mainitud aparaat on küllalt võimas vaenlase lennukit kinni püüdnud kaugelt ennem, kui ta kahurite tule ulatusse jõuab, nii et jätkub küllalt aega patarei alarmeerimiseks, laadimiseks, sihteriistade seadmiseks, helgiheitjate valmispanemiseks jne. ning jääb aega veel ülegi.

Kahjuks puuduvad üksikasjalised andmed ja konstruktiivsed peensused, kuid loodetavasti sarnase aparaadi konstrueerimine ei peaks suuri raskusi sünnitama. Igatahes tõstaks sarnase aparaadi tarvitusele võtmine tunduvalt zeniitpatareide võimet.

B. P.

Välihelgiheitjate taktikalisest kasutamisest.

Helgiheitja luure.

Õise tegevuse pahedest kui ka hüvedest on üksikasjaliselt nimetatud J. E. II § 645—672.

Õise tegevuse üldise edu kindlustamiseks eeskiri näeb ette vastava luure toimetamist juba päeval. — (J. E. II §§ 649 ja 650). Sama nõue on ülesseatud ka helgiheitjate kohta (J. E. II § 653).

Helgiheitja luuret toimetatakse kõigil juhuseil kui ees seisab õine tegevus. Saades vastavalt ülemalt juba päeval ülesande ühes üldise olukorraga, asub helgiheitjate üksuse ülem ettevalmistuse töödele, nimelt, teeb korralduse helgiheitjate valmisseadmiseks ja ülevaatuseks väljasõidule ning läheb koos jaamade ülematega ja vaatlejatega luurele.

Luure-meeskonnal on kaasas järgmised abinõud:

1. Varem valmistatud krolkiid maastikut, harilikult mõõt 1:10.000, po-

sitsioonide ja valgustamise suunda ära tähendamiseks; ajapuudusel võib seks kasutada ka kaarte mõõdus 1:25.000;

2. luureaparaadid (spetsiaal helgiheitja tüüpi) iga jaama tarvis üks;
3. välibinoklid ja
4. bussoolid, iga jaama tarvis üks.

Luure ülesanne on maastikul kindlaks teha järgmist:

1. vaenlase täppis asukoht käesolevas piirkonnas, olukorras antud andmete põhjal;
2. oma vägede täppis asukoht;
3. maastiku iseloom ja valgustust segavate esemete asukohad;
4. jaamade pea- ja tagavarapositionid;
5. suunad tähtsamate esemete pihta, mis kuuluvad valgustamisele;
6. positsioonide juurde viivad teed;
7. side plaan.

Õine õppus helgiheitjaga Jägala jõe ääres. Kõrval telefonist ja vaatleja, eemal metsa valgustatud serv.

Luuire üksikasjaliselt oleneb veel selle helgiheitja tüübi tehnilistest omadustest, millele valitakse positsioone.

Helgiheitjate positsioonid.

Igal helgijaamal peab olema üks peapositsioon ja vähemalt üks tagavarapositsioon.

Positsiooni üksikosad on: 1) helgiheitja, 2) jõujaama, 3) hobuste, 4) komandaja 5) vaatluspunktide asukohad.

Positsioon peab vastama järgmistele tingimustele:

1. võimalikult suur ja lahtine valgustuse ala;
2. varjatud asukoht jõujaamale ja hobustele või autole;
3. hea vaatluse võimalus vaatluspunktidest, iseäranis tähtsamates suunades;
4. varjatud teed positsiooni üksikute osade vahel ja seljatagusega;
5. kaitstud vaenlase ootamata kallal tungi eest.

a) Helgiheitja asukoht.

Tasane ja lahtine maastik võimaldab head valgustamist ainult siis, kui helgiheitja on asetatud kõrgele, sest vastasel korral iga väiksema ebataasus heidab pika varju ja takistab vaatlust.

Kõige soodsam on märgi suunas tõusev maastik, eriti siis, kui helgiheitja asub kõrgel. Hästi organiseeritud vaatluse juures saadakse sel juhul kõige paremaid tagajärgi.

Madalal asuva helgiheitja kiirel on suur hajuvus alla, s. o. ta valgustab maastikku liiga lähedalt, mis on soovimata

nähtus, kuid siiski mitte hädasohtlik, sest vaenlane asub vaatluse suhtes halvemat tingimustes — vastu valgust.

Tasasel maastikul peavad helgiheitjad asuma võimalikult lähemal vastupanupositsiooni eelservale, et hoiduda oma vägede positsiooni valgustamisest.

Kõige halvem on ettepoole langev maastik, kus kiire hajuvus alla valgustamise suunas on eriti suur.

Helgiheitja asukoha läheduses, valgustamise suunas ei tohi asuda valgust varjaid esemeid, nagu: mets, üksikud suured puud, tihe võsastik, majad jne. Kui olukorra sunnil see osalt siiski võimata, siis tuleb valida sarnane koht, kust need jäävad vähemalt 200 m eemale.

Maastikul, kus sagedane udu, tuleb helgiheitjale valida kõrge koht.

Helgiheitja asukoha valikul tuleb hoiduda tähtsamatest kaardil märgitud esemetest ja vaenlase tule all seisvatest kohtadest.

Helgiheitjate kaugus üksteisest peab olema vähemalt 200 m ja sarnasel kohal, kust on võimalik: 1) tähtsamates suunades koondada kahe helgiheitja kiirt ja 2) valgustada naabruses töötava helgiheitja surnud alasid.

b) Jõujaama asukoht.

Jõujaam eemaldatakse helgiheitjast nii kaugele, palju seda lubab ühenduskaabli pikkus (75—300 m). Ta peab olema kaitstud kas loodusliku või kunstliku varjendiga, mis on tingitud järgmistest oludest: 1) töötamisel põlevad jõujaama juures alaliselt tuled, mis öösel kaugelt nähtavad ja 2) mootori müra, iseäranis väikesel ööl, on kaugelt kuulda.

Auto-helgiheitja juures peab auto asukoht vastama eelpool nimetatud jõujaama asukoha tingimustele.

d) Hobuste asukoht.

Hobused ühes eelikutega ja muu tagavara materjali vanakritega eemaldatakse helgiheitja asukohast vaenlase otsetule eest varjatud kohta. Mõned välismaa juhendid näevad ette nende asetust vastavalt suurtükiväe hobuste asukohale, s. o. 1—2 km patarei positsioonist eemale. Arvestades aga asjaoluga, et kaugel maa peale on sivepidamine raskendatud ja pealegi on helgiheitja töö vaikne, mis lähedal asuvaid hobuseid rahutuks ei tee, siis on otstarbekohasem neid asetada umbes

200—300 m kaugusele, et helgiheitja pihta koondatud vaenlase püssi- ja kuulipilduja tuli ei tabaks ühtlasi ka hobuseid.

Hobused peavad seisma positsioonil

kogu aeg täies rakmes, nii, et tarbekorral oleks võimalik neid kiirelt kohale toimetada ja helgiheitja ning jõujaama vankrite ette haakida. E. K.

Õppelaskmisest.

Sõduri individuaalses väljaõppes rõhutatatakse õppelaskmise kaaluvat tähtsust ja noore neljakuuline kursus peab kujutama kindlat alust, millele tugineb sõduri laskeosavus ja selle süvendamine edaspidi.

Õppelaskmisega peab sõdur saavutama lahingsisulise üldeesmärgi — ta peab suutma lahingus kõige sagedamini esinevat märki kindlasti tabada neil distantsidel, kus tal tuleb iseseisvalt püssiga töötada. Õppelaskmise märklaud on selle eesmärgi saavutamiseks väga otstarbekohane vahend, piltlikult öeldes stiliseeritud vastane, mis õpetab laskuri silma hindama lahingmärgi normaal suurust kõikidelt vajalikkudelt distantsidelt. Harjutuste põhikava jätab õpetajale vabad käed sõduri individuaalsete võimete edukaks arendamiseks, tõmmates vaid üldraamistiku harjutuste kombineerimiseks.

Tegelikult õppelaskmise alal, eriti algklassi laskurite koolitamisel, on mõningad küsimused tekkinud, mis niivõrt segavad eduka töö ja üldise eesmärgi taotlemist, et vääriskid siinkohal märkimist.

Käesolev kirjutis ei taha olla nende küsimuste lõpuliikuks ja ainsaks lahenduseks, vaid piisab sellestki, kui ta suudab kajastada laskeasjanduse instruktoriga mõtteid.

Õppelaskmise aeg noorte kursusel on õieti lühike, kuid küllaldane, et rahuldavaid ja isegi häid tulemusi saada kõikide laskuritega õppelaskmise märklaual ja lahingmärkidel. Võimalusi harjutuste kombineerimiseks raskemate märkidega, eriti toonitatud normaalringiliste märkidega, nõuetavate tingimusteni jõudmiseks, tuleb aga pingutada otsida. 33,3 sm läbimõõduga normaallauda kord lastes saame hindamist väärivaid resultate keskmisest paremate laskuritega. Tavaline nähe, et õppelaskmise märki hästi tabajad, n. n. „5² mehed“, esmakordselt normaallauaga vastamisi sattudes näitavad saavutisi, millised riisuvad usu õpetajalt ja laskurilt eneseltki. Võrreldes õppelaskmise märki näiteks 100 meetri normaaliga, teades

milliste nõuete täitmisega algklassi laskur õppelaskmise märgil tubli mees on ja kandes sama mehe tagajärjed normaalele, siis kahvatub kohe tema kui laskuri kuulsus. Noor laskur on kodunenud päämiselt õppelaskmise märgiga, viimase nimetus ja eesmärk selgitavad seda võhikulegi. Normaallaud on aga hoopis haruldane ese algklassi laskurilõ laskmise mõttes. Võib põhjusega oletada ja tegelikke tagajärgi vaadeldes näha, et tabamused normaallil on halvemad. Klassikatsete kavas ühe valitava märgina eksisteerib normaallaud ja ongi kujunenud teatavaks šablooniks katseteks valida just seda saatuslikku normaali. Samuti kontroll-laskmised teostatakse pea eranditult normaaliga. Loomulikult, et tagajärgede järele hinnatakse tehtud tööd, mis aga sarnaselt küllalt objektiivselt ei väljenda laskurite võimeid, õieti seda, mis neilt nõutakse ja milleks neid treeniti — sagedamini esineva lahingmärgi tabamist, s. o. õppelaskemärgi „vesti“. Mõningates üksustes olevat seetõttu harrastust leidnud normaali kasutamine õppelaskmise märgina, jättes õige, igal distantsil samaseks jääva 5-ringilise märgi hoopis unustusse. Selline teguviis ei ole praeguse õppelaskmise põhinõuete-ga kooskõlas.

Osavamate laskurite võimete süvendamiseks ja arendamiseks on normaallaud vaidlematult tarvilik, võimaldades tabamuste täpsamat registreerimist, „jah-ti kümnete järele“, tulevaste näpsajate koolitamist.

Laskeasjandus üldse, eriti algajate laskurite juures, peaks olema täielise kavakindlusega läbi viidud, asend asendi, distants distantsi, märk märgi järele. Ainult silmapaistvamate laskuritega võib vahest sellest nõudest mööda minna.

Üleminekut õppelaskmise märgilt normaallauale tuleb tasandada, tuleb leida mingisugune vahepealne aste. Otstarbekohaseks vahepealseks märgiks võiks olla kombineeritud märklaud, õppelaskmise märk + normaallaua mustad ringid sü-

dames. Eriti 100 m distantil on selline märk kohane, võimaldades parematel laskuritel südamesse jõuda ja nõrgematel normaali ringidest välja kukkunud tabamusi õppelaskmise märgi viie, nelja, kolme ja kahe piiridest leida. Samuti on selline märk laskuri vilumata silma kohandamiseks ja normaali mõõtude võrdlemiseks hea vahend.

Lõpuks mõningad sõnad algklassi klassikatsetest. Klassikatse distantid, asendid ja nõuetav tabamuste summa on valitud vastavalt laskuri väljajõudmisele. Lühidalt — klassikatse 200 m distantil peaks olema raskem, nõudma laskurilt täpsamat püssi käsitamist kui 150 m katse.

Üksuste väljaõppe tasapindki on suurel määral olenev 200 meetrini jõudnud ja seal klassikatset sooritavate laskurite protsendist. Seega on tegelikult märga-

ta õppelaskmise alal tendentsi — võimalikult palju laskureid 200 meetrini viia. Kurbkoomiline on seejuures asjaolu, et nõrgemaid laskureid, kes käelt laskmises küllalt kindlad ei ole, tarvitseb vaid viia 200 meetri peale, kus nad toelt katseid sooritades nõuetavaid tagajärgi edukalt täidavad. Samad laskurid 150 m katsetel osutuksid aga nõrkadeks. Üldiselt on 200 meetri klassikatse suuremale protsendile laskuritele 150 meetri katsest kergem täita.

Õppelaskmine tahtmatult näib kujunevat drilliks klassikatsete sooritamisele, jättes lahingsisulise üldeesmärgi tahaplaanile. Paremate laskurite saavutisi normaallaulal ei saa kahtjaks võtta kogu klassi tasapinnana. Eeskätt üldise laskeosavuse tõstmise peaks olema õppelaskmise siht.

—n.

RAHU JA SÕDA.

Toimetuse märkus. Kuigi toimetuse ei poolda kõiki autori väiteid, annab ta siiski ruumi alljärgnevatele ridadele, et tutvustada lugeda vaadete rahu- ja sõja-küsimustele ühes suurriigis, mis sõjaliselt hästi arenenud, ja on viimasel ajal väga aktiivne välispoliitilistes küsimustes.

Kõik rahvad, eriti need kes on tunda saanud äsja möödunud Maailmasõja keldusi ihkavad üldise ja kestva rahu järele. Selle heaks tehakse intensiivset tööd koolis, kirjanduses ja kunstis, seltskonnas ja rahvusvahelises läbikäimises, niihästi kirjas kui ka suusõnal. Rahu kindlustamise küsimus on olnud Rahvasteliidu koosolekute ja paljude konverentside kõneaineks. Rahu eesmärki taotleb ka praegu Londonis töötav merekonverents, mille tegevust jälgitakse suure põnevusega kogu maailma ajakirjanduses. Leidub optimiste, kes arvavad, et selle konverentsi kordaminekuga on tehtud suur samm lähemale üldisele ja kestvale rahule, mille saabumist nad ootavad kindla usu ja lootusega.

Siiski leidub küllalt ka neid, kes suhtuvad umbusklikult kestva rahu ideesse. Nende viimaste vaated rahu ja sõja küsimusele on leidnud reljeefse väljenduse tuntud Itaalia sõja- ja kasvatusteadlase, diviisi kindral R. Corselli kirjatöodes ¹⁾ ja

avalikkudes kõnedes, kus autor püüab selgitada rahu ja sõja uduseid perspektiive.

Keda meist — ütleb autor — poleks haaranud hirmu ja õuduse tunne selle määratu inimohvrite hulga ees mida on nõudnud sõjad, eriti siis, kui riigid ning rahvad pidasid võitlust oma iseseisvuse eest. Ometi on ka kõige verisemad nendest võitlustest ilmsüütu lapsemäng võrreldes möödunud suure Maailmasõjaga, mis kestis 4 pikka aastat, nõudis ligi 10 miljoni inimese elu ja hävitas lugematud varandused, muutes varemteks õitsevad linnad ning rikkad maakohad.

Kuid vähe sellest: leidub sõjaasjanduse tundjaid, kes ennustavad tulevikus veelgi hirmsamaid sõdu, kus lahingväljadel võetakse tarvitusele senisest võimsamaid relvu ja surmava sõjagaasiga varustatud lennukite parved tungivad kaugele rinde seljatagusesse, et külvata hukatust vastase elulistes keskkustesse ja seega paralüüeerida tema võitlustahet.

¹⁾ Kindr. R. Corselli. La pace e la guerra. „Rivista Militare Italiana“. November 1929. a. Rooma ülikoolis 1925. a. kol. R. Corselli poolt peetud sõjateaduslike loengute sissejuhatav osa („Prolusione alle conversazioni di cultura militare“) „Rassegna dell' Esercito Italiano“. Märts-Aprill 1925. a.

On loomulik — arvab autor — et sarnased kurvad väljavaated tulevikku ei rõõmusta praegust inimpõlve, kes ühel või teisel viisil on läbi elanud Maaailmasõja koledusi; seepärast ongi rahu aade praegusel ajal leidnud nii tugevat vastukõla kõikides maailma osades.

Kuid eksiks see kes arvaks, et rahu aade on pärit viimastest aegadest; ta on sama vana kui inimsugu ise. Juba esimestest loomise päevist vajas inimene relva, et enmast kaitsta kiskjate metsloomade vastu, kes teda varitsesid igal sammul. Kain tappis Abeli, valatud veri nõudis kättemaksmist ja varsti muutus relv inimese käes juba pealetungi abinõuks... teise, omasuguse vastu. Võitlused mees mehe vastu arenevad, inimesoo kasvades, sõdadeks suguharude, rahvaste ja riikide vahel: meedlased-assüürlaste, assüürlased-babüloonlaste, egiptlased-hebrealaste ja greeklased-troojalaste vastu; sõda järgneb sõjale, pikkades veristes võitlustes hävinevad linnad, riigid ja rahvad.

Vana tuhandeaastane Room sündis, kasvas, elas ja hävines sõdades, mis pea-aegu vahetpidamata möllasid selle antiikaja maailmariigi ühes või teises osas.

Ristiusu võimule pääsemisega paganliku Rooma üle näis, et nüüd on alanud mis, kauaoodatud ajajärk inimesoo elus, kus rahvaste omavaheline läbikäimine rajatakse vendluse, armastuse ja igavese rahu põhimõttele. Kuid seda ei sündinud. Nende samade ristiniimete järeltulijad, kes oma usu tagakiusamiste ajal rõõmuga läksid vastu surmale, haaravad pihku relvad ja astuvad üksteisega võitlusse. Kogu keskaeg on täis verist taplust. Võrdlemisi vähe rahupäevi on ka keskajale järgneval uuel ajal, kus sõja fenomen võtab laiema ulatuse kui kunagi enne.

Kõikide aegade tuntuimaid mehi ja vaimukangelasi nagu: Confucius, Filon, Platon, Ciceron, Seneca, Hobbes, Montequicu, Bacon, Pascal, Rousseau, Spencer, Fichte, S. Pierre, Kant, Proudhon, Goethe, Nowicow, Bloch ja teised on olnud tulised sõja vastased. „Sõda on haigus, millest inimsugu peab tervenema“, ütleb Kant. „Inimsugu ei taha enam sõda“ täiendab seda mõtet Proudhon. „Sõda on kooperatiiv, mille ülesandeks on tapmine“, leiame Bloch'il, kes pidas sõda võimatuks juba tema suurte kulude pärast.

Kõige esimene ning vanem traktaat sõja vastu oli kirjutatud 1496. a. e. Kr. s. Sellest ajast kuni Maaailmasõja alguseni on

ilmunud umbes 1500 mitmesugust kirjatööd rahu kasuks, s. o. keskmiselt iga 27 kuu peale üks. Kuid millised on selle suurusguse propaganda tagajärjed, millest võttis osa nii palju kuulsaid mehi ja vaimukangelasi? Väikesed, või neid polnudki. Vaatamata Heinrich IV rahupoliitikale algasid Pärandussõjad; S. Pierre'i ja Kanti igavese rahu kavadele järgnes terve rida sõdu Ludvig XIV ja Friedrich II valitsusajal; samuti ei suutnud Rousseau paljulootud kirjatööd rahu kasuks takistada prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni aegseid sõdu. 50. aastakümnel ilmus Cattaneo publiku ette oma Euroopa Ühendriikide kavaga, millele aga kohe järgnesid sõjad Saksamaa ja Itaalia ühinemise eest. Haagi konverentsid ja vahekohus ei suutnud takistada Vene-Jaapani, ega Balkani ja Maaailmasõdade lahtipuhkemist.

Meie päevil kõikide püsiva rahu järele igatsejate silmad on pööratud täis lootust Rahvasteliidu poole, kes juba sept. 1924. asus desarmeerimise küsimuse lahendamisele ja seadis sisse sundusliku vahekohtu. Sellest ajast peale on Liidu tegevus kõrvalekaldumatult arenenud rahu kindlustamise suunas. „Jõleda kuriteo saadab korda see, kes külvab noorsoo südameisse viha ja põlguse seemet ning valmistab tulevat põlve verevalamiseks“, ütles Briand ühes oma kõnes viimasel Rahvasteliidu koosolekul (1929. a.). „Barbaarse abinõuna peab sõda jäädavalt kaduma maapealt“ kuuleme samal koosolekul kõnelevat MacDonald'i, kuna lord Cecil omalt poolt esineb ettepanekuga sõna „sõda“ maha kustutada kõikidest leksikonidest. Suureks sammuks rahu poole on olnud ka Kellog'i pakt, mis keeleb ära igasuguse sõjategevuse.

Rahvasteliit on lahendanud nii mõnegi tüliküsimuse, mis kui näiteks Bolivia ja Paraguay vahel dets. 1928. a., kuid veel rohkem on neid kus tal pole korda läinud sobitada kokkulepet, nagu: Serbia-Bulgaaria piiritüli, Vene-Hiina sõda, Palestiina rahutused, Vilno küsimus j. t.

Parimateks rahukindlustamise abinõudeks loeb Rahvasteliit desarmeerimise ja sundusliku vahekohtu. Kuid kas on need küllalt mõjuvad — küsib autor? Mis raskusi sünnitaks, näiteks, meie ajal mõnele suurriigile vähendada oma sõjaväge 50—100 tuhande mehe võrra kui ta sõja ajal hõlpsasti mobiliseerib mitu miljonit? Vaevalt usuks praegu keegi tõsiselt, et Versailles'i rahuleping on suutnud Saksa-maad desarmeerida, sest need 100.000 sõ-

javäge, mida see riik võib rahuajal pidada, moodustavad endast suurepäraselt ettevalmistatud kaadri, mis hõlpsasti mahutab endasse miljonid noormehi, kes — muuseas — on saanud kaunis põhjaliku sõjalise väljaõppe koolides, spordiseltsides jne. Kui on keelatud relvastuse ja sõjagaaside valmistamine, — siis kuidas tahtakse kontrollida, et riigid sellest keelust üle ei astu? Missuguse seadusega ja mil viisil?

Teisest küljest, ei ripu ettevalmistus sõjaks ainult sõdurite, püsside, kuulipildujate, suurtükkide jne. arvust, vaid veel suuremal määral riigi või rahva elu- jõust selle sõna laiemas mõttes. Teede võrk, soode kuivatamine, suur kaubalaevastik, loodusvarad, tööstuse organiseerimine, tehnika ja teaduse arenemine, noorsoo sõjaline ettevalmistus, ajalugu, traditsioonid, vaim, distsipliini tunne jne. — kõik need mitmekesised tegurid omavad suure tähtsuse riigi või rahva sõjalise jõu määramisel, kuigi paistab, et rahuajal neil on vaid kaudne ühendus relvastatud jõu organiseerimisega.

Ülaltoodust järeldus: tegelik ning tõsine desarmeerimine pole mõeldav. Kui ka peaks korda minema seda läbi viia, et kõik riigid relvad maha panevad ja sõjaväed viimase meheni laiali saadavad, siis konfliktid korral riikide vahel suudaksid neist ennast uuesti kiiremini sõjaolule seada, kellel on rohkem elu jõudu. Seega oleks sõda uuesti käes.

Kas kindlustab rahu sunduslik vahekohtus — arutab autor küsimust edasi. On räägitud rahvusvahelise sõjaväe loomise tarvidusest, mis seisaks Rahvasteliidu käsutuses ja oleks küllalt tugev kõikide sõjaliste kokkupõrgete sumbutamiseks üksikute riikide vahel. Seega sõja hävitamine sõja läbi igavese ja üldise rahu nimel.

Milline oleks küll selle rahvusvahelise sõjaväe lahingvõime, mis on kokku lapitud nii mitmest rahvusest, eurooplasest idamaalasteni ja põhjapoolast kuni lõunamaalasteni, kelledest igal on oma kombed, usk ja iseloomu jooned. Kuidas oleks lugu selle sõjaväe moraaliga, sest vaevalt võiks uskuda, et, näiteks, harilik prantsuse või rootsi talupoeg Rahvasteliidu sõdurina aru saaks tarvidusest sõtta minna kas või kreeklastega — üldise rahu nimel, kuna samal ajal oma riigi piiride kaitsmine paistaks talle arvatavasti loomulikuna ning tarvilikuna. Lõpuks, missuguse riigi territooriumil saaks asuma Rahvasteliidu sõjavägi ja kuidas mõeldakse teda koon-

dada tarbekorral sõja algamiseks sõna- kuulmatu riigi vastu?

Järeldus: rahvusvahelisest sõjaväest ei saa asja; teda võiks kasutada ainult nõrkade riikide vastu, keda saab hoida vaos ka ilma verevalamiseta teiste abinõudega; kuid suurte, tugevate riikide vastu oleks ta võimetu.

Vaevalt on ka elluviidav sarnane ilus ja avatlev asi kui Paneuroopa idee, mis näeb ette Euroopa Ühendriikide loomise praeguste riigipiiride alusel. Kes võiks öelda, et praegune Euroopa kaart rahuldab kõiki riikisi ja rahvaid? Kas pole, näiteks, Saksamaal, Ungaril, Itaalia j. t. esitada oma nõudmisi selles asjas? „Nii- kaua kui kõik rahvad ei ela ühede ja samade rahvusvaheliste seaduste järele, ei saa olla tõsist rahu... Ei tohi kasvatada noorsugu vihkamise ja kättemaksu vaimus, kuid samal ajal ei saa keelata temale puhast ning tervet patriotismi tunnet... Teie saate aru, et mina ei saaks mõne ungari noormehele näidata praegust Ungari kaarti ja öelda, et see viimane on õige...“ nii kõneles Ungari esindaja krahv Appony viimasel Rahvasteliidu koosolekul. Veel teisigi riigimehi kõneles möödunud aastal sitavaks missugusest otsast halkata sarnase suure poliitilise ja majanduslike föderatsiooni ehitamist kui seda on Paneuroopa ja missuguste tunnetega küll astuksid ühed või teised riigid sellesse ühendisse?

Kui võtta viimasel aastakümnel tehtud rahutööd külma ja kaine mõistuse kaalumise alla, siis peab küll kurbusega tunnistama, et kestva ja üldise rahu perspektiivid pole palju selgunud. Tekib tundmus, et sõda on jäänud fataalseks tõsiasjaks, mida ei saa ära hoida, samuti kui pole võimalik talkistada maavärisemist, uputusi, epideemiaid ja teisi sellesarnaseid looduslike hädasid. „Sõda on sama vana kui inimsugu; töö rahu heaks algas esimese sõja lõppedes; kuid sõda on ja jääb,“ — ütles tuntud patsifist Carnovale.

Sõda baseerub kahele reaalsele fenomenile: inimese egoismile ja elu alalhoidu instinktile. Inimene on alati valmis tegema kahju teisele omasugusele, et sellest saada isiklikku kasu, kindlustada oma olemist ja heaolu. Ei leidu maa peal riike, kus ei pandaks toime röövimisi ja tapmisi, kus vangimajad oleksid tühjad ning kohtunikud ilma tööta. Samuti kui üksikute inimeste vahel, nii on see ka riikide ja rahvaste vahelises läbikäimises: üks on valmis oma

heaoleku nimel hävitama teise, ja tugevam paenutab oma tahtmise alla nõrgema. Vahe on ainult selles, et „kuritegu, mis üksiku inimese viib vanglasse, kroonib rahvaid (kui nad olid võidulkaad) tulevaste põlvede silmas kangelase aupaistega“, — ütleb tuntud Itaalia kirjanik Guerrazzi.

Sõja ohjeldamise mõttes on siiski saavutatud mõningaid positiivseid tagajärgi. Vanematel aegadel süttisid sõjad mõnikord pisiasjadest. Näiteks, ei algaks praegu keegi sõda mõne „saadikult kingitud koerapõja“ pärast; samuti pole mõeldavad dünastilised sõjad. Verevalamise alguseks peavad olema ikkagi tõsisemad huvid lahkumineku rahvaste ja riikide vahel. Ja neid leidub praeguses Maailmas küllaltki, eriti Euroopas, kus pärast Maa-

ilmasõda on jälle uuesti jõudnud koguneda kergesti tuldvõtvat materjali.

„Sõda ei saa ära hoida sõjaga, seda saab ainult teha sõja põhjuste hävitamisega“, — ütles Streesemann möödunud aasta Rahvasteliidu koosolekul. Tuleb viia kokkukõlla ja lepitada omavahel vastukäivad huvid, saavutades kogu maailmas vaimlist koostöötamist, ainult siis võib kätte tulla rahu aeg.

Autor ei näi aga neid mõtteid pooldavat; vähemalt ei usu ta, et sel teel rahu võiks saabuda niipea. Seepärast soovitab ta rahu kindlustamisel käia vanu tuntuid ning proovitud radu:

„Si vis pacem para bellum“¹⁾
„Dio è coi forti“²⁾

K.

Poola sõjainvaliidite organisatsioonidest ja nende majanduslisest seisukorrast.

Poola Maailmasõja ja 1918.—1920. a. Vabadussõja invaliidid on end organiseerinud mitmesse ühingusse. Tähtsamaks ja suuremaks neist on:

1) „Poola vabariigi sõjainvaliidide ühing“ („Związek invalidow wojennych R. P.“), mille ümber end on koondanud ligi 200.000 Maailmasõja ja Poola vabadussõdade invaliidi, leske ja vaestlast, kusjuures ligi 25% Poola Vabadussõja omi ja 75% Maailmasõja invaliide. Ühingu esimeheks on Poola seimi liige Jan Karkoszka (valitsusega koostöötamise blokist). Igas vojevodstvos (kubermangu mõiste) on oma ühingu vojev. juhatus („Zarząd vojevodzki). Maakondades ja linnades on omad ringi juhatused („Kola powiatowe i miejsce“), milliseid üle riigi 800 ümber.

Ühingul on üldse 730 lipu ümber. 1929. a. ühingu eelarve oli 500.000 zloty ümber.

Peale selle tähtsama ja suurima organisatsiooni tegutseb Poolas rida vähemaid rohkem lokaalse tähtsusega invaliidide ühinguid, nagu:

2) Poola sõjaväe invaliidide leegion“ („Legia invalidow wojsk Polskich“), mille esimeheks res. major Labuko ja mille ümber end koondunud 3000 sõjainvaliidi ümber. Ta jaguneb vojevodstvote osakondade ja maakondade kompaniide peale.

3) „Pimestunud sõdurite ühing“ („Związek ociemniących żołnierzy“), mis koosneb 3 riigiosa (Lvov, Bydgoszez ja Warszawa) gruppist ja mille ümber end koondunud ligi 1200 sõjainvaliidi, kes nägemise täielikult kaotanud. Ühingu esimeheks on res. major Vagner.

4) „Juudi soost invaliidide ühing“ (Związek invalidow żydowskich“), millel paarituhande Maailmasõja invaliidi ümber.

5) „Endises Poola sõjaväes kaasa võidelnute invaliidide ühing“ („Związek invalidow byłych combatantów armji Polskiej“, mis õieti omal ajal Poola vabadussõjast osavõtnud venelaste (nagu Bulak-Balachovitshi) organisatsiooniks.

Kõik need ühingud kuuluvad ühte nn. „Federacja“ Poola Fidac „Poola isamaa-kaitsjate ühingute liitu“, mille esimeheks kindral Gorecki.

Nimetatud ühingute liit kuulub omakorda liitlaste vahelise end. sõjaväelaste federatsiooni (Fidac).

Nagu sellest lühidast kokkuvõttest näeme, on sõjainvaliidide, leskede ja vaeslaste arv Poolas, kes end organiseerinud ja mitme invaliidi ühingu ümber koondunud, võrdlemisi suur, nõuab siis ka

¹⁾ Tahad rahu — valmista sõja vastu.

²⁾ Jumal on tugevaga.

loomulikult sarnase suure invaliidide pere ülevalpidamine riigilt kaunis suuri väljaminekuid. Sõjainvaliidide, nende perekondadele, leskedele, vaestelastele riiklise toetuse abiandmise küsimus on reguleeritud 1921. a. seimi poolt vastuvõetud seadlusega (nn. „Ustava Sejmova o invalidach vojennyh“). Selle seaduse nõuete kohaselt pidid kõik sõjainvaliidid oma pretensioonidest ühe aasta kestel seadluse ilmumisest teada andma, ainult sel korral omaksid nad õiguse pensioni ja abiraha saamiseks. Samuti määrati selle seadlusega kindlaks, et igas tehases 50 töölise peale üks sõjainvaliid peab ametisse võetama (ja seda peamiselt administratiivkohtadel), samuti kindlustas see seadus maareformi läbiviimisel sõjainvaliididele eesõiguse maasaamises, kuid need on rohkem teoreetilist laadi eesõigused, milledest palju kinni pole peetud ja mis tegelikult palju pole kaasa aidanud invaliidide seisukorda parandada. Tähtsaks soodustuseks invaliididele on nimetatud seadluse ja presidendi täiendava dekreedialusel kontsessioonide hankimisel riigi monopolide (tubaka, piirituse, soola, tikkude) peale eesõiguse andmine sõjainvaliididele, mille alal üle paarituhande invaliidi omale teenistust üle riigi leidnud. Üheks suuremaks invaliidide ettevõtteks on raamatute ja lehtede kauplemise ainuõigus raudteejaamades, mis o.-ü. „Ruch“ (liikumine) kaupluste nime all igalpool raudteedel tuntud ja mis annab nii mõnелеgi tuhandele invaliidile tööd ja teenistust.

Et invaliididele vastu tulla odavamate hindadega toiduainete ja muu varustuse muretsemises, selleks on ühingul organiseeritud omad kooperatiivid ja ühistöökojad. Omal algatusel on invaliidide ühing omale ehitanud ühe suurema sanatooriumi Zakopanes, mille avamine oli 19. jaanuaril 1930. a.

Sõjainvaliidid kasutavad proteeside järele või ravitsemisele sõites raudteedel ja laevadel priipileteid.

Sõjainvaliididele, kes täitsa või osaliselt töövõime kaotanud, maksab riik pensioni („renta invalidzka“) ja seda ülalpool tähendatud 1921. a. seadluse alusel. Peab tähendama, et see seadlus on rajatud väga demokraatsetele alustele, kuna pensioni mõttes vahet ei tehta sõduri ega reserv-ohvitseride vahel, vaid normid on kõikidel ühised.

Üksikule 100% töövõimet kaotanud

sõjainvaliidile makstakse 123 zl. kuus pensioni (s. o. ligi 51 krooni).

Maksimaalne IV kateg. perekonnaga 100% töövõimet kaotanud sõjainvaliidi pension on 250 zl. (105 kr.) kuus.

Sõjaaegsetele res. ohvitseridele, kes Poola vabadussõjast osa võtnud, on sel teel vastu tulnud, et paljud nendest sõjaministri poolt üles on võetud elukutseliste ohvitseride hulka ja siis juba eriseaduse järele pensioni saavad.

Sõjainvaliidid, kes kuskil ettevõtetes või riigi- ning omavalitsuse asutustes töötavad, ei saa sel korral invaliidi pensioni, kui nende palk vähemalt kaks korda suurem on invaliidi pensionist.

Üldiselt peab tähendama, ei ole ka Poola sõjainvaliidide seisukord just kõige parem, kui eriliselt arvesse võtta elukallidust suurtes linnades ja võrdlemisi väikest pensioni, mis invaliididele makstakse. Ka pole mõned määrused (nagu eesõigus maareformil maa saamisel, eesõigus kohtade andmises ministeeriumides, invaliidide arv tehastes jne.) kuigi elujõulisteks osutunud, kuna nendest mitte alati kinni ei peeta, isegi teine kord kinni pidada ei suudeta, ja need rohkem teoreetilisteks on osutunud, mispärast üldise invaliidide, leskede, vaestelaste massi seisukord on küllalt raske.

Marssal Piłsudski on püüdnud sõjainvaliidide rasket seisukorda parandada; selleks avaldas 1928. a. Poola president erilise dekreedid, mis eestkätt 1921. a. seimi seadlust sel teel täiendas, et sõjainvaliididele, kes end seadluse ilmumise järele ühe aasta kestel registreerinud polnud (ja seega ilma igasuguse abita elama pidid), nüüd tagantjärele veel registreerida lubati ja seda kuni 1930. a. lõpuni. Sel teel on ligi 30.000 sõjainvaliidi otse surmasuust päästetud.

Ka veel ühest teisest küljest väärivad presidendi nimetatud dekreet tähelepanu, kuna ta sõjainvaliidide eest hoolitsemise nüüd täielikult ühe ministeeriumi (hoolekandeministeeriumi) kätte annab — seni oli ta kolme ministeeriumi käes (sõja-, hoolekande- ja rahaministeeriumi), mis muidugi asjaajamist õige raskendas. Nüüd on iga vojevodstvo juures omad invaliidide referendid, mis märksa asja hõlpsustab. Varemalt sündis sõjainvaliidide ravitus sõjaministeeriumi päralt olevates haigemajades ja sanatooriumides, nüüd 1928. a. dekreedid alusel on kokkuleppe sõlmitud haigekassadega (kasy chorych).

Seda näikse invaliidid koguni kahetsevat, sest ravimine sõjaväe sanatooriumides ja haigemajades on igatpidi parem ja korralikum olnud.

Ära tuleb tähendada ka seltskonna poolehoidu ja kaasabi invaliididele. Veel

hiljuti kinkis üks mõisaomanik oma mõisast 100 morgeni suuruse maatüki Cechanovi läheduses sõjainvaliidide ühingule, viimane on sellele maa-alale ehitanud ühe kooli invaliidide lastele ja vaestelas-tele ühes internaadiga. L. J.

Sõjaväelisi teateid.

POOLA.

Sõjaväe maksust Poolas.

Hiljuti avaldati Poola „Monitor Polski“ (meie Riigi Teataja L. I.) nr. 40. — 18. veebruar s. a. Poola valitsuse määrus 20. I. 1930. a. sõjaväe maksust.

I. Vastavalt selle määruse § 1-le käivad sõjaväe maksu alla Poolas:

- a) sundusl. sõjaväe teenist. seadluse artikli 60 alusel tagavaraväkke arvatud;
- b) sõjaväe teenistusse vastuvõtmisel arvatud kõlbulikkudeks teenima maakaitseväes kas relvaga või relvadeta;
- c) sõjav. teenistusse vastuvõtmisel täiesti teenist. kõlbmatuks tunnistatud;
- d) sõjaväe teenistuse kestel haigemaja arstlise komisjoni otsusel tunnistatud kõlbulikkudeks teenima maakaitseväes, või täiesti kõlbmatuks sõjav. teenistuseks, kui see nende kehalise jõu kahanemine ühenduses ei seisa sõjaväe teenistusega;
- e) sõjaväeteenistuse kestel kontrollarstlike komisjonide otsusel tunnistatud kõlbulikkudeks teenima maakaitseväes või loetud täiesti kõlbmatuks sõjaväe teenistuseks, kui kodanik tegevas teenistuses üle 5 kuu pole teeninud ja kehalise jõu kahanemine (nõrgenemine) ühenduses ei seisa sõjaväe teenistusega.

II. Eelpool nimetatud kodanikkudest on sõjav. maksust vabastatud: isikud, kes omavalitsuste (valla või heategevate seltside poolt ülevalpeetakse või kes olles tunnistatud täiesti kõlbmatuks sõjaväe teenistuseks, ei jalksa teha phüsilist ega vaimlist tööd. Samuti on vabastatud sõjav. maksust kõik möödunud sõja mobilisatsioonide aegu vabatahtlikult sõjaväkke astunud isikud, kui nad hiljem loetakse kõlbulikkudeks teenima maakaitseväes

või tunnistatakse täiesti kõlbmatuks sõjaväe teenistuseks.

Üksikutel maksu-aastatel on kodanikud kes sõjaväe maksu peavad maksma, selle tasumisest vabastatud järgnevatel alustel:

- a) sel aastal, mil tagavaraväelane kor-damisõppustele kutsutud;
- b) maakaitseväkke kõlbulikkudeks tunnistatud sel aastal, millal nad sõjav. teenistusse kutsutud;
- c) § 1 nimetatud isikud, kes enne sunduslikku sõjav. teenist. kehal. kasvatus ja sõjav. ettevalmistuse alal I aste on omanud ja peale sõjav. teenistust vähemalt 6 kuud kehalise kasvatus ja sõjaväelise ettevalmistuse alal on olnud tegevad.
- d) töö-börsidel registreeritud tööta ametnikud, kes vähemalt 2 kuud aastas tööta on olnud ja kelle tulud üldise tulumaksu alla ei käi.

III. Sõjaväe maksu võetakse:

- a) põhimaksu näol,
- b) lisamaksu näol riiklisele tulumaksule.

A. Isikud, kelle sissetulekud riiklise tulumaksu alla ei käi, maksavad vaid ainult sõjaväe maksu põhimaksu näol ja nimelt järgnevate normide järele:

- 1) 10 zlot. (Kr. 4,20) kõik I pkt a, c, d, e loetletud isikud,
- 2) 15 zlot. (Kr. 6,30) — I pkt b nimetatud isikud, kes kõlbulikkudeks tunnistatud teenima maakaitseväes relvadeta,
- 3) 20 zlot. (Kr. 8,40) — I pkt. b nimetatud isikud, kes kõlbulikkudeks tunnistatud teenima maakaitseväes relvaga.

B. Isikud, kelle sissetulekud riigi tulumaksu kohustuse alla käivad, maksavad peale põhimaksu erilist lisamaksu riiklisele tulumaksule järgnevate normide kohaselt:

- 1) isikutelt, kelledelt riiklist tulumaksu võetakse kõikidest sissetulekutest

peale palga, pensiooni ja tasu palgatud tööjõu eest, võetakse seda lisamaksu vastavalt kindlaksmääratud tulumaksust ja nimelt:

- a) eelmises osas A pkt. 1 nimetatud isikutelt 10% sellest normist,
 - b) eelmises osas A pkt. 2 loetletud isikutelt 15% sellest normist ja
 - c) eelmises osas A pkt. 3 loetletud isikutelt 20% sellest normist.
- 2) Isikud, kes riiklist tulumaksu maksavad mahaarvamiste näol palgast, pensioonist ja tasust palgatud tööjõu eest, maksavad lisamaksu riiklise tulumaksu pealt järgnevalt:

Aastase sissetuleku juures:

- üle 2500—3000 zl. (Kr. 1050—1260) — 0,2% kogusummast,
- üle 3000—5000 zl. (Kr. 1260—2100) — 0,3% kogusummast,
- üle 5000—8000 zl. (Kr. 2100—3360) — 0,4% kogusummast,
- üle 8000—12000 zl. (Kr. 3360—5040) — 0,5% kogusummast,
- üle 20.000—30.000 zl. (Kr. 8400—12.600) — 1,0% kogusummast,
- üle 100.000 zl. (Kr. 42.000) — 2,0% kogusummast.

IV. Sõjaväe maksu maksmine lõppeb:

- 1) surma, vabatahtlik. sõjaväeteenistusse astumise või kloostrisse astumise puhul;
- 2) I pkt. a nimetatud isikutele 40 a. vanuseni jõudmise puhul;
- 3) I pkt. b—e loeteldud isikutele 50 aastaseks saamise puhul.

V. Sõjaväe maksu alla käivate isikute kindlakstegemine I pkt. a, b, c nimetatute kohta on pandud maakonna üldadministratsiooni võimude ja I pkt. d, e ülesloetud kodanikkude kohta vastavate maakonna sõjaväe komplekteerimise büroode peale.

Maksu suuruse kindlaks määramine ja maksu sisse nõudmine on pandud rahaministeeriumi asutiste peale.

Käesoleva määruse täitmine, (Määrus hakkab maksma 1930. a. 1. aprillist) on pandud, raha-, sõja- ja siseministeeriumi peale.

L. J.

ITAALIA.

Itaalia eralennuasjanduse arengust.

Aasta vahetusel avaldati statistilised andmed Itaalia eralennuasjanduse käes olevate õhuhenduste tegevusest 1929. aastal. Sellest aruandest selgub, et tegevus õhuliinidel ja liinide arv on suuresti kasvanud möödunud aasta jooksul. Itaalia käes on õhuhendused Türgiga, Viiniga, Ateenaga, Aleksandriaga, Loode-Aafrika tähtsamate punktidega, Hispaania ja jne. jne. Eksploateeritavate 19 õhutee pikkus ulatas 1929. a. 13.332 kilomeetrit. Peeti läbirääkimisi õhuhenduste suhtes Indiaga. Vahemeri on risti ja põigiti läbi lõigatud Itaalia õhuteedest. Saksalased oma sõjaajakirjanduses on avaldanud mõtteid, et see õhuteede rohkus, Itaalia õhusõidu suur tõus Vahemere piirkonnas, laseb oletada, et Itaalia püüab Vahemere valitsemisele õhujõudude abil. Seni valitsesid seal inglased laevastikuga.

Alljärgnevad arvud illustreerivad Itaalia eralennuasjanduse tõusu viimastel aastatel: 1926. a. oli õhuteede üldpikkus 3844 km ja lennukitelt läbilennatud tee pikkus kokku 523.122 km, 1927. a. õhuteid oli 4664 km, läbilennatud tee — 1.327.656 km; 1928. a. — 8644 km, läbilennatud tee — 1.991.809 km, 1929. a. lennati läbi 2.962.277 km. Lennukite kiirus ja kandevõime on iga aastaga tõusnud, seega on tõusnud ka reisijate arv ja veetava kauba ning posti tonnaaš veel suuremas ulatuses kui lennuteed ja läbilennatud teekonnad. Õnnetuid juhtumeid Itaalia õhuteedel on õige vähe; õhuteede tehniline organisatsioon on kõrge. Alates 1926. aastast olevat registreeritud vaid üksainus surmajuhtum lennuki avariist.

P. Z.

LATVIJA.

Uued toidunormid Latvija kaitseväes.

Nagu „Latvijas Kareivis“ 19. II. 30. nr. 41 näha, on Latvija kaitseväes alates 1. märtsist k. a. maksma pandud uued kaitseväe päevased toidunormid. Selle

Ärge unustage!

Kõige soodsamini tellite endale
era- ja vormiriided

rätsep RIIS'i juurest.

PELGULINNAS, Olga t. 5, tel. 13-93.
Omnibuseühend. Veneturult ja Raekojaapl.

järele harilik sõduri päevane toidunorm on järgmine (grammides):

I. Leib.

a) Rukkileib	900
või	
b) rukkijahu	675
või	
d) rukkileib	650
või rukkijahu	488
ja	
nisuleib	200
või nisujahu	155
või galetid	150
või	
e) galetid	600

II. Liha.

Värske looma- ja lambaliha .	300
või	
soolatud looma- ja lambaliha	270
või	
looma sisekond (kops, süda, maks)	500
või	
värske sealihha	200
või	
soolatud sealihha	180
või	
suitsetatud sealihha	160
või	
sea pärdikud (pead-jalad) . .	300
või	
lihakonservid	250
või	
värske kala	500
või	
soolakala	400
või	
heeringad	330
või	
kalakonservid (sprotid, kilud j. m. s.)	320
või	
täispiim	800

III. „Leemevalgus“.

1. Soolatud seapekk	35
või	
sulatatud searasv	30
või	
sea ploomirasv	40
või	
rafineeritud kookosõli	45
või	
margariin (taimevõi)	40
ja	
2. suhkur	5

IV. „Leivakõrvane“.

Soolatud seapekk	25
või	
sulatatud searasv	20
või	
või	20
või	
juust	40
või	
kohupiim	80
või	
marmelaad	50
või	
soolatud sealihha	40
või	
suitsetatud sealihha	35

V. Iva- ja keeduvili.

Odra-, kaera- ja tatratangud, kruubid, nisujahu, herved, oad	320
või	
riis, manna, nuudlid (makaronid)	300
või	
kartulid, peedid, kaalid, porgandid, värsked kapsad .	1500
või	
hapukapsad	800
või	
juurvilja konservid, kaunvilja konservid	800

VI. Maitseained.

1. Keedusool	20
2. Sibul	20
3. Pipar	0,3
4. Loorberilehed	0,1

VII. Jookideks.

a) Teed	2
b) Kohviks:	
kõrvetatud odrad	8
„ sigurid	2
täispiima	50

VIII. Suhkruained.

Suhkur	30
------------------	----

Neid normisid selgitavatest märkustest on näha, et:

1. Nisuleiba antakse eineks;
2. „leivakõrvane“ kuulub eine juure ja seda võib tarbekorral veel suurendada „leemevalguse“ arvel, keelatud on aga „leivakõrvase“ tarvitamine lõunaks;
3. täispiim peab sisaldama vähemalt 3 prots. rasva;
4. kadettide jaoks on erinormid.

Kui võrrelda neid uusi Latviija kaitsevæ pævaseid toidunorme endistega (1923. a. omadega), siis põhimõteliikke, s. o. uue- ma aja toitlusõpetusest tingitud muuda- tusi ei näi olevat, väljaarvatud vahest keedusoola normi vähendamine. Muuda- tused näivad olevat dikteeritud peaasjali- kult praktilise elu kogemustest ja toidu- ainete muutunud valikust. Seega on siin tegu nähtavasti ainult normide kohanda- misega, praktiliselt juba väljakujunenud kaitsevæ toitlusolukorrale. Kuid ka sel- lega naabrid on astunud suure sammu edasi.

Nimelt selgub võrdlusest endiste nor- midega järgmist:

1. on vähendatud leivanormi 100 gr võrra;
2. on reguleeritud üksikute lihasor- tide vahekordi, samuti ka iva- ja keeduvilja ainete vahekordi;

3. liha aseainena on normides ette nähtud ka täispiim;
4. supijahu (nisupüül) eraldi ainenä on välja jäetud;
5. on soolanormi vähendatud 10 gram- mi võrra.
6. on sibulanormi suurendatud 10 gr võrra;
7. on suhkrunormi suurendatud 5 gr võrra;
8. kohvile on alaliselt ette nähtud 50 grammi täispiima.

Peale eelpoolnimetatute peamiseks muudatuseks tuleb küll lugeda n. n. „lei- vakõrvase“ sisseviimist uude pævasesse toidunormi. Sellega on Latviija sõdurite eine, võrreldes endisega, tublisti kõven- datud ja ka üldine rasvanorm veidi tõste- tud (u. 10 grammi võrra — kui arvata su- latatud searasva näol). J. O.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

Revue Militaire Française. Nr. 102. 1. det- sember 1929. a.

„Lugedes veel kord Clausevitzi“ (kindral Lemoine). Autor seab enesele eesmär- giks seigitada Clausevitzi seisukohta raskuste suhtes, milledega tuleb tahtmatult kokku põr- gata sõjateooria kokkuseadmisel. Need rasku- sed oleksid:

- tegurite rohkus,
- nende muutlikkus,
- nende hinnangu raskus,
- abstraktsioonide hädaoht ja
- printsiipide iseloom.

Peatudes lühidalt ülaltoodud raskuste juures sõjateooria kokkuseadmisel, küsib Clausevitzi: „.... missugune on siin siis teooria osa?“ Sellele küsimusele vastab autor (kindral Lemoi- ne. R. Tck.), et: „Teooria, eriti aga strateegia peab olema uurimus, mitte doktriin...“ Samasugune näib tõesti olevat ka Clausevitzi seisukoht, kuna ta ütleb, et: „Suure sõja teoo- ria või see, mida nimetatakse strateegiaks, esi- tab erakorralisi raskusi ja võib öelda, et ainult vähesed inimesed omavad neist õige arusaam- mise... Neid raskusi käsitavad ideed ei ole kasuta; muuseas inimõistusel on tung selguse ja valguse järele ja püüd kõikjal täiendada otstarbekohasust...“ See on tung teatud küsi- muse üle teoreetiliselt selgusele jõuda. (Artik- lil on järg).

„Teated vaenlasest ja manöö- ver“ (Kapten Mousset). Uurides saksa III armee idagrupi tegevust prantsuse 17. korpuse vastu 6. ja 7. septembril 1914. a., püüab autor selgitada vaenlase jõudude õige hinnangu mõju juhilt vastuvõetava otsuse kujundamisel.

„Belgia ja prantsuse 1914. a. ala- lised kindlused, hinnatud sakslas- telt“ (Major Tournoux). Tsiteerides von

Kühl'i teosest, „Marne lahing 1914.“, viimase arvamis Belgia ja Prantsuse piiridel asuvate alaliste kindluste tähtsusest, loeb autor Marne lahingu üheks võidu põhjuseks eelnimetatud alaliste kindluste olemasolu, mis takistasid sakslasi oma parema tiiva julgeoleku täieulatuslist kindlustamist. Autor ise näib alalisi kindlusi pooldavat, tähendades, et alaliste kindluste ehi- tamiseks rahual kulutatud miljonid andvat sõjaajal miljardilisi kasusid.

„21. korpuse suurtükivägi 26. septembril 1918. a.“ (Kol.-ltm. Aublet). Episood korpuse suurtükiväe tegevusest.

„Itaalia sõjavägi 1929. a.“ (Major Conquet). Autor võtab vaatlusele õhujõudude organisatsiooni, mille järele õhujõud jagunevad:

a) Õhuarmee:

— maa- ja mere-hävituslennuvägi — 30 es- kadrilli;

— maa- ja merepommituslennuvägi — 20—25 eskadrilli;

b) Armeelennuvägi:

— luure- ja vaatluslennuvägi — 20 eska- drilli;

c) Mereväe lennuvägi:

— luurelennuvägi — 12—15 eskadrilli;

d) Asumaade lennuvägi — 6—7 es- kadrilli;

e) Õppeeskadrille — 6—7.

Lennuväe isiklikku koosseisu kuulub: ohvit- sere — 1600, allohvitsere — 3600, sõdureid — 17.000. Materjaalosana on tarvitusel: hävitus- lennuk — tüüp Fiat C. R. 20, õine pommitus- lennuk — tüüp C. A. 73, mereleennuk — tüüp S 59 bis, millede omadused olevat väga head. Itaalia lennutööstus olevat sarnaselt arenenud, et ta suutvat välismaa abita rahuldada kõik Itaalia sõjaväe ja eramajanduse nõudmised.

Edasi peatub autor lühidalt asumaa väeosa- de, šandarmeeria ja piirivalve organisatsiooni juures. Viimane allub rahaministrile, omades

seejuures täieliku sõjaväelise organisatsiooni ja moodustades ühe osa sõjaväest.

Uudiseid välisriikide sõjavägedest.

Bibliograafia.

R. Tck.

ITAALIA.

Rivista Militare Italiana, veebruar 1930. a.

Major E. Faldella. Ühtlase ülemjuhatuses küsimus 1929. a. sõjaajaloolises kirjanduses. Kokkuvõtte marssalite Giardino, Caviglia, Foch'i, Robertson'i, kindral Mordacq j. t. tuntud vanemate juhtide kirjutistest, kes seda küsimust on valgustanud sõjakirjanduses möödunud aastal.

Res. kapten A. Lodolini. Firenze'i piiramine (1530. a.) sõjalisest seisukohast vaadatuna. Sõjaajalooline tagasivaade Firenze'i piiramise 400-aastapäeva puhul.

Kolonel A. Chiappi. Märkmeid r.-kuulipildujate taktikalise kasutamise kohta. Huvitav kirjutus r.-kuulipildujate kasutamise kohta lahingus. Artikkel on illustreeritud suure hulga statistiliste andmetega, mida autor on kogunud mitmesuguste katse-, õppe- ja lahinglaskumistel r.-kuulipildujaist.

Prof. F. Guasco. Desarmeerimise probleem. Artikkel järgneb.

Retensioonid: raamatud; ajakirjad; mitmesuguste ajakirjade sisu ülevaade.

Esercito e Nazione, veebruar 1930. a.

A. Baldini. Tubli jalavägi. Mõtteid Itaalia relvastatud jõudude suure ülevaate kohta Pariisis 9. jaanuaril 1930. a.

Bahr. Sõjategevusest merei Maa-ilmasõja ajal. Põhjenedes Ameerika Euroopa vetes viibiva sõjalaevastiku juhataja, kontradmiraal William Sowden Sims sõnadele (William Sowden Sims: „The victory at sea“; 1. peatükk), näitab autor kui raske oli liitlaste seisukord merel 1917. a. Sakslastelt põhjalastud inglise ja erapooletute riikide laevade tonnaaz oli: veebruaris 536.000 ja märtsis 603.000; aprillikuul ähvardas see arv tõusta üle 900.000. Sarnased väljaveatad põlud liitlastele kuigi lootustäratavad. Ainult ühise jõupingutusega maal ja merel, kusjuures ka kaubalaevastikut plaanikindlalt tööle rakendati, läks korda vastasest jagu saada.

D. Deambrosio. Euroopa sõjalised piirid — III. Saksamaa sõjalised piirid. Huvitav, hulga skeemide, jooniste ja piltidega varustatud uurimus. Olenevalt geoloogilistest tingimustest autor märgib ära võimalikud sõjateatrid ja strateegilised suunad idas, läänes ja lõunas — Saksa seisukohast vaadatuna.

F. Zani. Diviisi varu vastulöögil. Küsimuse autor lahendab konkreetse ülesande peal.

S. Pelligra. Ühe raske välisuurtüki-väe grupi tegevus kallaletungi ja rünnaku ettevalmistamisel. Küsimust käsitletakse üksikasjaliselt läbitöötatud ja hulga skeemide, jooniste ning piltidega varustatud taktikalise ülesande peal.

P. de Carli. Tuleplaani koostamine ja selle kasutamine. Praktilisi näpunäiteid tuleplaani koostamiseks ja selle kasutamiseks tulistamisel r.-kuulipildujate tarvis maastikul, kus

tuleb ette rohkesti surnud alasid (künkline maastik).

C. Cesari. Palestina küsimus. Ajalooline ülevaade Palestina küsimusest, mida autor loeb vanemaiks teiste idamaa küsimuste hulgas ja mis siimaani pole veel rahuldavat lahendust leidnud. Vaevalt leiab ta seda — arvab autor — ka lähemas tulevikus, sest et siin poliitiliste vastoludega on seotud oma iseloomult väga delikaatsed usulised küsimused.

U. Businelli. Põhja-Ameerika Ühendriigid nende tekkimisajast kuni Monroe doktriini ülesseadmiseni. Lühikene ajalooline ülevaade, milles autor tahab selgitada P.-A. Ühendriikide kui riikliku organismi tähtsust maailma ajaloos.

G. Chirico. Leiva ja liha tähtsus sõjapidamisel. Autor selgitab ja juhib tähelepanu millise tähtsuse omab rahva ja sõjaväe toitmise küsimus sõjakorral, eriti neis mais, kes tavaliselt peavad toiduaineid väljast sisse vedama. Nimetatud probleem vajab põhjalikku ning igakülget uurimist juba rahuajal, mis peaks andma kindla aluse n. n. tsiviil mobilisatsiooni plaani koostamiseks; viimane peab olema sama täppis kui sõjaväe mobilisatsiooni plaan, ainult siis võib ta kasu tuua.

Reservohvitseride lehekülg. Itaalia reservohvitseride ühingu tegevust reguleerivad korraldused.

Ühest kuust teise. Mitmesugust välisriikide sõjavägedes. Spordi kroonika. Kirjavahetus lugejaskonnaga. Teistest ajakirjadest. Bibliograafilised teated.

V. K—ts.

SOOME.

Suomen Sotilas. (Soome Sõdur.) 1930. nr. 8.

Haigete hooldamine kaitseväes. II. Kirj. arst kindral-major E. Luukkonen. (Järg.) Ülevaade haiglatest ja haigete hooldamisest.

Kuidas Eesti sai sõjalaevad „Vambola“ ja „Lennuki“. — F. Raskolnikovi Tallinna Nõukogude Vene saadikuks nimetamise puhul avaldab keegi endine mereväeohvitser oma mälestusi 1918. a. Tallinna lahe sündmusist, millest ta isiklikult osa võtnud. On kirjeldatud üksikasjaliselt enamlaste laevade „Spartaki“ ja „Avtroili“ allaandmine inglastele, samuti komissar Raskolnikovi vangistamine.

Suomen Sotilas. 1930. nr. 9.

Soome laevastik Vene valitsuse ajal. II. (Järg.) Soome meriekippaš 1830.—1880. a. kirj. mag. J. Manninen.

Lahingõppus. Lahingharjutuste õpetusi jalaväe kompanii piires. Kirj. maj. Nihtilä. (Järg.) H. Kaitse. (Aktiivne kaitse.)

Kirjalik õpetus. Artikkel käsitleb kirjaliku õpetuse korraldust, tuues ette selle häid külgi ja andes ühtlasi lühikese ülevaate selle arenemisest muil mail ja Soomes.

Mobilisatsioonist. Kirj. maj. E. Voss. Juhtnõõre, kuidas reservlasel tuleks toimida mobilisatsiooni puhul.

Lenduri silmadega vaadates. — Näpunäiteid (piltidega), kuidas korraldada vägede liikumist, et see ei oleks märgatav lendurile.

Taistelija (Võitleja) nr. 6 — 1930. a. sisaldab, peale ajaloolise Arnfelti 1718. a. ettevõetud

Norra retke, mitmesuguseid tähelepanekuid ja juhtnõore, eriti kaitse ettevalmistuste alalt, nagu: maastiku otstarbekohane kasutamine, tõkkete ehitamine, side võrgu korraldamine jne. **Krs.**

SAKSAMAA.

„Militär-Wochenblatt“ nr. 33 — 4. III 30.

Kindral v. Kuhl: Maailmasõja operatsioonid Balkanil. Artikkel on informatsioonkokkuvõtte Prantsuse major Larcher Maailmasõja ajalugu käsitavast teosest (Commandant Larcher: La grande guerre dans les Balkans. Direction de la guerre. Préface du maréchal Franchet d'Espérey. Paris 1929, Payot). Kindral Kuhl leiab, et see teos on väärtuslik, eriti sõja kõrgema juhtimise seisukohast. Teos on teaduslik ja asjalik kui andmete niistiili poolest.

Kindral Ernst Kabisch: Motoriseerimine, hipomobiilne voor ja lahingväljade iseloom. Autor kriipsutab alla, et ei tohiks olla juttu motoriseerimisest ilma maastiku olude arvestamata. Näiteks toob Vene teede ja ilmastiku olud, mis surmaks motoriseerimise katsetid.

Õhusõidu ülevaade. Artiklis tuuakse täiendavaid andmeid „Mil.-Woch.“ nr. 25 — 4. I 30. avaldatud ülevaatele õhusõidu arengust Saksamaal, Prantsusmaal, Inglismaal, Schveitsis ja P.-Am. Ühendriikides.

Major dr. Kretzschmann: Austria-Ungari raudteed Maailmasõja ajal. Austria-Ungari ametlik Maailmasõja ajalugu (Österreich-Ungarns letzter Krieg 1914—1918) toob rikaliku materjali vägede koondamisest ja hargnemisest Maailmasõja esimesteks lahinguteks ja raudteede osast selles. Selgub, et Austria-Ungari oli rahu ajal oma raudteede ehitamise poliitikas taotlenud peamiselt majanduslikke huvisid, strateegiliste nõuetega peaaegu sugugi arvestades. Seega olevat seletatav, et Austriat ühendas Saksamaa ja Schveitsiga 54 paari rööp, kuna riigi kagu osas oli kõigest 4 ja Gallias 7 sõjaks tarvilikku raudtee liini. 500 km Dalmaatsia ja Ülemkroaatia rannariba oli üldse laiaroopalise (täis) teeta. Saksamaa raudteede ehitamist olevat enne Maailmasõda juhtinud vaid strateegilised kaalutlused.

Püssi tagasipõrkest. Tagasipõrke lõu arvestamine; Saksa sõjaväe vintpüssil olevat see 1,28 mkg, karabiinil 98 — 1,44 mkg.

Artiklis: Ohvitser ja tsiviilriietus harutatakse veel sakslastele „piinlikku“ küsimust — kas ohvitser (väljaspool teenistust) peab ilmutama seltskonda tsiviilis, või mundris. Autor on nõus, et meie demokraatlisel ajal oleks tsiviilis käimine ohvitserile mugavam, vähem kohustus pealepane, vähem erinemine massist, koguni ohutum ohvitserile, kuid see nõue ei olevat praktiline ja see nõrgendavat sõjamehelikku vaimu. Saksa mõistete järgi vaadatavat ohvitserile, kes käib sageli tsiviilis, ilmub seltskonda smokinis, kui dekradeeritud isikule. Saksalane ei saavat ohvitseri mõistet lahutada mundrimõistest. Tulevat edaspidiseks vastavate korraldustega reguleerida mundriküsimus Reichwehri ohvitseri suhtes nii, et ohvitser võiks selles ilmuda restoraani, kabareesse, kohvikusse ja seal üldise viisakuse piirides osa võtta kõigest, kui teisedki kodanikud. Varssavi, Barcelona ja kõigis Itaalia linnades võivat näha rikkalikke ohvitseri mundreid just lokaalides, kabareedes. Tsiviilis ohvitser väikelinna garnisonides mõjuvat koguni koomiliselt, sest igaüks tunneb teist ja teadvat seal täpsalt, millega kaasakodanik teenib leiba: moondamine olevat asjatu vaev. Autor soovitab ohvitseri mundrile seltskondiselt mitte milleski vähem õigusi anda, kui tsiviilülikonnale. Tulevat küll lubada mundrikandmises väljaspool teenistust mõningaid „mugavustusi“. Ka distsipliini välijendamise nõudeid, selle mehaanilist osa, tulevat mundris ohvitserilt seltskonnas vähem nõuda, kui seda nõutakse teenistuses, siis ei tunduvat munder ohvitserile raskena ka nüüdses demokraatlikus seltskonnas.

Sõjaväelisi teateid.

Sõjakirjandust.

Mitmesugust.

K.

N.-VENE.

„Vojennõi Vestnik“ nr. 6 — 25. II 30.

Käesolev number on „Vojennõi Vestniku“ 10 aasta juubelinumber. Artiklis „Kümme aastat“ L. Degtärev märgib, et „V. V.“ on arenevaid ja ilmekamaid sõjanduse ajakirju Venes kui vormilt nii sisult. Selles olevat ta suur väärtus, kuid ka suur oht tema tuleviku suhtes: kes on enesega rahul see jääb peatuma... Kuid kes jääb peatuma kiiresti arenevas elus, see jääb maha.

„Vojennõi Vestnik“ oma 10. aasta juubeli puhul on saanud palju õnnesoove ja tervitusi punaväe kõrgemalt juhtidelt eesotsas sõja ja merekomissari ning RWS esimehe Vorošiloviga. Re-

Suurem pühade-eelne

mööbli-näitus

avatakse 23. märtsil, kestvusega 30. märtsini Esitatud 25 mitmesugust eritubade komplekti. Sisepääs maksuta.

A-S. „Massoprodukt“ mööblitehas,

Tallinn, Suur Tartu mnt. 61-d. Telefon 308-96.

Sissekäik Hermanni tän. 1.

daktsiooni „Aruandes lugejale“ on muu- seas märgitud, et 1924—1926 aastani kõikus „V. V.“ tiraash ümarguselt 11.000 ümber, kuid 1930. a. olevat see tõusnud 27.000 peale. Kaastöölisteks al- guses on olnud peamiselt punaväe eliit ja politruk- kid. Nüüd olevat loodud kaastöö mõttes tihe side rivijuhtkonnaga. 1926. a. andnud rivi juhid kõigest 2.400 artiklit, aga 1929 juba 4.262. Kaastöö (aja- kirja sisu) olevat jagunenud kahel viimasel aastal: 15% üldpoliitilisi ja sõjapoliitilisi artikleid, 40% sõ- javäe väljaõpe ja 45% poliitiline ettevalmistus (politraboota).

Artiklis „Veel partei politika uuest suunast“ tuuakse seletusi, mis tuleb mõista kulaku likvideerimise all. Artikkel on taandumiseks endisest hoogsast pealetungist kulakule. Eelmistes „V. V.“ numbrites avaldatud ässitusartiklite autorid „selgitavad“ vabandavalt, et nad olevat valesti väljendanud omi mõtteid „kulaki“ likvideerimises ja neist olevat valesti saadud aru.

Artiklis „Jalaväe ratsaluurajate et- tevalmistuse ummik“ näidatakse, et selles ettevalmistuses on 2 peasuuna: esimene ta- hab jalaväe ratsaluurajatest teha puhtverd ratsa rühma ja teine — ettevalmistada hobuseljas sõit-

vaid jalamehi, või õigemini — ei jala- ei ratsa- mehi. Autor soovitab, et jalaväe ratsaluurajatest valmistataks ette ratsamehi, milleks tulevat nende juhtideks määrata ratsamehi ja komando nooremalt juhtidelt nõuda ühe ratsa rüge- mendi polgu kooli täieliku kursuse lõpetamist.

„Väeosa kehalise kasvatuse ju- hist.“

„Voori kaitse korraldamisest ja viisidest peale Vagenburgi.“

„Juhi töö ratsionaliseerimisest.“ Ajajaotus päevade ja tundide kaupa.

Artiklis „Alarm“ on toodud kokkuvõte sõja- ajalehe „Trevoga“ (alarm) tegevusest ja saavutis- test möödunud sügisel Kauges-Idas Hiina-Vene konflikti puhul. „Trevoga“ olevat suutnud luua tarvilikku meeleolu sõdurites ja koguda üliväär- tuslikku materjali sõdurite meeleoludest, arv- mustest, hinnatset enese ja vaenlase suhtes jne.

E. Envald „Ameeriklaste uus õppe- kursus lennukitevastaste kuulipil- dujate üksuste õpetamiseks“. And- meid organisatsioonist ja tööst sõnas ja pildis.

Sõjaväelisi teateid.

Vastuseid küsimustele. K.

Bibliograafia.

Die Schlacht bei Ethe-Virton

am 22. August 1914.

(Ethe-Virton'i lahing.)

Oberst Dr. E. Bircher. Eisenschmidti väl- jaanne, Berliin 1930. 243 lk. + 5 skeemi. Hind RM. 12.—

Raamat käsitleb Maailmasõja algsünd- musi Lääne-rindel 1914. a., nimelt ajajär- ku, mil prantsuse vägede keskkoht — 3. ja 4. armee — algas üldist pealetungi Luk- senburgis ja kokku põrkas saksa 4. ja 5. armeedega. Lahingud mõlema poole pea- jõudude vahel leidsid aset 22. ja 23. augustil ja lõppesid õnnetult prantsuse 3. ja 4. armeele. Oma iseloomult nad olid tüübi- lised kohtamislahingud, rohkearvulised, rinde ühel kui teisel kohal. Ainult 22. au- gustil peeti sarnaseid kohtamislahinguid 12, milledest igast ühest 70—100.000 meest osa võttis. Prantslased kannavad suuri kaotusi, peatuvad oma pealetungil ja on sunnitud taanduma. Saksa sõjaväe parem manööverimise oskus, suurem liituvus ja tule mõju osavam kasutamine sumbutasid prantslaste vähe kooskõlastatud pealetun- gi innu. Ainult hulljulge täagirünnak ilma suurtükitle ettevalmistuseta ja julgestus abinõude tarvitusele võtmata ei suutnud prantslasi viia võidule.

Nende kohtamislahingute hulka kuulu- vad ka raamatus käsitamist leidnud lahin-

gud Ethe ja Virton'i juures 22. augustil 1914. a.

Raamatu autoriks on Helveetsia 12. ja- laväe brigaadi ülem oberst dr. E. Bircher, kes endale ülesandeks seadnud valgustada Ethe-Virton'i lahinguid mõlema sõdiva poole suhtes niivõrt üksikasjaliselt kui seda võimaldavad kaasaegsed andmed. Teose kokkuseadmisel autor on kasutanud pea kõiki (arvult üle 70) senini trüki il- munuid allikaid, mis valgustavad neid la- hingsündmusi.

Prantslaste tegevuse valgustamiseks autor on kasutanud eeskätt riigiarhiivi ametlikku väljaannet Maailmasõja kohta. Võttes sealt üksikute käsikirjade ära kirju autor püüab nende varal ülesehitada sünd- musi üksikasjades, esile tuues üksikute rü- gementide ja isegi patallonide tegevust.

Saksa allikatest autor on kasutanud peale Maailmasõja ametliku väljaande I raamatu ja Württembergi XIII korpuse rüge- mentide ajalugude veel lahingust osavõt- nute isiklike mälestusi. Mis raamatule erilise väärtuse peaks andma on see, et peale selle rohkearvulise materjali läbi- töötamist on autor veel Helveetsia ohvit- seridega 2 korda endistel lahingväljadel käinud, üksikasju maastikul, tegelikul võitlusareenil täiendanud. Viimasel kor- ral ühiselt prantsuse kolonel Grasset'ga, kelle sulest juba varemalt ilmunud Ethe-

Virton'i lahingute kohta asjalikke uurimusi. (Commandant A. Grasset. La guerre en action. Virton. Teine raamat: Ethe. Mõlemad ilmunud Berger-Levrault kirjastusel).

Seega oberst Bircheri teos on teatud määral erinev neist rohkearvulistest Maa-ilmastõja sündmusi käsitlevatest raamatutest, mis õige sageli osutuvad liialt ühekülgeteks ja karmatavad subjektiivsuse all. Lugeses sündmuste täpsamat arenmiskäiku ainult ühe vastase tegevuse kohaselt jääb meie ettekujutuses paratamatult teatud tühjem vastaspoole tegevusest. Oberst Bircher on püüdnud seda puudust kõrvaldada tuues rööbiti mõlema sõdiva

poole tegevuse, lastes eeskätt kõneleda vastavate juhtide käsukirjadel.

Raamatus käsitletud sündmused, esile toodud huvitavad lahingepisoodid lubavad valgust heita mõlema võitlusest osa võtnud sõjaväe strateegiliste kui ka taktikaliste põhimõtetele, tõekspidamistele. Meie näeme sündmusi arenemas lahingseisukohast eriti huvitaval maastikul, nimelt suurte metsaaladega kaetud kinnisel maastikul. Saame näiteid ka õige tegevuse kohta.

Raamatule juurde lisatud 5 skeemi ei suuda aga kõigiti täita neid nõudeid, mis esitatakse häädele, sisuselgitavatele ja tehniliselt viimistletud skeemidele.

— by.

Ametlik osa.

Kaitseministri käsukiri nr. 55.

Tallinnas, 18. märtsil 1930. a.

(Kaitsevägede staap.)

Viimastel kuudel on mõnedes garnisonides korraldatud proovihäiret, eesmärgiga kontrollida kaitseväge, kaitseliidu ja politsei valmisolekut kiireks teotsemiseks, kui seda peaks vajama meie riigi julgeolek.

Proovihäirete tulemused on üldiselt head. See tõendab, et kõik juhid ja alluvad kaitseväelased, kaitseliitlased ja politseinikud on alati valvel ja ei väsi oma kohuste täitmisest.

Ühtlasi on proovihäired juhtinud tähelepanu üksikutele puudustele kaitse-

plaanides või nende elluviimises. Nõuan, et kõik ülemad ja pealikud ajaviitmata kõrvaldaksid kõik puudused, alata kolkukõlastades kaitseplaan muutuva olukorraga ja instrueerides alluvaid. Iga kaitseväelane, kaitseliitlane ja politseinik peab alati täpsalt teadma oma ülesandeid ja kohuseid häire puhul.

Hinnates senist kohusetruud valmisolekut, tänan teenistuse nimel Tallinna, Viljandi, Pärnu ja Narva garnisone, neis linnades asuvaid kaitseliidu malevaid ja politsei asutusi ning Kaitsevägede staapi ühiselt tehtud töö eest riikliku julgeoleku kindlustamiseks.

Osk. Köster (allkiri),
kaitseminister.

Mitmesugust.

Lahinguväljadele mälestussammaste püstitamine.

Möödunud sügisel tõsteti üles Vabadussõja lahinguväljadele mälestussammaste püstitamise ja selle joone äramärgimise mõte, kuhu ulatus sõjajoon. Meil on püstitatud langenud sõdurite mälestussambaid peaaegu igasse linna. Ka rida kihelkondi on teinud sama. Kuid tavalisest püstitatakse mälestussambaid ka lahinguväljadele. Maa-ilmastõja järele on neid vääriliselt jäädvustada püüdnud kõik rahvad. Kuid meil tundus see mõte isegi kuidagi uudusena.

See mõte on pandud aga juba liikvele ja nüüd tuleb teha vaid kõik, et siin jõutakse ka reaalse tagajärgedeni.

Kaitseliidu ülema päevakäsust 12. dets. 1929. loeme järgmist:

Üks teine asi näib olevat jäänud siiski unustusse. See on nende lahinguväljade mälestamine, kuhu valati need miljonid verepiisad, mis lunastasid meile vabaduse ja selle joone äramärgimine, kus Eesti rahva kangelaslikkus ütles üle kodumaa piiri voolavale punasele voolule — „siia maani ja mitte kaugemale“.

Ning seda võiks ometigi teha nii lihtsalt ja vähe kulusid nõudvalt. Lihtne põllukivi vasktahvliga, või kohapealse kivi-rajaja-talumehe poolt valmistatud väike kivist rist, nagu neid leiame tihti oma põldudel ja väljadel Rootsi ajast, väikese lihtsa pealkirjaga: „Kodanik, siin peata ja

paljasta pea, sest siin niisutati verega meie kauni kodumaa mulda ka sinu vabaduse eest", või midagi sarnast. Ei ole vaja kalleid mälestussambaid ja hooneid. On küllalt niisugustest lihtsatest, kuid seda tõsisematest märkidest, mis ka tulevastes põlvedes panevad südame soojalt tuksuma ja rinna uhkuses paisuma, et meie väiksel rahval leidus julgust ja kangelaslikku meelt seista oma vabaduse eest.

Ometigi ei ole õlnud kuulda, et see mõte oleks ka tegelikult siin ja seal pandud liikvele. Kahtlematult on vaja siin kaasa haarata laiu hulki. Ja seda teha pole mitte kerge, kuid ülesvõetud idee on seda väärt, et ta ka teostamist leiab. Siin avalduks vaid samm vabadussõja massilisel, tegelikul tunnustamisel ja jäädvustamisel.

Kahtlematult õige lihtsate abinõude ja väikese kulu korral on kohapeal võimalik üht-teist saata korda: püstitada omal käel mälestustahvleid, riste ja põllukividest monumentegi. Kuid siiski oleks soovitatav, et võimaluse korral ikkagi ka lihtsaima mälestise-kava korral pöördutakse kunstnikude poole nõu saamiseks. Vaevalt see kuigi kõneväärsest raskendaks kõneldava mõtte teostamist. Kuuldavasti skulptor J. Sannamees olevat seatud kuidagi kaitse-

liidu juure vastavale nõuandele instruktoriga. Säärast teguviisi loodame võivat tervitada.

Käesolevaga tahtsin veel kord juhtida laiemaid hulki kord liikvele pandud mõttele, mille teostamist ei tohiks päevast päeva lükata edasi — ja et sest mõttest haaraksi kinni laiemaid hulki. J. P.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Olawi Uoma

Rykmentin Vinttikoiria

(Rügemendi hurdakoer.)

Porvoo, Verner Söderström Osakeyhtiö.

Soome ratsaväe leitnant Martti J. O. Santavuori, alias Olawi Uoma, on saatnud toimetusele lugupidamise väljenduseks oma 216 leheküljelse juttude kogu.

„Külvaja“ nr. 2, veebruar 1930., Eesti Karskusliidu häälekandja. Sisus m. s. artiklid „Ameerika keeluseaduse esimene aastakümme“ dr. E. H. Cherringtoni järele ja „Miks tekivad hammaste rikked“ — dr. A. Audova. Erilist tähelepanu väärib viimane artikkel, kus uemate uurimuste põhjal hammaste seisukorra kujunemine ja rikete tekkimine seletatakse toidu koosseisu mõjuga, esitades isegi katsete tulemusi, mis näitavad rikutud hammaste parandamise võimalust toidu abil.

KAS

OLETE JUBA MÕELNUD

OMA

• elukinnitamisele

KUI OLETE, SIIS

RUTAKE

SEDA TEGEMA

EESTI LLOYDIS!

Gustav Pihlakas

Paberikaupade, kirjaümbrikute,
kõitmise ja lineerimise tööstus.

Tallinn, Vaksali pst. 2.

Telefon 4-79 ja 9-65.

Täielikuma sisseseadega sel alal töötav ettevõtte Eestis. Võtab tellimisi vastu kõigilt riigi- ja eraasutusilt, pankadelt, kontoritelt, äridelt ja eraisikutelt, lineerimise, kõitmise ja paberikaupade alal.

Ümbrikud igas suuruses ja värvis, äridele pealetrükk

Kontoraamatud igas liniatuuris.
Kopeerraamatud.
Registraatorid.
Kiirõmblejad.
Aktikaaned.
Kaustikud.
Dokumentide mapid.
Teadaannete lehed igas kaustas.
Kirjaplokid.
Block-notes.
Paberikorvid.
Kuldkirjatrükk.
Ilupaberid karpides ja mappides (Papeteriid).
Postpaberid liht ja linased.
Postkaardi ja amateur albumid suures valikus.

Töö võistlemata headuses. — Hinnad mõõdukad.

Isis kreem

on see näo kreem, mis teeb Teie
naha siledaks ja sametpehmeks.

Kirjaümbrikke igasuguseid, **postpaberit**, **kirjaplokke** jne. jne.

Ostes nõudke ainult märgiga

Tuntud headuses paberikaubad.

Tallinnas, Tina t. 9. Osäühisus RAF. HAARLA
Telefon 302-56. Kirjaümbriku ja paberiümbertöötamise tehas.

AKTSIA-SELTS

„NAEL“

TALLINNAS, Kopli tän. nr. 11.

Telefon 17-10.

Telegrammi aadress: „NAEL“.

Tehas valmistab

**raudnaelu ja
hobuseraudu**

igas suuruses.

Võtan tellimisi vastu kõiksugu
era- ja vormiriiete
peale.

I klassi töö.

Hinnad mõõdukad.

Rätsep

M. Unter

Tallinn, Kullasepa nr. 5.

Sõjaväelased!

Teie vormiriideid valmist. asjatundlikult rätsepaäris **A. Unter**, Rataskaevu t. 6-4, kõnetr. 29-62, sissekäik hoovist, II korral. Tellimisi võetakse vastu kõiksug. meester. riiete peale oma kui ka tellija riidest. Esi-mesejärgu tööjõud.

Austusega **A. Unter.**

Pikalaenu Bank

Tallinnas, Harju tän. 33.

Pank annab hariliku protsendiga (9%) laenusid:

põllumajandusele, tööstusele, ehitustegevusele, laevandusele, omavalitsustele ja ühistegel. ühingutele

mitmesugustel kindlustustel 6 kuust kuni 5 aastani ja kinnisvarade hüpotekaarsel pantimisel 5 aastast kuni 20 aastani.

Peale selle annab pank tähtajalisi laenusid mitmesugustel kindlustustel 6 kuust kuni 5 aastani

eritingimustel soodustatud (6—7½) protsendiga laevandusele, kalandusele, kalakaubandusele, ühispankadele, ühispiimatallustele, seemnevilja ja väetisainete ostmiseks põllupidajatele.

Panga Keskasutuse asukoht on Tallinnas, kuid Pank tegutseb kogu Vabariigis oma volinikkude kaudu Eesti Panga osakondades: Haapsalus, Kuresaares, Narvas, Paldiskis, Pärnus, Petseris, Rakveres, Tartus, Valgas, Viljandis ja Võrus.

Pikalaenu Panga telefonide nr. nr.

President P. Öpik	kab. Harju tän. 33	(2)	14-91
	krt. " " 31	(20)	1-59
Direktor P. Kurvits	kab. " " 33	(2)	32-34
	krt. " " 31-3	(20)	2-25
Direktor B. Rostfeld	kab. " " 33	(2)	27-87
	krt. Tatari " 21-b-8	(20)	1-46
Inspektor	kab. Harju " 33	(20)	1-68
Pearaamatupidaja	" " " 33	(200)	65
Hüpoteekjrk. juriidil. büroo, hindajad ja sekretär.		(2)	14-73
Kaugekõned, riikl. laen. jsk., varakamber ja kassa		(2)	18-20
Mitmesuguste laenude jsk.		(200)	69

Likööri ja napsivabrik
TALLINNA VIINAVABRIK
 (Revaler Spritfabrik)

ühes parfümeeria ja kosmeetika osakonnaga.
 Tallinn, Merepuiestee nr. 15. Kuldauraha Pariisi näitusel.

I ERIALA: Creme de Mandarine, Kümmel, Pomerants, Vene vodka, Brandy jne.
 II ERIALA: Eau de Cologne, — Triple, double Eau de Cologne auf fleurs ja
 hambapasta „SANADONT“ jne.

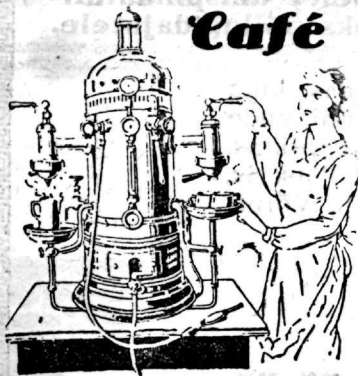
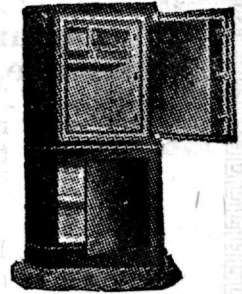
Kõiksugu napsid, liköörid ja nalihvkad on saadaval kõikides suuremates kauplustes ja restor-
 raanides ning suurel arvul vabriku laos Merepuiestee nr. 15. Kõnetraat 24-26.

Metalli-tööstus „LAVERNA“

TALLINN, Pääsukese tän. 4. Telef. 21-12.

Alati laos suures valikus
 moodsad tulekindlad

teras kassakapid.

Café

Hea kohv, maitsev šokolaad ja võrratu kook
 on iga kohviku külastaja unelm, tõeliselt aga
 seda leiata ainult

uuesti avatud café

F. KAGGE juures

TALLINN, S. Karja tän. 18, telefon (2)12-91.

(Eesti Laenu Panga majas.)

Hygieeniline kohvi
 valmistamise viis.

Le Locle Schweiz

Asutatud 1826. a

A-S. H-y Moser & Ko.

Pikk tänav 19

kõnetr. 22-67.

soovitab

rikkalikumas valikus

tasku- ja käeuurisid maailmakuulsast H-y Moser & Cie vabrikust Le Locle
 Schweiz. Seinä-, laua- ja äratuskellasid, kette ja käevõrusid, kuld-
 ja plaqué. Parimat Rootsi kristalli.

JÄRVAKANDI KLAASIVABRIK

Vabrik: Järvakandis
Tel. Lelle 7.

Kontor: Tallinnas, Süda 1.
Tel. 15-38, 5-27.

Fourcault sisseseade

valmistab moodsa mehaanilise tööstusviisi juures kõrgeväärtuslikku

heledat tahvelklaasi

igas suuruses ja paksuses.

Järvakandi spetsiaal-aknaklaas on headuselt parem vastava sordi import-klaasist.

Ainus mehaaniline klaasitööstus Eestis.

Tellimised kodumaa tarvitajatelt täidetakse väljaspool järjekorda mõne päeva jooksul, sest tootmisajaline ületab siseturu kogutarviduse mitmekordselt. -:

Igasugused järelpärimised leiavad kiire ja hoolika tähelepanu.

Riigihoiukassa

võtab raha hoiule Eesti Panga osakondades ja kõikides postkontorites.

Hoiusummasid võetakse vastu jooksvale ja tähtajalisele arvele.

Hoiusummade eest vastutab riik

Riigihoiukassa on laiemate rahvahulkade poolehoiu osaliseks saanud ja hoiusummad tõusevad järjekindlalt.

Botikud ja kalossid

Kaitsemärk

TREUGOLNIK-SAVIO

(SOOME)

PEAESINDAJA:

Tallinna Manufaktuur ja Kaubanduse A.-S.

Kinga tän. 6/8. * Tel. 6-90
26-89
10-59

jalanõud

on moodsad ja vastupidavad.

T. H. V. GRÜNVALDT - UNION

tallanahk

:: on veetihe ja tugev. ::

Müük igas paremas üris Eestis.

Vabrik: TALLINNAS,

Maakri tän. 19/21.

TELEFONID: Juhatus 308-97

Jalanõude osak. 308-44

Naha osakond 9-05.

Toimetus ja talitus Toompeal, Toomkooli tän. 7. Kõnetr.: Sõjaväe 163.

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk tän. 42.

KODUMAA VABRIKUTE RIIDEKAUPLUS

KÖNET. 18-03

HEINRICH TOFER

TALLINN. S. KARJA T. 15

MÜÜRIVAHE TAN NURGAL

*Iga kodanik saagu
kodumaa riide tarvitajaks.*

Puuvillase- ja villase riide jaos-
konnad rahuldavad oma suure
väljavalikuga iga nais- ja mees-
kodaniku tarvidused.

⋮

Müük väiksel arvul.

BELGIA KAUBANDUSE KONTOR

F. MATHIEU

Belgia peeglid, vitriin-, puhveti-, or-
nament-, shokk- ja teised spetsiaal

KLAASID.

Maalri- ja kiti-kriit, mererohi, madratsi
riie. Shamottkivid ja savi. Palmi õlid,
sooda ja seebikivi. Maalri ja tislari liim.

LÕHKEAINED.

Hinnad väljaspool võistlust.

Tallinn, Narva maantee 11—2. Telef. 309-31.

Riga, Avotu îela 31.

HIND 40 SENTI

ESIMENE ELEKTRIMASINATE-EHITUSE A.-S. TALLINNAS

endine

Soo tänav 27

„Volta”

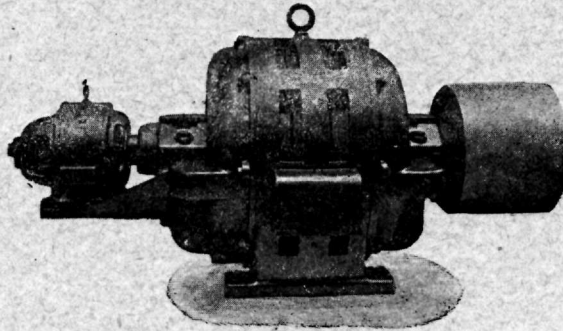
Tel. 9-57 ja 34-28

GENERAATORID

DÜNAMOMASINAD

ELEKTRIMOOTORID

PUMBAD

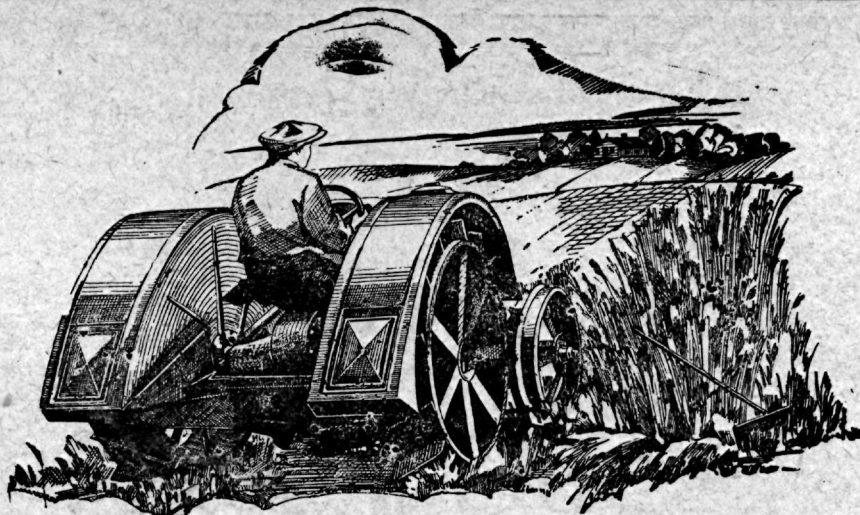
VENTILAATORID

KÜTTEAPARAADID

PÕLETISPUUDE SAED

LÜLITUSSEADED

ESINDAJAD: *Sartus, Paul Laif, Bromenaadi tän. 7*
Viljandis, J. Parri, Lossi tän. 31

Uus FORDSON 18-30 h. j.

KOHANE TRAKTOR TEIE MAJANDUSELE!

Andke meile Teie aadress teada, meie saadame Teile kohe kataloogi, mille seest Teie leiata kõik lähemad andmed uue FORDSON'i üle.

EESTIMAA PÕLLUMAJANDUSE & TÖÖSTUSE A/S.

ESTAKLAND

RAKVERE, Vaksali 32.

TALLINN, Kloostri 11.

PÄRNU, Munga 2.